

ԿՐՕՆԻ ԴԱՍԱԳԻՐՔ

Դ. ԴԱՍԱՐԱՆ

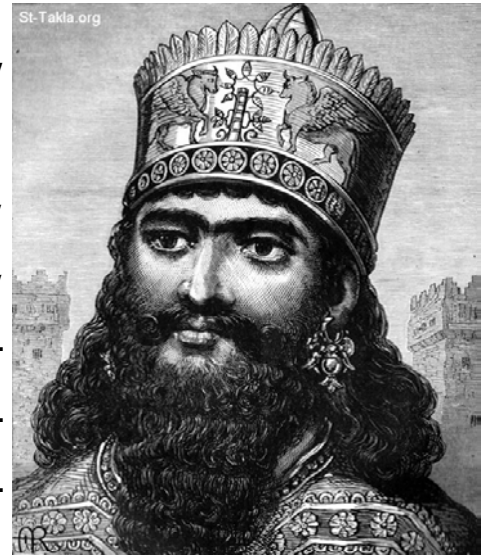
ԵՐԵՄԻԱ

Երեմիա Բենիամինի ցեղէն էր: Հայրը քահանայ էր Քեղկիա անունով: Ան ծնած էր Երուսաղէմի հիւսիս արեւելքը գտնուող Անաթովթ կոչուած փոքր քաղաքին մէջ Ն.Ք. շուրջ 650-ին: Երեմիա երբ տասնութը տարեկան էր, տեսաւ որ իր ազգը աստուածպաշտութենէ հեռացած, սկսած էր ասորական եւ քանանական օտար շաստուածներ պաշտել: Իր ազգին մեղանշումներով տագնապեցաւ ու իր մէջ արթնցաւ մարգարէական հոգին: Ըլլալով հանդիսատես իր ազգին հոգեւոր եւ բարոյական անկման, Երեմիա մարգարէ վաղահաս կործանումէ ազգը փրկելու նպատակաւ, զգաստութեան կոչերով, ահազանգ հնչեցուց: Խիզախօրէն պայքարեցաւ կռապաշտութեան, կրօնական անտարբերութեան եւ քահանայական դասի այլասերումին դէմ: Անձանձրոյթ երկրի իշխանաւորներուն եւ ժողովուրդին խրատեց, որ ապաշխարեն եւ ճշմարիտ Աստուծոյ պաշտամունքին վերադառնան: Ան յաճախ կը քարոզէր ըսելով. «Շէ՛տէ՛ ձեր սիրտը չփոխէ՛ք, չար ճամբաներէն ու չար գործերէն չհրաժարի՛ք՝ աստուածային դատապարտութեան եւ պատիժին պիտի արժանանա՛ք ու կործանի՛ք»: Երեմիա մարգարէ, բնութեամբ եղած է մենակեաց, սակաւախօս եւ հեզաբարոյ: Աստուծոյ ու իր ազգին հոգեւոր փրկու-

նուիրեալ մարգարէն, իր կեանքի ընթացքին հրաժարեցաւ ընտանիք կազմելէ:

Ընկճուած եւ տկար ու փոքր ազգի մը այս մեծ ու հեռատես մարգարէն, քանիցս ի գուր զգուշացուց երկրի ղեկավարները, որ անխոհեմութիւն չընեն ու հզօր Բաբելոնի դէմ չըմբօստանան: Ան ալեկոծ հոգիով բոլորին ողջախօհութիւն թելադրեց: Աշխարհակալ Բաբելոնի

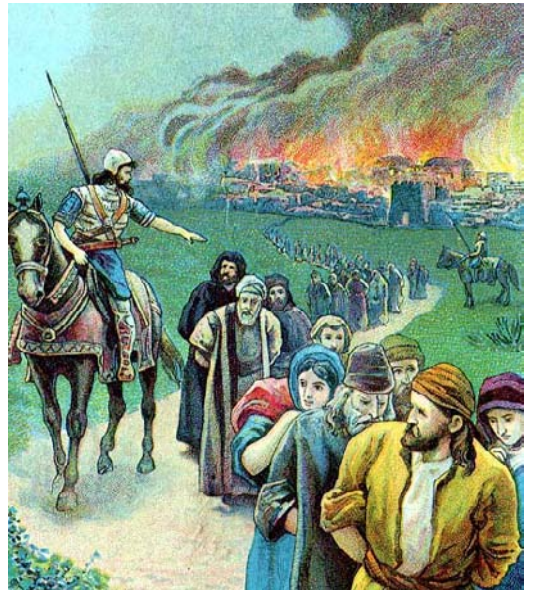

Նաբուգոդոնոսոր արքայ

յուժին ներքեւ հանդուրժելու եւ համակերպելու խրատներ տուաւ ըսելով. «Բաբելոնի նման գերհզօր կայսրութեան մը հովանին եւ պաշտպանութիւնը կը վայելենք, պէտք է հնազանդ ապրինք եւ գիտնանք ժամանակաւոր կերպով համակերպիլ եւ ո՛չ թէ գրգռութիւններ ստեղծենք եւ ամբոխավարութեամբ տարուած, մտածենք ըմբօստանալ»: Բաբելոնի ժամանակաւոր յուժը եւ խաղաղութիւնը, մարգարէին համար դրական ազդակներ էին, ներքնապէս զօրանալու, բարգաւաճելու եւ յոյսով սպասելու բարենպաստ պայմաններու՝ ազգային անկախութիւնը վերականգնելու համար:

Երեմիա տառապանքներով եւ դառնութիւններով լեցուն կեանք մը ապրեցաւ: Ան իր գրութիւններուն եւ յանդուգն քննադատութիւններուն համար, հալածուեցաւ եւ բանտարկուեցաւ: Յուդայի վերջին թագաւոր Սեդեկիայի օրով, ինչպէս ինք կանխագուշակած էր, Երուսաղէմ Բաբելոնի Նաբուգոդոնոսոր արքայի կողմէ պաշարուեցաւ եւ կործանեցաւ (586 Ն.Ք.): Ինք ականատես եղաւ Երուսաղէմի պաշարման, Տաճարին աւերումին, սովին եւ աւերածութեան: Երուսաղէմի կործանումէն ետք, Սեդեկա Թագաւորը իր ժողովուրդին հետ շղթա-

յակապ Բարեյոն գերուեցաւ Ն.Ք. 586ին: Երեմիա իր ժողովուրդին անմխիթար վիճակը, պատահած աղէտները, սովն ու ողբերգութիւնը եւ գերեվարութիւնը նկարագրած է իր «Ողբ Երեմիա» անուն գիրքին մէջ: Միաժամանակ մարգարէն իր յոյսը Աստուծոյ չի կտրեր. կը հաւատայ թէ Աստուած, հայրենի հողին վրայ Դաւիթի թագաւորութիւնը պիտի վերականգնէ եւ ժողովուրդը

պիտի վերակառուցէ Երուսաղէմի Տաճարը: Երեմիա իր ազգի մնացորդացին հետ Եգիպտոս տարագրուեցաւ եւ հոն ալ վախճանեցաւ:

Երեմիա եղաւ կորովի եւ իրատես մարգարէ, որ իր ազգին տագնապներով տառապեցաւ, բայց չյուսահատեցաւ, Աստուծոյ ապաւինեցաւ եւ յոյսով սպասեց փրկութեան եւ գալիք խաղաղութեան:

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԵԶՐԱԿԱՅՈՒԹԻՒՆ

Երեմիա մարգարտի պատգամը մեզի կը թելադրէ ուսանելի հետեւեալ ճշմարտութիւնները.

ա.- Մեղքը եւ Աստուծոյ օրէնքներէն հեռացունը, միակ ու իրաւ պատճառներն են ազգերու եւ ժողովուրդներու պատահած բոլոր տեսակի աղէտներուն եւ կործանումներուն:

բ.- Գշմարիտ Աստուծոյ պաշտամունքը եւ Աւետարանին ուսուցումները չփոխարինել կեղծ աստուածներու պաշտամունքով:

գ.- Ամէն ժամանակ, մասնաւորաբար նեղութեան եւ դժուարութեան պարագաներուն, Աստուծոյ ապաւինիլ:

դ.- Մարդկային մեր իմացական թէ նիւթական կարողութիւնները ներդաշնակել Աստուծոյ կամքին եւ ծրագիրներուն: Մեր յաջողութիւններով չհպարտանալ, այլ՝ մեր կարողութիւնները ի սպաս դնել Աստուծոյ ծառայութեան:

ե.- Մեր երկրաւոր յառաջդիմութիւնները եւ գիտական նուաճումները մնայուն խաղաղութիւն, երջանկութիւն չեն պարգեւեր, երբ մարդոց սրտերէն ու կեանքերէն կը բացակային ողորմածութիւնը, գթասրտութիւնն ու արդարութիւնը:

զ.- Երբ ընտանիքի կամ ազգի մը ներքին միասնականութիւն՝ սէրը, հաւատքը ու բարոյական արժէքները խախտին եւ տեղի տան անհատական թէ հաւաքական բռնատիրութիւններու, այլասերումի, ապաբարոյութեան եւ Աստուծոյ պատկերին մարդուն մէջ եղծանումին՝ հետեւանքը անպայման անկում, կործանում, աղէտ եւ աստուածային պատուհաս կ'ըլլայ:

է.- Երեմիայի նկարագրին գլխաւոր յատկանիշները եղան իր ***երկայնամտութիւնը*** եւ ***բարոյական կորովը***:

Երկայնամտութիւն կը նշանակէ դժուարութիւններու եւ նեղութիւններու առթիւ ցոյց տրուած համբերութիւն: Խոչընդոտներու եւ արգելքներու առջեւ յուսահատիլ չգիտցող: Առանց վիատելու, լայն սրտով եւ զուարթ տրամադրութեամբ շարունակել իրագործել իր հետապնդած բարի նպատակները:

Երեմիա բարոյական կորով ունէր, անկաշառ եւ աներկիւղ էր. ճշմարտութիւնները առանց խեղաթիւրելու կամ ծածկելու կը հա-

ղորդեր: Անկողմնակալ էր ու անաչառ: Անոր նպատակն էր, յատկապէս նեղութեան պահերուն, ժողովուրդին բարոյական կորովը բարձրացնել, ճշմարտութիւնը ուսուցանել, աղէտներէ զգուշացնել եւ վտանգի պահերուն, ժողովրդային դիմադրողականութիւնը ապահովել:

Բարոյական կորով կը նշանակէ ֆիզիքական, իմացական եւ հոգեկան քաջութիւն ցուցաբերել տառապանքներու ժամանակ: Բարոյական կորով կ'ունենան բոլոր անոնք, որոնք վերահաս վտանգներու եւ փորձութիւններու պահերուն կենսունակութիւն, անվեհեր քաջութիւն, դիմադրողական ուժ եւ անպարտելի կամք կը ցուցաբերեն:

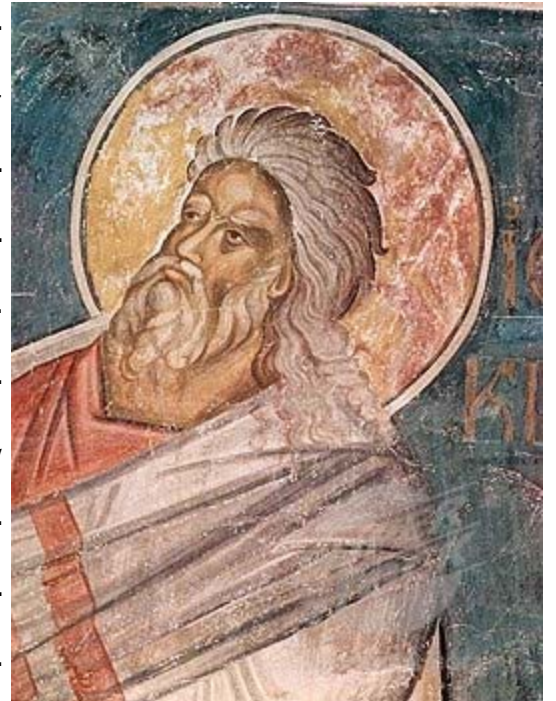
Հայոց պատմութեան էջերը լեցուն են նման դէմքերով եւ դրուագներով, յատկապէս հայոց կոտորածներու ընթացքին, հայ ժողովուրդը նոյնպէս անցաւ անտանելի տառապանքներու սովի, աքսորի մէջէն, բայց տոկաց ու պահեց իր բարոյական կորովն ու ազգային ինքնութիւնը:

Տաճարին կործանումը

ԵԶԵԿԻԻԼ

Եզեկիել մարգարէ Երուսաղէմի ազնւական եւ քահանայական շառաւիղէ սեռած էր: Իր պատանեկութեան տարիներուն տեսած ու ճանչցած էր հայրենասէր եւ աստուածապաշտ Երեմիա մարգարէն ու ներշնչուած անոր ուսուցումներով եւ զաղափարներով: Քաղաքական անորոշութեանց եւ ընկերային ապարարոյ անկեալ ժամանակաշրջանին, երբ ընդհանուր էր ժողովրդային տագնապը, եւ ստոյգ կործանման արհաւիրքը խուճապի մատնած էր ամէնքը, ինք որպէս հեռատես եւ ճշմարիտ առաջնորդ՝ քաղաքական իրապաշտութիւն կը թելադրէ իշխող դասակարգին: Պատկերալից տեսիլքներով եւ առակներով զգաստութեան, ուղղութեան եւ Աստուծոյ պաշտամունքին հրաւիրեց այլասերածներն ու անհաւատները: Երուսաղէմի ու Տաճարի կործանման իր կանխագուշակութիւնները երբ իրականացան, Եզեկիել մարգարէն ալ իր կնոջ ու ժողովուրդին հետ գերի տարուեցաւ Բաբելոն:

Երեմիա մարգարէ՝ Երուսաղէմ մնացած նահատակ ժողովուրդի մնացորդացին, իսկ Եզեկիել՝ Բաբելոն նոր հասած տարագիր իրենց հայրենակիցները կը մխիթարեն, կ'ուսուցանեն, կը յուսադրեն եւ մարգարէական յայտնատեսութիւններով հոգեւոր առաջնորդութիւն

կը ջամբեն, որբացած եւ դեկավարութիւն կորսնցուցած ամբոխներուն: Բարելական գերութեան տարիներուն, իր թագաւորութիւնը կորսնցուցած, հայրենիքէն հեռու երրայեցի տարագիր ժողովուրդը, յուսադրուեցաւ շնորհիւ ապագայատեսիլ Եգեկիէլ մարգարէին: Որովհետեւ իրմով, օտար հողի վրայ, սկիզբ առաւ ազգային-կրօնական արթնութիւնը: Վհատած ու յուսալքուած, հալածական եւ տարագիր ամբոխները, ազատարար Փրկիչ Մեսիայի մը գալստեան յոյսովն ու գաղափարովը, մանաւանդ հայրենիք վերադառնալու երազովը գօտեպնդուեցան: Շնորհիւ Եգեկիէլ մարգարէին, յուսահատ եւ գաղթական ժողովուրդի հոգիին մէջ, աստուածպաշտութիւնն ու ազգային ոգին վառ պահուեցան: Թէեւ Երուսաղէմէն հեռու եւ Տաճարի հոգեւոր

Տէրը գիտակորներով լեցուն դաշտի մը մէջ տարաւ: Ապա ինծի ըսաւ. «Կրնա՞ն այս ոսկորները կենդանանալ» (Եգեկիէլ 37:1-3)

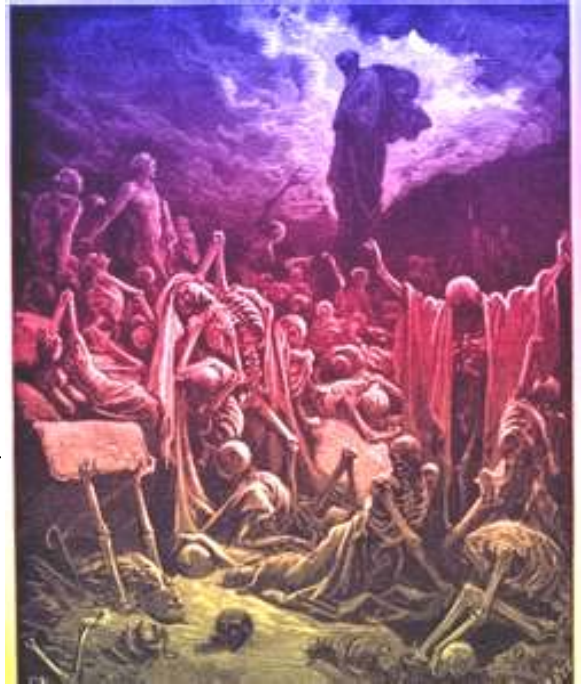
մթնոլորտէն գրկուած կ'ապրէին, սակայն Բաբելոնի մէջ ամէն տեղ հիմնած էին սինակոկներ (աղօթատեղիներ), եւ հոգեւոր դպրոցներ: Հոն Շաբաթ օրեր կը հաւաքուէին եւ իրենց կրօնական արարողութիւններն ու հոգեւոր պարտականութիւնները կը կատարէին, ինչպէս նաեւ կրօնական թէ՛ ազգային խնդիրներու շուրջ գաղափարներ կը փոխանակէին:

Աստուծոյ կառքին լծուած մարգարէին տեսիլքը չորս կերպարանքներով՝ մարդ, առիւծ, եգ եւ արծիւ (Եգեկ.1)

**Եզեկիէլ մարգարէի տեսիլքին չորրօրէն եւ անոնց տուած
բարոյական պատգամը**

Եզեկիէլի գիրքին 37-րդ գլուխին մէջ, կը նկարագրուի թէ Բաբելոնի գերութեան տարիներուն օր մը, Եզեկիէլ տեսիլք մը ունեցաւ եւ անոր աչքին առջեւ պարզուեցաւ ընդարձակ դաշտ մը՝ լեցուն չորրօրէն ոսկորներով: Իսկոյն ձայն մը իրեն ըսաւ. «Մարդո՛ւ որդի, այս ոսկորները կրնա՞ն կենդանանալ»: Մարգարէն պատասխանեց. «Տէ՛ր Աստուած, դո՛ւն գիտես»: Ապա Աստուած լսելի ձայնով ըսաւ. «Ես

անոնց մէջ շունչ եւ ջիղ պիտի դնեմ, միս ու մկան եւ մորթ անոնց վրայ ու անոնք պիտի վերակենդանանան ու ապրին»: Յանկարծ Եզեկիէլ մեծ աղմուկ մը լսեց ու տեսաւ, թէ Աստուած ինչպէ՛ս չորրօրէն այդ ոսկորները իրարու միացուց, ջիղ ու միս աճեցուց անոնց մէջ եւ մորթով ծածկեց: Ապա անոնց վրայ շունչ փչեց եւ անկենդան ոսկորները յարութիւն առնելով կենդանացան:

Այս տեսիլքով Եզեկիէլ մարգարէ կը յայտնէր թէ տարագրուած, եւ երկիր կորսնցուցած իր ազգը, օտար երկիրներու տակ գերութեան եւ մահուան ձորին մէջ, թէեւ ժամանակաւորապէս տկարացած, սակայն պիտի ազատագրուէր, վերակենդանանար, վերականգնէր ու հայրենիք վերադառնար:

Բաբելոնի միջավայրին բերած ազդեցութիւնը Հրեաներու

ազգային-կրօնական կեանքին վրայ

Գերութեան սեւ ու մռայլ օրերուն, Բաբելոնի հեթանոս ազգերու եւ բազմաստուածեան միջավայրին մէջ, երրայեցի ժողովուրդը աւելի մօտեցաւ Աստուծոյ, ինչպէս նաեւ ազգային կրօնական իր աւանդութիւններուն եւ սովորութիւններուն: Բաբելոնի մէջ էր, որ կորուստէ փրկելու համար, գրի առնուեցան Հին Ուխտի գիրքերուն մէկ մասը:

Հրեաներ նախապէս կը խորհէին թէ Աստուած միայն Երուսաղէմի Տաճարին մէջ կը բնակէր, բայց գերութեան տարիներուն փորձով տեսան թէ Աստուած ո՛չ միայն Երուսաղէմի Տաճարին մէջ է, այլեւ ամէնուրեք է. կը լսէ իրենց աղօթքը եւ խնդրանքը նոյնիսկ Բաբելոնի մէջ:

Բաբելոնի օտար միջավայրին մէջ, տառապանքը հալածանքն ու անկայուն անորոշ վիճակը, պարտադրեցին որ համախմբուին իրենց կրօնին եւ ազգային աւանդութիւններուն շուրջ եւ վառ պահուի հայրենիք վերադառնալու յոյսը: Հալածանքը, տարագրութիւնը կամ գաղթականութիւնը, շատ անգամ, ազգի մը ներքին ոգեկան ուժերը եւ տաղանդները երեւան կը բերէ, ապրելու եւ պայքարելու նոր եռանդ եւ յոյս կը ներշնչէ:

Եզեկիէլ մարգարէ, շատ հաւանական էր, որ բաբելական գերութեան տարիներուն գրի առած ըլլար իր խօսած ճառերը, առակաները, ուսուցումները, տեսիլքներն ու մարգարէական պատգամները: Անոր լեզուն պարզ ու հասկնալի է: Պատկերաւոր են իր տեսիլքները, կենդանի ու խօսուն՝ պատգամները: Մարգարէն օժտուած էր հզօր երեւակայութեամբ, անմիջականութեամբ եւ պատկերներ նկարագրելու հարագատութեամբ:

Մարգարէն խոր ծերութեան մէջ վախճանեցաւ օտարութեան մէջ:

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Եզեկիէլ մարգարէի արկածախնդրութեամբ լեցուն կեանքը եւ գրած գիրքը, իր ապրած ժամանակաշրջանի արտացոլացունն են, որոնք մեզի կը պատգամեն ուսանելի հետեւեալ ճշմարտութիւնները.

ա.- Աստուած բոլոր ազգերուն, ժողովուրդներուն ու երկրի վրայ կատարուած դէպքերուն եւ պատահարներուն Տէրն է:

բ.- Աստուած սուրբ է եւ արդար: Մեղքը մեզի կը հեռացնէ, կը բաժնէ Աստուծոյն եւ պատիժի կ'արժանացնէ: Աստուած վրէժխնդրութենէ չէ որ մեղաւորը կը պատժէ, այլ դաստիարակելու, ուղղութեան բերելու համար:

գ.- Աստուած անսխալական է: Մարդն է սխալական եւ միշտ հակամէտ է ու ենթակայ չարէն, ներքին եւ արտաքին փորձութիւններէն հրապուրուելու եւ մեղանջելու:

դ.- Ծէսն ու պաշտամունքը, աղօթքը եւ կրօնական պարտականութիւնները անհրաժեշտ միջոցներ են արարիչ Աստուծոյ Յոգիին հետ հաղորդակցելու: Եւ այս ո՛չ միայն անհատի մը կեանքէն ներս պարտաւորիչ են, այլ ըստ Եզեկիէլ մարգարէին, կրօնական ջերմեռանդութիւնը եւ աստուածպաշտութիւնը անհատական եւ անձնական բնոյթ կրելով հանդերձ, անհրաժեշտ ու կարեւոր են, որ ազգի մը հաւատքն ու աստուածպաշտութիւնը, հաւաքական կեանքով արտայայտուի:

ե.- Իւրաքանչիւր սերունդ, անհատ թէ հաւաքականութիւն պատասխանատու են իրենց վատ կամ բարի արարքներուն եւ անոնց հետեւանքներուն:

ԴԱՆԻԷԼ

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԵՒ ԻՐԵՆՅ ԿՐՕՆԻՆ ՀԱՒԱՏԱՐԻՄ ԶՈՐՍ ՊԱՏԱՆԻՆԵՐ

Նաբոլգոդոնոսոր արքան երբ Երուսաղէմը գրաւեց եւ հրեայ ժողովուրդը Բաբելոն գերի տարաւ, հրամայեց որ հրեայ գերիներուն մէջէն ընտրեն գեղեցիկ, ուշիմ եւ կայտառ պատանիներ ու պալատ բերեն, որպէսզի անոնք երեք տարի ուսում ստանային ու քաղղէա-

կան լեզուն սորվելով պալատին մէջ պետական պաշտօններ վարէին: Թագաւորը նաեւ հրամայեց, որ ընտրեալ այս պատանիներուն տրուէր համադամ կերակուր եւ գինի, որպէսզի լաւ սնունդ ստանալով ըլլային առողջ եւ Ֆիզիքապէս զօրաւոր: Դանիէլ եւ իր երեք ընկերները, Սեդրաք, Միսաք եւ Յարէթնագով, որոնք նախանձախնդիր էին իրենց կրօնի օրէնքներուն եւ կանոններուն, ուտել մերժեցին, որովհետեւ այդ կերակուրները պատրաստուած կ'ըլլային կուռքերու զոհուած միսերէն եւ նուիրուած գինիէն: Անոնք զոհացան ընդեղէններով եւ բանջարեղէններով, իսկ գինիի փոխարէն ալ՝ պարզ ջուրով:

Ասփանէզ անուն ներքինապետը տասը օր փորձեց եւ տեսաւ, որ

այս չորս պատանիները, միտով եւ գինիով մեծցող տղաներէն շատ աւելի առողջ ու կայտառ էին: Այնուհետեւ շարունակեց անոնց տալ միայն ընդեղէն եւ ջուր: Աստուած օրհնեց այս չորս պատանիները ու անոնց տուաւ իմաստութիւն եւ հանճար. իսկ Դանիէլին շնորհեց նաեւ երազ մեկնելու կարողութիւն:

Ուսման ընթացքը աւարտելէ ետք, այս չորս տղաքը ստանձնեցին պետական պաշտօններ:

ՆԱԲՈՒԳՈՂՈՆՈՍՈՐԻ ԵՐԱԶԸ

Նաբուգոդոնոսոր իր թագաւորութեան երրորդ տարին երազ մը տեսաւ: Մոգերը, կախարդներն ու քաղղէացի իմաստունները պատժուեցան, որովհետեւ չկրցան մեկնել թագաւորին երազը: Դանիէլ ներկայացաւ պալատ եւ Նաբուգոդոնոսորէ ժամանակ խնդրեց մեկնելու երազը: Ապա տուն վերադարձաւ եւ իր ընկերներուն հետ Աստուծոյ աղօթելով, օգնութիւն եւ իմաստութիւն խնդրեց: Աստուած լսեց անոնց

ՈՍԿԻ ԳԼՈՒԽ ԲԱԲԵԼՈՆ (605-539 Ն.Ք.)

ԱՐԾԱԹԷ ԿՈՒՐԾՔ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ (539-331 Ն.Ք.)

ՊՂԻՆՁԷ ՄԷՁՔ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ (331-168 Ն.Ք.)

ԵՐԿԱԹԷ ՍՐՈՒՆՔՆԵՐ ՀՈՍՄ (Ն.Ք.168-476 ՅՔ)

ԿԱԷՆ ՈՏՔԵՐ Յ.Ք. 476- մինչեւ ՅԻՍՈՒՄԻ Բ. ԳԱԼՈՒՍԸ

աղօթքը եւ տեսիլքի մը մէջ, Դանիէլին յայտնեց թագաւորին տեսած երազը, որ մեծ արձան մըն էր: Արձանին գլուխը ոսկիէ էր: Կուրծքն ու թեւերը արծաթէ, մէջքը ու ազդրերը պղինձէ էին. սրունքները երկաթէ եւ ոտքերուն մէկ մասն ալ կաւէ էին: Դանիէլ տեսաւ, որ քար մը գլորուելով զարնուեցաւ արձանին, ու փշրեց զայն: Դանիէլ տուաւ երազին մեկնութիւնը եւ թագաւորին պարգեց ապագային պատահելիք դէպքերը ու ըսաւ.

ա.- Արձանին ոսկիէ գլուխը դուն ես:

բ.- Քեզի պիտի յաջորդեն երկրորդ եւ երրորդ ուրիշ թագաւորութիւններ:

գ.- Չորրորդ թագաւորութիւնը, երկաթի պէս ամուր պիտի ըլլայ, սակայն կաւէ եւ երկաթէ ըլլալով՝ երկուքի պիտի բաժնուի: Բաժանեալ այս թագաւորութիւններուն ժամանակ, Աստուած թագաւորութիւն մը պիտի հիմնէ, որ բնաւ պիտի չկործանի: Այս թագաւորութիւնը, երազիդ մէջ տեսած քարին պէս, պիտի զարնուի արձանին ու տապալէ զայն:

Նաբուգոդոնոսոր լսեց Դանիէլին տուած բացատրութիւնները, ուրախացաւ ու շատ գոհ մնաց եւ մեծ պատիւներու արժանացնելով՝ Դանիէլը կառավարիչ կարգեց Բաբելոնի բոլոր գաւառներուն վրայ: Իսկ Դանիէլին երեք ընկերներուն Սեդրաքին, Միսաքին եւ Աբեդնագովին բարձր պաշտօններ վստահեցաւ:

ՆԱԲՈՒԳՈՂՈՆՈՍՈՐԻ ՈՍԿԻԷ ԱՐՁԱՆԸ

Նաբուգոդոնոսոր արքայ, ոսկիէ մեծ արձան մը շինել տուաւ եւ զայն կանգնեցուց ընդարձակ դաշտի մը մէջ: Ոսկիէ արձանին բացման

հանդիսութեան առիթով, պալատական պաշտօնեաներուն եւ ժողովուրդին հրաւիրեց ու ըսաւ. «Երբ փողին, սրինգին, քնարին, ջութակին, տաւիղին եւ նուագարաններուն ձայնը լսէք, արձանին առջեւ պէտք է երկրպագէք: Ով որ չերկրպագէ, կրակէ հնոցին մէջ պիտի նետուի»:

Պալատական իշխանները, նախարարներն ու զօրավարները, կուսակալները եւ Բաբելոնի մէջ ապրող բոլոր ազգերն ու ժողովուրդները, երբ լսեցին նուագարաններուն ձայնը՝ Նաբուգոդոնոսոր արքային կանգնած ոսկիէ արձանին առջեւ կ'իյնային ու կ'երկրպագէին: Սակայն Սեդրաք, Միսաք եւ Աբեթնագով մահը աչք առնելով, արձանին երկրպագութիւն չըրին: Կը հաւատային որ մարդու ձեռքով շինուած կուռքի մը երկրպագելով, ուրացած պիտի ըլլային ճշմարիտ Աստուածը: Նաբուգոթոնոսոր թագաւորը այս իմանալով, սաստիկ բարկացաւ եւ հրամայեց սաստկացնել հնոցին կրակը եւ երեքն ալ կապելով նետեն կրակի հնոցին մէջ: Բայց քիչ յետոյ, թագաւորը եւ զինք շրջապատողները զարմանքով տեսան, որ երեք երիտասարդները անվնաս մնացին: Անոնք կապերէ արձակուած, ազատօրէն կը քայլէին եւ զԱստուած կ'օրհնէին: Կրակէ հնոցին մէջ, երեք երիտասարդներուն կողքին, չորրորդ մըն ալ տեսան, որուն դէմքը Աստուծոյ Որդիին (Յիսուսի) դէմքին կը նմանէր: Թագաւորը անմիջապէս հրամայեց որ երիտասարդները դուրս գան եւ բոլորը

զարմանքով տեսան, որ անոնց մագին մէկ թելն անգամ չէր վնասուած կամ խանձուած: Թագաւորը յուզուեցաւ. ան հաւատաց երկինքի ու երկրի արարիչ, ճշմարիտ Աստուծոյ, զանոնք պարգեւատրեց եւ բոլորին հրամայեց յարգել Սեղրաքի, Միսաքի եւ Արեթնագովի պաշտած ամենակարող Աստուածը:

ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԹԱԳԱՒՈՐ

Նաբուգոթոնոսոր արքային յաջորդեց իր թոռնիկը՝ Պաղտասար: Ամանորեան տօնախմբութեան մը առթիւ, մեծ խնճոյք սարքուած էր: Գիներբուքի ժամանակ թագաւորը հրամայեց, Երուսաղէմի Տաճարէն Նաբուգոթոնոսորի օրով կողոպտուած եւ Բաբելոն բերուած ոսկիէ եւ արծաթէ սրբազան անօթներն ու բաժակները բերեն եւ անոնցմով արքայական հիւրերը գինի խմեն եւ փառաւորեն փայտէ ու քարէ չաստուածները: Նոյն ժամուն, պալատի դահլիճին պատին վրայ ձեռք մը երեւցաւ եւ պատին վրայ գրութիւն մը գրեց: Թագաւորը երբ տեսաւ ձեռքը, սաստիկ վախցաւ, դէմքին գոյնը փոխուեցաւ եւ սկսաւ դողալ: Անոր մոգերն ու իմաստուն մարդիկը չկրցան կարդալ պատին վրայի խորհրդաւոր գրութիւնը: Ի վերջոյ մայր թագուհին միջամտութեամբ, ծերունի Դանիէլ պալատ կանչուեցաւ, կարդալու եւ բացատրելու պատին վրայի գրութիւնը: Դանիէլ կարդաց գրութիւնը որ հետեւեալը

կ'րսէր. «Մանէ, Թեկել, Փարէս», որ կը նշանակէր. «Ով փառամոլ թագաւոր, կշիռքով կշռուեցար ու պակաս գտնուեցար. քու թագաւորութիւնդ քեզմէ պիտի առնուի ու բաժնուի Մարաց եւ Պարսից միջեւ»:

Հակառակ Աստուծոյ կողմէ գգու-
չացումներուն, Պաղտասար չզղջաց, իր
չարութիւններէն ու մեղքերէն չհրաժա-
րեցաւ, ո՛չ ալ Աստուծոյ հաւատաց:
Հետեւաբար նոյն գիշեր, Պաղտասար
սպաննուեցաւ եւ Մարաց Դարեհ ար-
քան տիրեց Բաբելոնի:

Դանիէլ առիւծներու գուրին մէջ

ԴԱՆԻԷԼ ԱՌԻԻԾՆԵՐՈՒ ԳՈՒԲԸ ԿԸ ՆԵՏՈՒԻ

Դարեհ արքայի օրով, Դանիէլ կարգուեցաւ երկրին երեք հրամա-
նատարներէն մէկը: Իրեն հակառակորդ եւ նախանձող պալատա-
կաններ, թագաւորին հանդէպ անհաւատարմութեամբ գրպարտեցին
Դանիէլը, միաժամանակ յիշեցուցին, որ ան չաստուածներուն
չ'աղօթեր, աչքերը Երուսաղէմ յառած՝ իր Աստուծոյ միայն կ'աղօթէ:
Անոնք յաջողեցան թագաւորը համոզել ու Դանիէլը նետել տալ
առիւծներու գուրը: Սակայն բոլորին զարմանքը մեծ եղաւ, երբ տեսան
որ Աստուծոյ հրեշտակը առիւծներուն բերանը գոցեց ու անոնք
չվնասեցին Դանիէլին: Թագաւորը գիտցաւ ճշմարտութիւնը, հրամայեց

գուրբէն հանեն Դանիէլը եւ անոր տեղ չարախօս իշխանները նետեն: Չարախօս եւ գրպարտող իշխանները առիւծներուն կեր դառնալով՝ ստացան իրենց արդար պատիժը:

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

1.— Դանիէլ եւ իր ընկերները ժուժկալ էին եւ քիչով գոհացող: Խմիչքը եւ առողջութիւնը խանգարող չար մոլութիւններն ու շատակերութիւնը կը խաթարեն մեր առողջութիւնն ու նկարագիրը: Երբ մէկու մը զգացումներն ու կիրքերը իր դատողութեան վրայ կ'իշխեն, այդ մարդը փորձութիւններու առջեւ կը պարտուի միշտ: Չափաւորութիւնը եւ անձնագսպումը, մեզի ֆիզիքապէս եւ հոգեպէս առողջ կը պահեն: Մոլութիւններու եւ չար սովորութիւններու յաղթելու ամէնէն ազդու միջոցը, ժուժկալութիւնն է: Դանիէլ եւ իր ընկերները ապրելով հանդերձ օտար միջավայրի մէջ, չտարուեցան պալատական ճոխ կեանքի հրապոյրներէն եւ աշխարհիկ հաճոյքներէն: Մարդոց հաճելի ըլլալու համար անոնք չզոհեցին իրենց ցեղային առաքինութիւնները եւ կրօնական սկզբունքները:

2.— Դանիէլ, Սեդրաք, Միսաք եւ Աբեթնագով, ուսման եւ գիտութեան ջատագով ըլլալով հանդերձ, չարհամարհեցին աստուածային իմաստութիւնը եւ չշեղեցան Անոր Օրէնքներէն: Նոյնիսկ նեղութեան եւ դժուարութեան պահերուն, Աստուծոյ ապաւինեցան: Հաւատքով աղօթեցին եւ քաջութեամբ դէմ դրին բարոյական թէ այլ տեսակի փորձութիւններու: Աստուծոյ շնորհքը եւ իմաստութիւնը խնդրողներ՝ կը լուծեն ամէն տեսակի առեղծուած:

3.— Որպէս հայ քրիստոնէայ, անոնց հաւատքն ու քաջութիւնը

օրինակ ըլլալու են մեզի: Մեր պարտականութիւնն է Աստուծոյ յուսալ, Անոր Օրէնքներուն հնազանդիլ եւ մեր եկեղեցւոյ կանոնները յարգել:

4.— Պաղտասար թագաւորին եւ անոր նմաններուն փառասիրութիւնը, հպարտութիւնը, մեղսասիրութիւնը, բարոյական սայթաքումները եւ Աստուած ուրացողներուն վախճանը, մահ է ու կործանում: Աստուած է որ կը բարձրացնէ կամ կը կործանէ ազգերն ու անհատները անոնց ապրած աստուածապաշտ, հաւատաւոր եւ առաքինի կեանքի համապատասխան: Ոեւէ մէկը հպարտանալու չէ իր ունեցած հարստութեամբ, դիրքին, զօրութեան, գիտութեան, զանազան ձիրքերուն կամ յաջողութիւններուն համար: Աստուած է տէրը եւ բաշխողը ամէն բարիքներու: Մարդոց պարտականութիւնն է, նախ փառք տալ Աստուծոյ տուած շնորհքներուն եւ բարիքներուն համար, ապա գիտնալ զանոնք գործածել իրենց նմաններու օգտին:

5.— Եկեղեցիներու մէջ Աստուծոյ փառքին համար գործածուող անօթները, առարկաները, սպասներն ու զգեստները օրինուած են ու սուրբ: Անոնք պէտք է գործածուին միայն եկեղեցական արարողութիւններու ընթացքին եւ եկեղեցւոյ կարիքներուն համար: Ով որ Աստուծոյ տան պատկանող որեւէ անօթ, սպաս, զգեստ կամ առարկայ այլ նպատակի համար գործածէ՝ սրբապղծութիւն է եւ պատիժի արժանի:

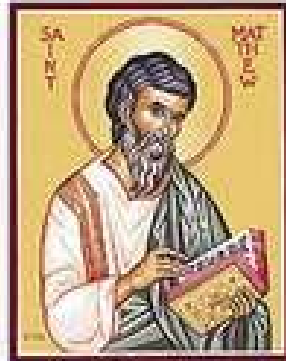
6.— Աստուած պաշտպան է արդարին: Նախանձէ կամ ատելութենէ մղուած չար մարդիկ, կրնան արդարը հալածել ու չարչարել. բայց ուշ կամ կանուխ, երեւան կու գայ ճշմարտութիւնը:

7.— Դանիէլ իմաստունն մարգարէ էր: Ի վերուստ տրուած աստուածային իմաստութեամբ եւ շնորհքներով օժտուած՝ ունէր տեսանողի բացառիկ յատկութիւն: Ան իր ժամանակին, կանխագուշակած է Բաբելոնի գերութենէն գերեդարձը, Երուսաղէմի պարիսպին եւ Տաճարին վերակառուցումը: Քաղաքական հրապարակ եկող, նոր եւ կործանուող պետութիւններու եւ աշխարհակալութիւններու ճակատագիրը: Աշխարհի Փրկիչ Մեսիայի մը գալուստը (7:9-14): Վերջին Դատաստանը (7:10,26-27): Դանիէլ նաեւ կանխագուշակած է Չարին ու Սատանային դէմ պայքարը, աշխարհի կատարածը (7:15-28, 8:15-27, 9:26, 10:1-14,21, 11:35,40, 12:4,6,9), արդարներուն յարութիւնը (12:2-3,13), Քրիստոսի Երկրորդ Գալուստը, սուրբերուն եւ արդարներուն վարձատրութիւնը եւ Աստուծոյ Որդիին յաւիտենական թագաւորութիւնը:

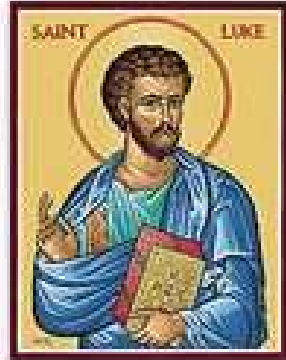
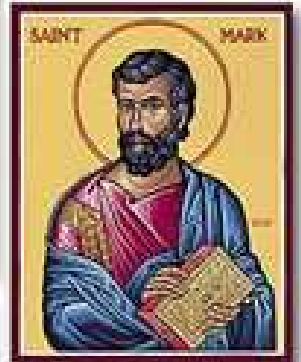

ԱԻԵՏԱՐԱՆԻՉՆԵՐ՝ ՄԱՏԹԷՈՍ ԵՒ ՄԱՐԿՈՍ

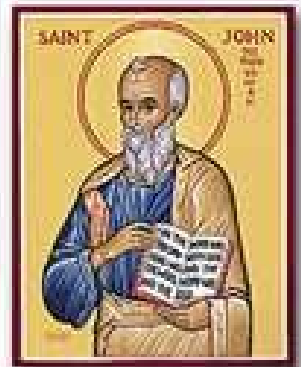
Աստուածաշունչը կամ Ս. Գիրքը կը պարունակէ Աստուծոյ սուրբ խօսքերը, Անոր անհուն սէրն ու փրկութեան ծրագիրը կը պարզէ: Անոր նպատակն է անկեալ ու մեղաւոր մարդ արարածը վերականգնել ու փրկել: Աստուածաշունչը կը բաղկանայ երկու մասերէ, որոնք կը կոչուին Հին Ուխտ եւ Նոր Ուխտ: Հին Ուխտը ունի 49 գիրքեր իսկ Նոր Ուխտը 27 գիրքեր: Կտակարան կամ Ուխտ կը կոչուին, որովհետեւ կը պատգամեն մարդոց փրկութեան համար Աստուծոյ ուխտն ու խոստումը:

Ս. Մարկոս եւ
Ս. Յովհաննէս
Աւետարանիչներ

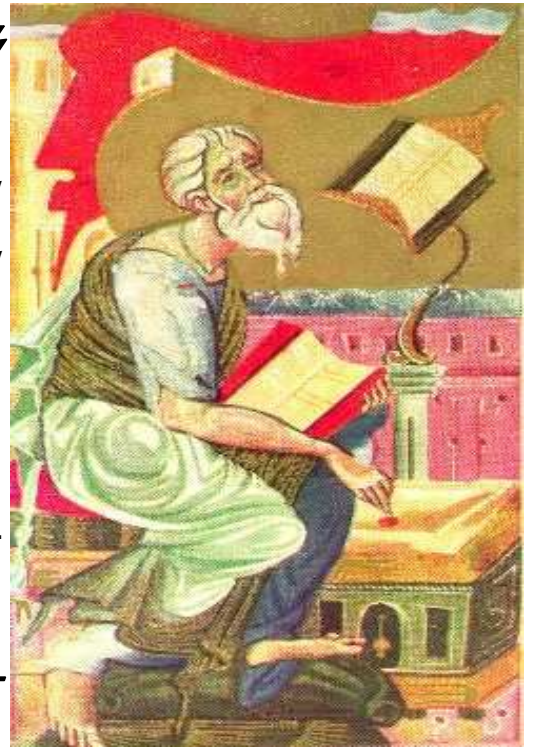

Ս. Մատթէոս եւ
Ս. Մարկոս
Աւետարանիչներ

Աստուծոյ հանդէպ հաւատքի եւ հաւատարմութեան առաջին Ուխտը հաստատուած էր Հայր Աբրահամի միջոցաւ: Աբրահամ Աստուծոյ խոստացաւ, Իրմէ գատ ուրիշ աստուածներ չպաշտել: Աստուած օրհնեց Աբրահամը եւ խոստացաւ անոր սերունդը բազմացնել: Հետեւաբար, Հին Ուխտը կամ Հին Կտակարանը, Աստուծոյ եւ մարդուն միջեւ հաստատուած առաջին Ուխտն էր: Իսկ երկրորդ Ուխտը կամ Նոր Կտակարանը, Քրիստոս Խաչին վրայ իր Սուրբ Արիւնով կնքեց ու հաստատեց, բովանդակ մարդոց փրկութեան համար:

Աւետարան կը նշանակէ **Աւետիս, Բարի Հուր**: Յիսուս Քրիստոս աշխարհ գալով, մարդոց փրկութեան եւ երջանկութեան բարի լուրը բերաւ: Մեր Տիրոջ Յիսուս Քրիստոսի կեանքը եւ առաքելութիւնը, ծնունդէն մինչեւ յարութիւն եւ համբարձում գրուած են չորս աւետարանիչներու՝ Մատթէոսի, Մարկոսի, Ղուկասի եւ Յովհաննէսի կողմէ: Աւետարանին կամ Նոր Կտակարանին բարի լուրով, Աստուած իր Միածին Որդի Յիսուս Քրիստոսի արիւնով, մարդոց փրկութեան համար

Ս. Մատթէոս

Նոր Ուխտ կնքեց: Այդ է պատճառը, որ Նոր Կտակարանի գիրքերը կը կոչուին նաեւ Նոր Ուխտի գիրքեր: Նոր Կտակարանի կամ Նոր Ուխտի 27 գիրքերը կը պարունակեն չորս աւետարանները, Գործք Առաքելոցը, որ կը ներկայացնէ եկեղեցւոյ կազմութիւնն ու տարածումը ազգերու եւ ժողովուրդներու մէջ: Պօղոս Առաքեալի 14 նամակները, Առաքելական 7 Ընդհանրական թուղթերը՝ Յակոբոսի, Պետրոսի, Յովհաննէսի եւ Յուդա առաքեալներուն եւ Յովհաննէս Առաքեալի Յայտնութեան գիրքը:

Մատթէոս Աւետարանիչ, Յիսուսի 12 առաքեալներէն, ծնած էր Գալիլիոյ Կափառնաում քաղաքը: Հռոմէական կայսրութեան պաշտօնեայ մաքսահաւաք ըլլալով՝ հրեաներէն տուրքեր կը գանձէր: Սակայն Յիսուսի հանդիպելէ ետք, ամէն ինչ ձգեց եւ Յիսուսի հետեւեցաւ: Մատթէոս իր աւետարանը գրած է արամերէն լեզուով, 60-70 թուականներուն, Անտիոքի մէջ, Սուրիա: Յիսուսի կեանքին եւ առաքելու-

Թեան ականատես եւ ականջալուր վկայ Մատթէոս, իր գիրքը գրած ժամանակ, Հին Կտակարանէն 60է աւելի մէջբերումներ կատարած է, փաստելու եւ ցոյց տալու համար հրեաներուն, թէ Յիսուս Քրիստոս, Հին Ուխտի մէջ Աստուծոյ մարգարէներուն միջոցաւ խոստացած Փրկիչն է: Մատթէոս իր Աւետարանը քարոզած ու տարածած է Հրէաստանի, Մակեդոնիոյ, Պարթեւաստանի եւ Պարսկաստանի մէջ: Ան Եթովպիոյ մէջ նահատակուած է նիզակի մը հարուածով:

Ս. Մարկոս

Մատթէոս Աւետարանիչ եղած է հեզ, խոնարհ եւ քիչով գոհացող հաւատարիմ աշակերտ Յիսուսի: Իր խորհրդանիշն է Եզեկիէլ մարգարէի տեսիլքին հրեշտակի դէմքով մարդու պատկերը, որ մարդացեալ Քրիստոսը կը ներկայացնէ:

Մարկոս Աւետարանիչ եղած է առաջին քրիստոնեաներէն եւ աշակերտած Պետրոս առաքեալին. անոր քարոզութիւններէն լսած է Յիսուսի մասին: Մարկոսի Աւետարանը փրկութեան հրաւէր է ուղղուած բոլորին, յատկապէս հեթանոսներուն եւ նորադարձ քրիստոնեաներուն: Մարկոս Հռոմի մէջ, յունարէն լեզուով գրի առած է իր Աւետարանը, շուրջ 64 թուին: Յոյներուն եւ հեթանոսներուն ուղղելով իր Աւետարանը, եւ ներկայացնելով Յիսուսի կեանքը, հրաշքներն ու երկրաւոր առաքելութիւնը, Մարկոսի նպատակը եղած է, որ անոնք եւս հաւատան Աստուածորդի Յիսուս Քրիստոսի՝ որ ո՛չ միայն հրեաներուն

Փրկիչն է, այլ հեթանոսներուն եւ բոլոր մարդոց: Ան քարոզած է Եգիպտոսի մէջ, եւ եղած Աղեքսանդրիոյ առաջին եպիսկոպոսը եւ Աղեքսանդրիոյ Աթոռին (Ղրպտի եկեղեցւոյ) հիմնադիրը: Նահատակուած է 68 թուականին, Աղեքսանդրիոյ մէջ, գայն ձիերու պոչին կապած ու քաշկուտած են մինչեւ որ մահանայ: Անոր գլուխը մինչեւ այսօր կը պահուի Աղեքսանդրիոյ Ս. Մարկոս Մայր Տաճարին մէջ: Մարկոսի խորհրդանիշն է թեւաւոր Առիւծը, որովհետեւ իր գրած Աւետարանին մէջ կը շեշտէ Յիսուսի թագաւորութիւնը եւ հօրութիւնը:

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԵԶՐԱԿԱՅՈՒԹԻՒՆ

1.— Աստուծոյ շունչով եւ հրամանով գրուած Սուրբ Գիրքերը, որոնք Աստուծոյ խօսքերը կը բովանդակեն, Անոր սուրբ կամքը կը յայտնեն, օրէնքները, կանոնները կ'ուսուցանեն, եւ նպատակ ունին մարդիկը փրկութեան առաջնորդել՝ կը կոչուին Աստուածաշունչ: Պօղոս առաքեալ խօսելով Աստուածաշունչի մասին այսպէս կ'արտայայտուի. *«Աստուծոյ ներշնչումով գրուած բոլոր Սուրբ Գիրքերը օգտակար են՝ թէ՛ ճշմարտութիւնը ուսուցանելու եւ թէ՛ սխալը յանդիմանելու, մարդս ճիշդ ծամբու մէջ դնելու արդար կեանքի մը դաստիարակութիւնը տալու համար, որպէսզի հաւատա՛ Յիսուս Քրիստոսի ու փրկուի»* (Բ. Տիտոս 3:15-16):

2.— Յիսուս ոչինչ գրած էր: Ան իր առաքեալները կարգեց, որպէսզի իր Յամբարձունէն ետք, գործը շարունակեն: Յիսուսի առաքեալներն ու աշակերտները, որպէս ականջալուր եւ ականատես, կենդանի վկաներ եղած էին Յիսուսի երկրաւոր առաքելու-

թեան, շրջան մը քարոզեցին եւ հրաշագործեցին: Սակայն ժամանակ մը վերջ, պէտքը զգացին գիրով հաստատելու եւ իրենց յաջորդներուն աւանդելու Յիսուսի կեանքն ու խօսքերը, որպէսզի Յիսուս Քրիստոսի աստուածութեան եւ փրկութեան մասին ճշմարտութիւնները եւ պատմական եղելութիւնները չայլափոխուին, այլ ճշմարիտը ուսուցուի եւ փրկութեան պատգամը ճշգրիտ փոխանցուի:

3.- Չորս աւետարանիչներէն՝ Մատթէոս, Մարկոս, Ղուկաս եւ Յովհաննէս, իրենց աւետարաններով իւրաքանչիւրը, Յիսուսի երկրաւոր կեանքէն, յատուկ կէտ մը կը շեշտէ եւ մասնաւոր նպատակ մը կը հետապնդէ: Այսպէս, Մատթէոսի աւետարանը գրուած է շուրջ 60-էն 70-ական թուականներուն: Նպատակն էր Հրեաներուն ցոյց տալ, թէ Յիսուս, Եսայիի մարգարէացած Մեսիան, Փրկիչն է Դաւիթի ցեղէն: Անիկա Աստուծոյ Օրէնքին եւ Ուխտին հաւատարիմ Ծառան է, որ կատարեց եւ ամբողջացուց Աստուծոյ փրկութեան ծրագիրը: Մատթէոսի աւետարանը կը բովանդակէ հետեւեալ նիւթերը.

ա.- Յիսուսի ազգաբանութիւնը, ծնունդը եւ մանկութիւնը:

բ.- Յովհաննէս Մկրտիչի առաքելութիւնը:

գ.- Յիսուսի Մկրտութիւնը եւ Սատանայէն փորձութիւնը:

դ.- Յիսուսի քարոզութիւնը եւ գործունէութիւնը Գալիլիոյ մէջ:

ե.- Յիսուսի ճամբորդութիւնը դէպի Երուսաղէմ:

զ.- Յիսուսի չարչարանքը, խաչելութիւնը, թաղումը, յարութիւնը եւ երելումը Իր աշակերտներուն:

Մատթէոս լսեց եւ հնազանդեցաւ Յիսուսի կոչին եւ ամէն ինչ ձգելով Անոր հետեւեցաւ: Ջանանք մենք եւս չկապուիլ այս

վաղանցուկ աշխարհի վայելքներուն, ո՛չ դրամին, ո՛չ պաշտօնին, ո՛չ ալ բարեկամներուն. այլ Աստուծոյ ընծայենք մեր կեանքի ուրախութիւններէն, յաջողութիւններէն եւ հաճոյքներէն բան մը:

4.– Մարկոսի աւետարանը ամենէն կարճն ու պարզն է աւետարաններուն մէջ: Գրուած է յունարէն լեզուով, շուրջ 64 թուականին, եւ ուղղուած է հեթանոս Յոյներուն, որպէսզի անոնք կարդալով Յիսուսի կեանքը, հրաշքներն ու ուսուցումները՝ հաւատան, թէ Յիսուս Քրիստոս Աստուծոյ Որդին է: Յիսուս ինքզինք կը կոչէ Աստուծոյ Ծառան եւ Մարդու Որդի, որ աշխարհ եկած էր իր կեանքը տալու, մարդկութիւնը ազատագրելու համար մեղքէն եւ փրկելու: Մարկոսի աւետարանը կը բովանդակէ հետեւեալ նիւթերը.

ա.- Յովհաննէս Մկրտիչ եւ Յիսուսի նախապատրաստութիւնը:

բ.- Քրիստոսի գործունէութիւնը եւ քարոզութիւնը Գալիլիոյ մէջ:

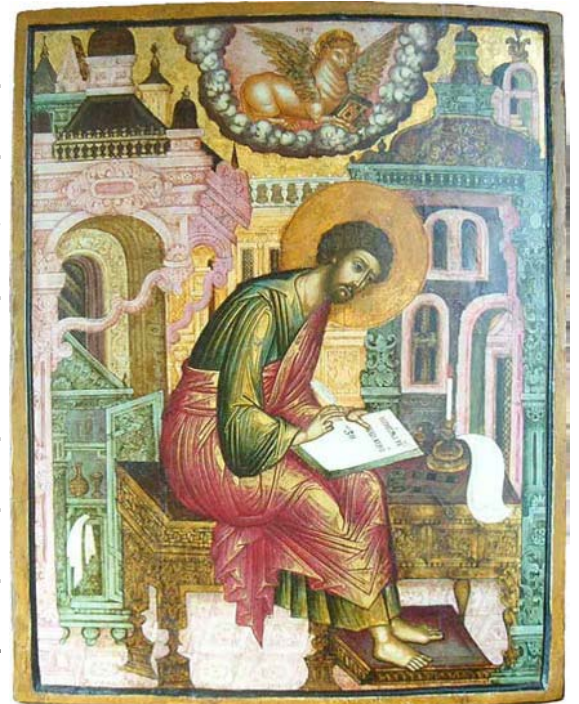
գ.- Քրիստոս փրկութեան կոչերը կը մերժուին:

դ.- Չարչարանք, մահ, յարութիւն եւ համբարձում:

ԱԻԵՏԱՐԱՆԻՉՆԵՐ՝ ՂՈՒԿԱՍ ԵՒ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ

Ղուկաս Աւետարանիչ, ազգով յոյն, ծնած է Սուրիոյ Անտիոք քաղաքը, հեթանոս ծնողքէ։ Արհեստով բժիշկ էր։ Քրիստոնեայ դարձած է Պօղոս առաքեալի գրած նամակները կարդալով։ Անկէ ետք՝ դարձած է Պօղոս առաքեալի մտերիմ ընկերը եւ ընկերակցած անոր առաքելական ճամբորդութիւններուն։ Ղուկաս Յիսուսի պատանեկան կեանքին, ինչպէս նաեւ Անոր հրաշքներուն եւ գործունէութեան մասին իր Աւետարանը գրելու համար, հետազօտութիւններ ըրած է եւ լուրջ ստուգումներ կատարած է։ Ան իր տեղեկութիւնները քաղած է Ս. Կոյս Մարիամ Աստուածածինէն, ականատես անձերէն եւ զանոնք ի մի հաւաքելով կազմած է իր Աւետարանը։ Ղուկաս իր Աւետարանը գրած է յունարէնով, շուրջ 70 թուականին։ Բացի Աւետարանէն գրած է նաեւ Գործք Առաքելոց գիրքը, շուրջ 70-75 թուականներուն, իբրեւ շարունակութիւն իր գրած Աւետարանին։ Ղուկաս իր Աւետարանը գրած է հեթանոսութենէ նորադարձ քրիստոնեաներուն համար։ Անոր նպատակը եղած է Քրիստոսի փրկչական առաքելութիւնը ամբողջ մարդկութեան ծանօթացնել։ Ղուկաս կը շեշտէ Քրիստոսի Աստուածորդի, Փրկիչ, Երկրորդ Ադամ ըլլալը, որ Խաչին վրայ գոհուելով՝ քաւեց Առաջին Ադամին մեղքը։ Նահատակուած է 84

Ս. Ղուկաս

Թուականին, Յունաստանի մէջ: Իր առաքելութեան խորհրդանիշն է թեւաւոր Եզր, որովհետեւ իր գրած Աւետարանին մէջ կը շեշտէ Յիսուսի յաւիտենական քահանայութիւնը եւ գոհագործուիլը մարդոց փրկութեան համար:

Ս. Յովհաննէս

Յովհաննէս Աւետարանիչ եղած է Յիսուսի առաջին եւ սիրելի աշակերտներէն մէկը: Ծնած է Բեթսայիդա: Աշակերտած է Յովհաննէս Մկրտիչի: Արհեստով ձկնորս էր: Յովհաննէս մէկն էր այն երեք աշակերտներէն, Պետրոսի եւ Յակոբոսի հետ միասին, որոնք ականատես եղան Յիսուսի Այլակերպութեան, Յայրոսի աղջկան յարութեան եւ Գեթսեմանիի մէջ Յիսուսի անձկութեամբ կատարած աղօթքին, մատնութեան եւ այլ դէպքերու: Ինք եւ Պետրոսն էին, որոնք Զատիկական Ընթրիքը պատրաստեցին Վերնատան մէջ: Յիսուս Խաչին վրայէն Յովհաննէսի խնամքին եւ հոգածութեան յանձնեց իր մայրը: Յիսուսի յարութենէն ետք, ինք առաջինը եղաւ, որ գերեզման մտաւ ու տեսաւ պարապ գերեզմանը ու հաւատաց Յիսուսի յարութեան: Յովհաննէս քարոզած է Հրէաստանի, Անտիոքի, Եփեսոսի եւ Փոքր Ասիոյ մէջ: 90 թուականին գրած է իր Աւետարանը, յունարէնով:

95 թուականին, երբ Դոմետիանոս կայսրը երկրորդ անգամ ըլլալով, քրիստոնեաներուն դէմ սաստիկ հալածանք շղթայագերծեց, Յովհաննէս Առաքեալ ձերբակալուեցաւ եւ նետուեցաւ եռացած ձէթի

մէջ: Սակայն հրաշքով ազատեցաւ եւ ոչ մէկ վնաս հասաւ իրեն: Ապա աքսորուեցաւ Յունաստանի Պաթմոս կղզին, ուր 96 թուին գրեց Յայտնութիւն Յովհաննու մարգարէական գիրքը: 97 թուականին, Դոմետիանոսի մահէն ետք, երբ հալածանքները դադրեցան, վերադարձաւ Եփեսոս եւ նորահաստատ եկեղեցիները այցելեց, քարոզեց, եկեղեցականներ ձեռնադրեց եւ նոր եկեղեցիներ հաստատեց: Խոր ծերութեան մէջ վախճանեցաւ 110 թուականին, 94 տարեկան հասակին: Գրած է նաեւ Ա., Բ. եւ Գ. Յովհաննու Թուղթերը, հաւանաբար 90 ական թուականներուն: Իր առաքելութեան խորհրդանիշն է Առծիւը, որովհետեւ բարձրաթուիչ եւ այլաբանական ոճով իր գրած Աւետարանին մէջ, կը շեշտէ Յիսուսի Աստուածութիւնը եւ վեհափառութիւնը:

Յովհաննէսի Աւետարանը իր բովանդակութեամբ եւ գրութեան

ոճով կը զանազանուի միւս երեք Աւետարաններէն: Անիկա վարդապետական, իմաստասիրական եւ աստուածաբանական հոգեւոր խորք ունի: Պատմութիւն մը չէ որ գրած է, այլ Աստուծոյ Բանին—Խօսքին (Քրիստոսի) մարդացումը, եւ Անով քարոզուած փրկչութիւնը: Նպատակը եղած է, որ մարդիկ հաւատան թէ Յիսուս Քրիստոս, Աստուծոյ Միածին Որդին է, եւ ով որ հաւատայ, յաւիտենական կեանք ունենայ: Աստուծոյ Խօսքը, Յիսուս մարմնացաւ, մարդացաւ ու մեր մէջ

բնակեցաւ: Ան իր հրաշքներով, վարդապետութեամբ եւ յարութեամբ, փաստեց Աստուածորդի եւ աշխարհի Փրկիչ ըլլալը:

Յովհաննէս սիրոյ Առաքեալ կոչուեցաւ: Սիրեց եւ սէր քարոզեց: Իր կեանքով, վկայութեամբ եւ գրութիւններով, գործադրեց Յիսուսի տուած «սիրեցէ՛ք իրար» պատուէրը:

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

1.– Մատթէոսի, Մարկոսի եւ Ղուկասի Աւետարանները կը կոչուին *Համատեսական Աւետարաններ*, որովհետեւ ընթերցողը կը տեսնէ որ երեք Աւետարանները իրարու շատ նման ու համաձայն են, -անշուշտ ունին փոքր տարբերութիւններ, յաւելում կամ յապաւումներ- եւ կը ներակայացնեն մեր Տիրոջ Յիսուս Քրիստոսի կեանքը եւ գործունէութիւնը: Երեք Աւետարաններուն կեդրոնական անձը՝ Աստուծոյ Օծեալ, Միածին Որդի Յիսուս Քրիստոսն է, սակայն իւրաքանչիւր աւետարանիչ իր Աւետարանը գրած է որոշ նպատակի մը համար: Ինչպէս տեսանք, Մատթէոս Աւետարանիչ գրած է հրեաներուն համար, որպէսզի հաւատան ու փրկուին: Մարկոս իր Աւետարանը գրած է յոյներուն եւ հեթանոսներուն: Ղուկաս իր Աւետարանը գրած է հեթանոսութենէ նորադարձ քրիստոնէաներուն, իսկ Յովհաննէս՝ հրեաներուն եւ առհասարակ յոյն զարգացած դասակարգին:

- 2.– Ղուկասի Աւետարանը ունի հետեւեալ բովանդակութիւնը.
- ա.- Յիսուսի եւ Յովհաննէս Սկրտիչի ծնունդն ու մանկութիւնը:
 - բ.- Յովհաննէս Սկրտիչի պաշտօնը:
 - գ.- Յիսուսի Սկրտութիւնն ու փորձութիւնը:

դ.- Յիսուսի առաքելութիւնը եւ քարոզութիւնը Գալիլիոյ մէջ:

ե.- Յիսուսի Գալիլեայէն Երուսաղէմ ճամբորդութիւնը: Յիսուս կը մերժուի Երուսաղէմի մէջ:

զ.- Յիսուսի վերջին շաբաթը Երուսաղէմի մէջ: Մահ, Յարութիւն եւ Համբարձում:

3.– Յովհաննէս Աւետարանիչ Յիսուսը կը ներկայացնէ որպէս Աստուծոյ Խօսքը, որ մարմին առաւ եւ մեր միջեւ բնակեցաւ: Լո՛յս Աստուծոյ, Լո՛յս Որդին, մարդացեալ Աստուածը եւ Փրկիչը աշխարհի: Իր Աւետարանը գրած է, որպէսզի ընթերցողները հաւատան, թէ Յիսուսն է խոստացուած Մեսիան. Անո՛ր միայն հաւատալով է որ մարդիկ, յաւիտենական կեանքի շնորհքին պիտի արժանանան: Յովհաննէս Յիսուսի համար կը գործածէ խորհրդանշական բառեր, ինչպէս՝ *Բան, կեանք, լոյս, միածին Որդի Աստուծոյ, կենաց հաց, բարի հովիւ, ճամբայ, ճշմարտութիւն, դուռ, այգի* ելլն.:

Յովհաննէսի Աւետարանը ունի հետեւեալ բովանդակութիւնը.

ա.- Յառաջաբան:

բ.- Յովհաննէս Սկրտիչ եւ Յիսուսի առաջին աշակերտները:

գ.- Յիսուսի հանրային առաքելութիւնը Յորդանան գետին շուրջ եւ Գալիլեայի մէջ:

դ.- Հրաժեշտի եւ քաջալերական մտերմիկ խօսքեր աշակերտներուն:

ե.- Յիսուսի չարչարանքը, մահը, յարութիւնը եւ երեւումը:

զ.- Յաւելուած վերջաբան մը:

Հարցումներուն պատասխանէ՛:

1.— Ի՞նչ է Աստուածաշունչը, քանի՞ գիրքեր ունի, թուե՛ք երկու մասերուն անունները: Քանի՞ գիրք ունի Հին Ուխտը եւ քանի՞ գիրք Նոր Ուխտը:

2.— Ինչո՞ւ Հին Ուխտ եւ Նոր Ուխտ կը կոչուին:

3.— Ի՞նչ կը նշանակէ Աւետարան բառը: Որո՞նք են չորս Աւետարանները: Ինչո՞ւ Համատեսական կը կոչուին առաջին երեք Աւետարանները:

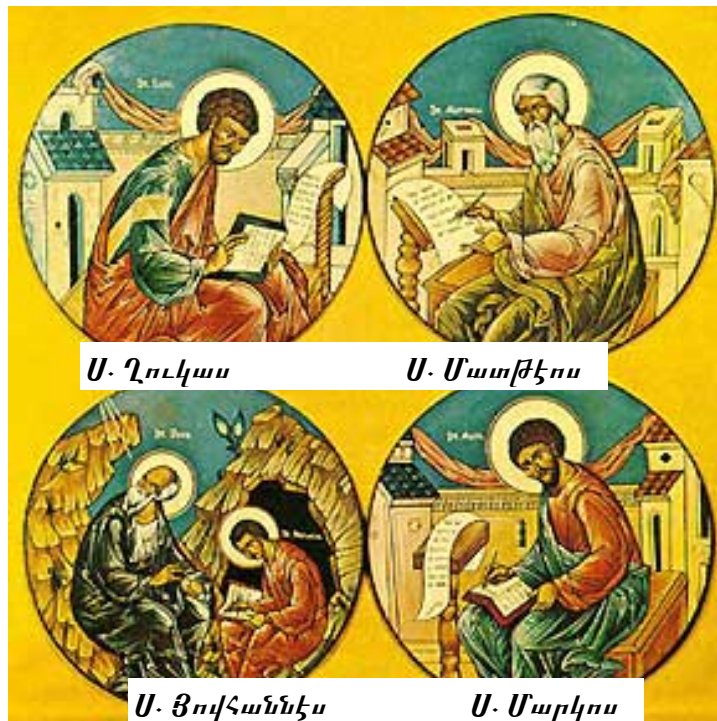
4.— Ինչո՞վ կը տարբերի Յովհաննէսի Աւետարանը միւս երեքէն: Գործք Առաքելոցը ինչի՞ մասին կը խօսի:

5.— Մատթէոս Յիսուսի հետեւելէ առաջ ինչո՞վ կը զբաղէր: Ինչո՞ւ գրեց իր Աւետարանը:

6.— Մարկոս եւ Ղուկաս ինչո՞ւ եւ որո՞նց համար գրած են իրենց Աւետարանը: Ղուկաս արհեստով ի՞նչ էր:

7.— Յովհաննէսի մասին ի՞նչ յատկանշանական բան գիտես:

8.— Տո՛ւր չորս Աւետարանիչներուն խորհրդանիշ պատկերները:

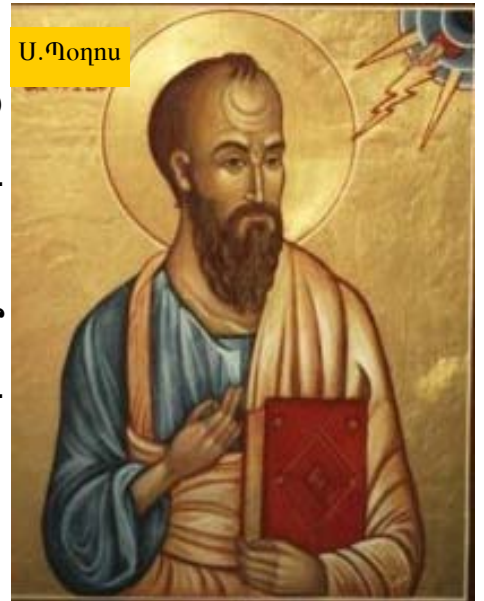
ՀԵԹԱՆՈՍԱՑ ԱԻԵՏԱՐԱՆԻՉ՝ Ս. ՊՕՂՈՍ

Պօղոս առաքեալ փարիսեցի* մըն էր, Բենիամինի ցեղէն: Նախքան քրիստոնէութիւնը ընդունիլը կը կոչուէր Սօղոս: Ծնած էր Կիլիկիոյ Տարսոն քաղաքը եւ ունէր յունական քաղաքացիութիւն: Հարուստ ընտանիքի մը զաւակն էր: Փոքր տարիքէն սորված էր վրանագործութեան արհեստը: Լաւապէս կը տիրապետէր Եբրայերէնին, Յունարէնին եւ Լատիներէնին: Իր կրթութիւնը ստացած էր նախ իր ընտանիքին ու հրէական սինակոկին մէջ: Տարսոն Հելլենական կարեւոր կեդրոններէն մէկը ըլլալուն, Պօղոս յաճախեց ու աւարտեց Տարսոնի բարձրագոյն ուսումնարանը եւ հմտացաւ Յոյն գրականութեան, փիլիսոփայութեան եւ իր ժամանակի գիտութեանց մէջ: Ապա որպէս նախանձախնդիր փարիսեցի, մասնագիտանալու համար Մովսիսական Օրէնքներուն եւ Աստուածաշունչի Հին

Փարիսեցիները* հրեայ կրօնական խմբակցութիւն մըն էին, որոնք կը հաւատային թէ Մովսիսական Օրէնքի տառացի գործադրութեամբ միայն կարելի էր փրկուիլ, հետեւաբար խստիւ կը պահէին Օրէնքը եւ կը գործադրէին նահապետական օրերէն հասած «հայրերու աւանդութիւնները»: Ծիսական եւ կրօնական արարողութիւններու նկատմամբ բժախնդիր էին: Կը հաւատային ճակատագիրին, հոգիներու անմահութեան, մեռելներու յարութեան եւ վերջին դատաստանին: Անոնք դէմ էին Հռոմայեցիներու, որոնք տիրած էին իրենց երկրին:

Ուխտի գիրքերու ուսման մէջ, հայրը գինք դրկեց Երուսաղէմ: Պօղոս Երուսաղէմի մէջ Գամաղիէլ անուն Ս. Գրոց մասնագէտ փարիսեցիի մը մօտ հմտացաւ եւ եղաւ ուսուցիչ: Քսանութը տարեկանին արդէն իսկ անդամ նշանակուեցաւ հրէական բարձրագոյն Կրօնական Ատեան՝ Սինէտրիոնին:

Պօղոս հակառակորդ Քրիստոսի

Պօղոս դարձի գալէն առաջ, որպէս մոլեռանդ հրեայ, թշնամութեամբ եւ ատելութեամբ լեցուած՝ կը հալածէր նորադարձ քրիստոնեաները: Սինէտրիոնի ժողովին, Պօղոս համաձայն ու մեղսակից էր Ստեփանոսի քարկոծուելով սպաննուելուն: Մահուան վճիռը գործադրելու համար երբ հրեաներ, քրիստոնէական եկեղեցւոյ առաջին նահատակ՝ Ս. Ստեփանոսը կը քարկոծէին, ինք էր որ կը պահէր քարկոծողներուն զգեստները: Քրիստոսի եւ քրիստոնեաներուն ոխերիմ թշնամի Պօղոս, Դամասկոսի քրիստոնեաները հալածողներու խումբին առաջնորդ ընտրուեցաւ եւ Երուսաղէմի քահանայապետներէն մասնաւոր յանձնարարականներ առած, մեկնեցաւ Դամասկոս, ձերբակալելու եւ Երուսաղէմ բերելու քրիստոնեաները, որպէսզի պատժուէին:

Պօղոսի դարձը

Ճամբան, երբ Դամասկոսի մօտեցած էր, յանկարծ երկինքէն լոյս մը փայլատակեց, շլացան աչքերը եւ տեսողութիւնը կորսնցուցած վար ինկաւ ձիէն: Յանդիմանական ձայն մը լսեց, որ կ'ըսէր. «Սօղո՛ս,

Սօղո՛ս, գիս ինչո՞ւ կը հալածես»։ Պօղոս շփոթած ու զարհուրած հարց տուաւ. «Դուն ո՞վ ես»։ «Ես Յիսուսն եմ, որ դուն կը հալածես. դժուար ու անհնար է քեզի խթանի դէմ կից գարնել», ըսաւ ձայնը։ Պօղոս հոգեփոխութիւն ունեցաւ, ընդունեց քրիստոնէական հաւատքը եւ Դամասկոս երթալով մկրտուեցաւ Անանիա անուն աշակերտէ մը, եւ կոչուեցաւ Պօղոս։ Պօղոսի աչքերէն կեղեւի նման բաներ ինկան եւ հաւատքի լոյսով լուսաւորուած բժշկուեցաւ։ Այս հրաշքէն ետք, Պօղոս դարձաւ քրիստոնէական եկեղեցւոյ մեծագոյն քարոզիչը եւ տարածիչը։

Պօղոս առաքեալի եկեղեցւոյ մատուցած ծառայութիւնը

Պօղոս առաքեալ դարձի գալէն ետք, Դամասկոսի մէջ կը սկսի համարձակ քարոզել Յիսուսի Աւետարանը եւ ուսուցանել, թէ Յիսուս Աստուծոյ յարուցեալ Որդին է։ Հրեաներ նախ զարմանքով ապա թշնամութեամբ լեցուած, փորձեցին սպաննել։ Սակայն հաւատացեալներ

այս իմանալով, գինք գիշերով քաղաքի պարիսպներէն կողովի մը մէջ դրած վար իջեցուցին եւ փախցուցին։ Պօղոս եկաւ Երուսաղէմ եւ ծանօթացաւ Պետրոսի, Յակոբոսի եւ այլ առաքեալներու եւ հոգեւին ու մեծ խանդավառութեամբ նուիրուեցաւ Քրիստոսի աւետարանի քարոզութեան։ Ան ոչ միայն հրեաները, այլ յատկապէս հեթանոսները հրաւիրեց

ընդունիլ խաչեայ եւ յարուցեայ Քրիստոսը որպէս Աստուածորդի, Տէր եւ Փրկիչ: Պօղոս իր քարոզութեան կեդրոն ունեցաւ Սուրիոյ Անտիոք քաղաքը: Հոս Անտիոքի մէջ էր, որ Քրիստոսի հետեւորդները քրիստոնեայ կոչուեցան առաջին անգամ: Պօղոս առաքեալ հռոմէական կայսրութեան տարածքին առաքելական երեք ճամբորդութիւններու ձեռնարկելով՝ այցելած եւ քարոզած է Դամասկոսի, Կեսարիոյ, Տարսոնի, Սուրիոյ, Անտիոքի, Փիլիպպէյի, Մակեդոնիոյ, Ասիոյ, Սպանիոյ, Անգլիոյ, Փրանսայի եւ Հռոմի մէջ: Պօղոս առաքեալ ուր որ գացած է, ստեղծած ու կազմակերպած է քրիստոնէական նոր համայնքներ եւ եկեղեցիներ: Իր հիմնած եկեղեցիները մէկէ աւելի այցելած, քաջալերած եւ ուղղութիւն տուած է: Ի վերջոյ Հռոմի մէջ ձերբակալուած, դատուած եւ Ներոն կայսեր հրամանով գլխատուած է 67թին:

Պօղոս առաքեալ եկեղեցւոյ կազմակերպիչ եւ տարածիչ

Պօղոս առաքեալ հռոմէական քաղաքացի եւ բարձր զարգացման տէր ըլլալով, կարողացաւ քրիստոնէական հաւատքը եւ Քրիստոսի Լոյսը, Պաղեստինի սահմաններէն դուրս, տանի՛լ նաեւ հեթանոսներուն:

Ան այսպիսով, քրիստոնէական եկեղեցւոյ ու հաւատքին տուաւ միջազգային ու համամարդկային ճանաչում եւ տարածում: Արդարեւ, ան ճանչցուած է իբրեւ «հեթանոսաց աւետարանիչ» եւ կոչուած՝ Յիսուսի «տասներորդ առաքեալը»:

Պօղոս առաքեալ գրած է Նոր Կտակարանի

Առաքելական 14 նամակները կամ թուղթերը յուճարէնով, որոնք Նոր Կտակարանի գիրքերուն մէջ ամէնէն հին եւ կարեւորագոյն գրութիւններն են: Անոնց մէջ ի յայտ կու գան քրիստոնէական հաւատքի ճշմարտութիւններ, իր անձին ու անկեղծ նկարագրին փայլուն երեսները՝ անկեղծութիւն, ուղղամտութիւն եւ անխորտակելի կամք: Եկեղեցիներու ուղղած իր նամակները, քրիստոնէական վարդապետութեան սկզբունքներ, բարոյական ըմբռնումներու սահմանումներ եւ աստուածաբանական հարցերու մատնանշում, ճշդումներ են: Պօղոսի տեսակէտով քրիստոնէութիւնը համամարդկային վեհ արժէքներով, հրէութենէ անջատ տիեզերական նոր կրօնք մըն էր: 51 թուականին, Երուսաղէմի մէջ կը մասնակցի Առաքելական Առաջին Ժողովին, ուր որոշուեցաւ, որ հեթանոսութենէ քրիստոնէութեան դարձողներ, պարտաւոր չեն գործադրել կամ ենթարկուիլ հրէական Օրէնքներուն: Կարելի է ըսել, որ առաջին դարուն, Եկեղեցիին ունեցած տարածումն ու յաջողութիւնը մեծ մասամբ իրեն կը պարտի:

Հակառակ անոր որ Պօղոս առաքեալ Տէրը չէր տեսած, Յիսուս երեւցաւ անոր եւ հրահանգեց, որ Աւետարանի փրկութեան պատգամը տանի ու տարածէ բոլոր հեթանոսներուն, յայտնելով անոնց եւ յայտարարելով, որ եթէ հաւատան, իրենք ալ մասնակից կրնան ըլլալ Քրիստոսի պարգեւած նոր կեանքին, շնորհքին եւ փրկութեան:

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

1.— Պօղոս առաքեալ հակառակ կրօնամուլ փարիսեցի մը եւ ազգայնամուլ հրեայ մը ըլլալուն, լաւ ուսումնասիրած, սերտած էր Աստուածաշունչը եւ մարգարեական գրութիւնները եւ լաւատեղեակ էր հրեաներու Մեսիայի մը գալստեան ակնկալութիւններուն: Սակայն ինչպէս այդ օրերու փարիսեցիները, դպիրները, քահանայապետները, հերովդիականները, կրօնական եւ քաղաքական խմբակցութիւնները մերժեցին, հալածեցին եւ խաչեցին խոստացուած Փրկիչ Յիսուսը՝ հալածեցին ու սպաննեցին նաեւ Յիսուսի բոլոր հետեւորդները: Պօղոս ալ, որ նախապէս Սօղոս կը կոչուէր, հալածեց ու բանտարկեց քրիստոնէաները: Պօղոս որպէս զարգացած հրեայ ռաբբի ուսուցիչ, ջատագով եւ կողմնակից էր հրեայ ղեկավարութեան հակաքրիստոնէայ դիրքորոշումներուն: Քրիստոնէական հաւատքին տարածումը, վտանգ կը նկատէր, իսկ քրիստոնէաները հալածելը՝ ազգային կրօնական պարտականութիւն:

2.— Սակայն երբ դէպի Դամասկոս ճամբորդութեան ընթացքին, Յիսուս իրեն յայտնուեցաւ, հոգեփոխութիւն ունեցաւ եւ ընդունեց Յիսուս Քրիստոսը, որպէս Տէր եւ Փրկիչ: Այնուհետեւ հակառակ հալածանքներու, բանտատրկութեան եւ զրկանքներու, իր ամբողջ կեանքը նուիրեց Աւետարանին քարոզութեան: Համոզումով պատգամեց, ուսուցանեց ճշմարտութիւնը, որ մեղաց քաւութիւնը, հոգիներու փրկութիւնը կարելի կ'ըլլայ ո՛չ թէ Սովսիսական Օրէնքներու գործադրութեամբ, այլ հաւատքի կեանքով եւ Յիսուս Քրիստոսի շնորհքով:

3.— Պօղոս հեթանոսաց առաքեալը, նկարագրով անկեղծ էր, կանքով անխորտակելի եւ ուղղամիտ էր: Հաստատական, վճռական եւ անշեղ էր Քրիստոնէական հաւատքի վարդապետութեան, համոզումներուն մէջ: Առաքելական երեք ճամբորդութիւններ կատարած, բազմաթիւ եկեղեցիներ հաստատած, կազմակերպած ու անոնց վրայ քահանաներ ու եկեղեցական պատասխանատուներ

կարգած Պօղոս առաքեալ, Քրիստոսի անունով բազմաթիւ հրաշքներ գործեց: Նոյնիսկ երբ իր հագուստները հիւանդներուն վրայ կը տարածէին, անոնք կը բժշկուէին:

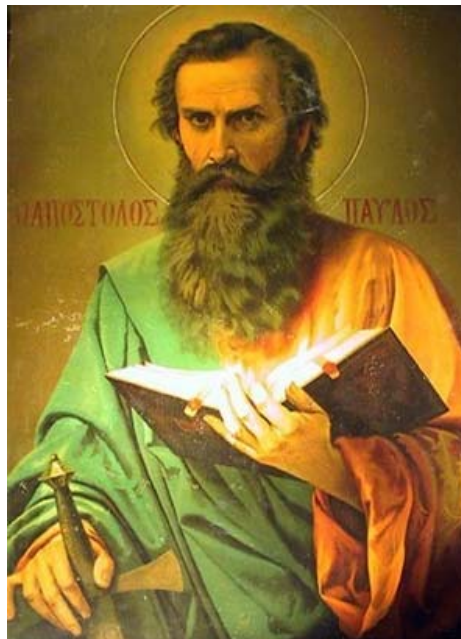
4.— Վարչական եւ կազմակերպչական կարողութիւններով եւ զոհողութեան ոգիով օժտուած Պօղոս առաքեալ, գաղափարապաշտ էր: Ան իր ամբողջ ուշքը եւ կեանքը նուիրաբերեց Քրիստոսի եւ քրիստոնէական կրօնի տարածման եւ ժողովրդականացման: Եկեղեցիներուն եւ իր հիմնած համայնքներուն գրած թուղթերով եւ ուսուցումներով, քրիստոնէական կրօնի համամարդկային գաղափարները, բարոյական սկզբունքները, աստուածաբանական եւ վարդապետական հիմնական ուսուցումները, սահմանումները ճշդեց եւ զանոնք ծանօթացուց բովանդակ մարդկութեան:

Քրիստոնէութիւնը մեզի հասած է Պօղոսի եւ Քրիստոսի առաքեալներուն ու մեր նախահայրերուն մեծ զոհողութիւններով: Մեր պարտականութիւնն է ճանչնալ ու գիտնալ յարգը քրիստոնէութեան եւ ի գին ամէն զոհողութեան, անաղարտ յանձնել զայն յաջորդ սերունդներուն:

Չարցուններուն պատասխանէ՛:

- 1.– Ի՞նչ էր Պօղոսի նախկին անունը. ո՞ր ծնած ու դաստիարակուած էր:
- 2.– Ինչո՞ւ Դամասկոս կ'երթար, ճամբան ի՞նչ պատահեցաւ:
- 3.– Պօղոս դարձի գալէ ետք, ո՞ր քաղաքները այցելեց եւ ի՞նչ ըրաւ:
- 4.– Քրիստոսի հետեւորդներ առաջին անգամ ո՞ր քրիստոնէայ կոչուեցան: Պօղոս նաեւ ի՞նչ անուններով ճանչցուած է:
- 5.– Պօղոս առաքելական քանի՞ նամակ կամ թուղթ գրած է: Ի՞նչ են նամակներուն գլխաւոր բովանդակութիւնը:
- 6.– Պօղոս առաքեալ 51 թուականին, ինչո՞ւ կը մասնակցի Առաքելական Առաջին ժողովին: Ի՞նչ կ'ըլլայ ժողովին որոշումը:
- 7.– Պօղոս հոգեփոխութիւն ունենալէ ետք, համոզու՞մով ի՞նչ պատգամեց եւ ի՞նչ ճշմարտութիւն ուսուցանեց:
- 8.– Տո՞ւր Պօղոս առաքեալի նկարագրին գլխաւոր գիծերը:
- 9.– Պօղոս առաքեալի քրիստոնէական կրօնի տարածման համար նուիրաբերու՞նք, ինչպիսի՞ օրինակ պէտք է ըլլայ:

ՀԱՅՈՑ ԱԻԵՏԱՐԱՆԻՉ՝ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱԽՈՐԻՉ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀԱՄԱՌՕՏ ԱԿՆԱՐԿ

Մինչեւ երրորդ դար, Պարսկաստանի եւ Հայաստանի մէջ կ'իշխէին պարթեւական տոհմէն թագաւորներ: Արտաշէսեան հարստութեան անկումէն ետք հիմնուեցաւ Արշակունեաց հարստութիւնը (53-428 Ք Վ.): Արտաշէսեան հարստութեան անկումէն մօտաւորապէս 50 տարի ետք, հայ նախարարները որոշեցին Պարթեւներու օգնութեամբ հիմնել նոր հարստութիւն մը՝ որ կոչուեցաւ Արշակունեաց հարստութիւն, եւ անոր առաջին թագաւորը եղաւ Տրդատ Ա., որ թագաւորեց 52-75 Ք.Վ.: Տրդատ եւ իր յաջորդները պարթեւ հեթանոս էին, սակայն ժամանակի ընթացքին հայացան եւ գրեթէ 400 տարի թագաւորեցին (53-428 Ք.Վ.):

Տրդատ Ա.

Պարթեւ Խոսրով Ա. (225-250) թագաւորի ժամանակ, Իրանի մէջ քաղաքական մեծ իրադարձութիւն եւ յեղափոխութիւն տեղի ունեցաւ: Սասանեան իշխանական տան պատկանող Արտաշիր, կործանելով Իրանի Պարթեւ Արշակունիներու թագաւորութիւնը՝ հիմնեց Սասան-հարստութիւնը: Հետեւաբար, իրանեան կայսրութիւնը Պարթեւ Արշակունիներէն անցաւ Սասանեան պարսիկներու ձեռքը:

Արշակունեաց հարստութիւն (64 Յ.Ք. - 428 Յ.Ք.)
Arsacide Dynasty (64 A.D. - 428 A.D.)

Արտաշիր եւ իր յաջորդը՝ Շապուհ, կործանելու համար նաեւ հայոց թագաւոր-

րուժիւնը, որ դաշնակից էր եւ ազգականական կապեր ունէր Պարթեւ Արշակունիներու հետ՝ բազմաթիւ հնարքներու դիմեցին, եւ ի վերջոյ Արտաշիր յաջողեցաւ դաւադրութեամբ սպաննել հայոց Խոսրով արքան:

Արտաշիր Սասանեան, Անակ անուևով հայ իշխան մը, որ հայոց Խոսրով արքային ազգական էր՝ Հայաստան դրկեց, որպէս թէ Սասանեան իշխանութեան հալածանքներէն փախստական ըլլար: Անակ

ապաստանեցաւ հայոց արքունիքը: Սակայն օր մը, Անակ երբ հայոց Խոսրով արքային հետ որսի ելած էր, դաւադրօրէն սպաննեց թագաւորը:

ՏՐԴԱՏ Գ. (287-337)

Խոսրով Ա.ի (225-250) Անակ Պարթեւի կողմէ դաւաճանութեամբ սպաննուելէն ետք, Արտաշիր Սասանեան՝ Պարսիկներու թագաւորը Հայաստան արշաւելով, սրամահ կոտորեց հայոց Խոսրով թագաւորի եւ Արշակունեաց բոլոր ազգատոհմը եւ տիրեց Հայաստանի: Այդ սպանդէն ազատեցան գահաժառանգ փոքրիկն Տրդատ եւ իր քոյրը Խոսրովադուխտ, որոնք Արտաւազդ Մամիկոնեանի ձեռքով Հռովմ փախցուեցան: Իսկ հայ նախարարներ իրենց թագաւորին վրէժը լուծելու

համար սուրէ անցուցին դաւաճան Անակի ամբողջ ընտանիքը: Այս սպանդէն հրաշքով ազատեցաւ միայն փոքրիկն Գրիգոր, որ իր ստնտուին միջոցաւ Կապադովկիոյ Կեսարիա քաղաքը փախցուեցաւ:

Տրդատ հասակ առնելով եւ դաստիարակուելով Հռովմի արքայական պալատին մէջ, պատրաստուեցաւ ձեռք առնել եւ վերականգնել Արշակունեաց հարստութիւնը: Իսկ Գրիգոր Կեսարիոյ մէջ ստացաւ քրիստոնէական դաստիարակութիւն, ամուսնացաւ Մարիամ անունով բարեպաշտ հայուհիի մը հետ: Ունեցան երկու զաւակներ՝ Արիստակէս եւ Վրթանէս, որոնք յետագային Ս. Գրիգորի յաջորդեցին:

Տրդատ Թագաւոր

Տրդատ բարձրահասակ, պայծառամիտ, հուժկու եւ գեղեցիկ էր: Կտրիճ էր ու անպարտելի ախոյեան բոլոր տեսակի ռազմական մրցումներու եւ մենամարտներու: Կը պատմուի թէ ան պատերազմական արագասլաց կառք մը կրնար երկու ձեռքերով անշարժեցնել: Ինչպէս նաեւ կատղած ցուլի մը կոտորչներէն բռնելով գետին տապալել:

Հռովմի Դիոկղետիանոս (284-305) կայսրը Տրդատին յանձնեց յունական լեգէոն մը, որպէսզի Հայաստան արշաւէ եւ երկիրը ազատագրէ Պարսիկներու տիրապետութենէն: Տրդատ երբ հայ յունական միացեալ զօրաբանակով դէպի Հայաս-

Աշիկ Տիկա

տան կ'արշաւէր Կեսարիա հասաւ, հոն հանդիպեցաւ Գրիգորին եւ հիանալով անոր ունեցած բարձր ուսման, գայն արքունի քարտուղար նշանակեց:

Տրդատ երբ Հայաստանի սահմաններուն մօտեցաւ, իրեն միացան հայ նախարարները իրենց զօրքերով: Տրդատ իր միացեալ բանակով յաղթեց Սասանեաններուն, ազատագրեց Հայաստանը պարսկական լուծէն եւ շուրջ 287 թուականին թագաւոր հռչակուեցաւ:

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

1.– Աստուած իր նախախնամութեամբ, երբեմն քաղաքական դժբախտ դէպքերը բարիին կը գործածէ: Հայաստանի քաղաքական շփոթ եւ վտանգաւոր պարագաներու դրական շրջանցումով, մեր հայրենիքը անկախացաւ եւ կործանած թագաւորութիւնը վերականգնեցաւ, միաժամանակ քրիստոնէական կրօնի լոյսը տարածուեցաւ:

2.– Քրիստոնէաներու կեանքին մէջ, անպակաս կրնան ըլլալ նեղութիւնները, հալածանքներն ու չարչարանքները: Սակայն Աստուծոյ ճշմարիտ զաւակները, դժուարութիւններու առջեւ պէտք չէ տկարանան, տեղի տան, յուսահատին կամ ուրանան Աստուած: Ընդհակառակը՝ իրենց հաւատքին եւ համոզումներուն մէջ մնան անշեղ, քաջութեամբ դիմադրեն, գիտնան համբերել, Աստուծոյ աղօթեն եւ Անոր օգնութիւնը խնդրեն:

Հարցումներուն պատասխանէ՛:

1.– Արտաշէսեան հարստութեան անկումէն ետք, ո՞ր հարըստութիւնը հիմնուեցաւ եւ ո՞վ եղաւ անոր առաջին թագաւորը, ո՞ր թուականին:

2. Պարթեւ Խոսրով Ա. թագաւորի ժամանակ Իրանի մէջ քաղաքական ի՞նչ իրադարձութիւն ունեցաւ:

3.– Արտաշիր ինչո՞ւ կ'ուզէր սպաննել հայոց Խոսրով թագաւորը:

4.– Արտաշիր ինչպէ՞ս յաջողեցաւ սպաննել Խոսրով թագաւորը:

5.– Արտաշիր Հայաստան արշաւելով երբ սուրէ անցուց Արշակունեաց ազգատոհմը, սպանդէն որո՞նք ազատեցան եւ ո՞ւր տարուեցան:

6.– Ո՞վ ազատեցաւ Անակի սերունդէն: Ո՞ւր փախցուեցաւ եւ յետագային Տրդատի բանակէն ներս ի՞նչ պաշտօն ստանձնեց:

7.– Նկարագրէ՛ Տրդատի արտաքինը եւ ըստ՝ անոր մասին պատմուած քաջագործութիւններէն:

8.– Տրդատ ինչպէ՞ս եւ ե՞րբ տիրացաւ հայոց գահին:

Աղօթք Ա. Գրիգոր Լուսաւորչին

Ո՞վ սուրբ հայրապետ եւ լուսաւորիչ, սուրբ Գրիգոր: Քու անտանելի չարչարանքներովդ, անօրինակ ճգնութեամբդ, անհամեմատելի համբերութեամբդ եւ աստուածահաճոյ աղօթքներովդ Հայոց ազգը նոր հոգեւոր ծնունդով մը աստուածգիտութեան լոյսին բերիր: Արդ, ո՞վ մեր հայրը եւ հոգիներու լուսաւորիչը, կ'աղաչենք քեզի, որ յատկապէս բարեխօսես մեր Աստուծոյն՝ Քրիստոսի, որ խաղաղութեան մէջ պահէ մեր Եկեղեցին եւ ժողովուրդիդ զաւակները, փրկելով հոգեւոր թէ մարմնաւոր թշնամիներէն: Որպէսզի միշտ քու յիշատակիդ կատարունով՝ փառաւորենք Հայրը, Որդին եւ Սուրբ Հոգին յաւիտեանս: Ամէն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԴԱՐՁԸ

ՏՐԴԱՏ ԹԱԳԱԻՈՐ ԵՒ ԳՐԻԳՈՐ

Տրդատ իր տարած յաղթանակներուն եւ թագադրութեան առթիւ, Երիզայի մէջ հանդիսաւոր արարողութիւններ կազմակերպեց եւ գոհարանական գոհ եւ ընծաներ նուիրել հրամայեց հայոց Անահիտ չաստուածուհիի մեհեանին: Իշխաններէն ու նախարարներէն ետք, երբ հերթը Գրիգորին եկաւ յարգանքի եւ պաշտամունքի իր տուրքը մատուցանելու եւ գոհարանական աղօթքներ ընծայելու ոսկեմայր Անահիտի բազինին՝

Անահիտ Դիցուհի

Գրիգոր մերժեց երկրպագել Անահիտի կուռքին: Տրդատ զայրացաւ: Իսկ երբ լսեց, որ Գրիգոր իր հայրը դաւադրաբար սպաննող Անակի որդին է, հրամայեց մահագոյնս չարչարել ու ապա մահապարտ Գրիգորը Արտաշատի մօտ գտնուող գետնափոր Խոր Վիրապը նետել: Սակայն Գրիգոր շնորհիւ իր անխորտակ հաւատքին եւ քրիստոնեայ բարեպաշտ այրի կնոջ մը ամէնօրեայ հացի մատակարարումին, 13 տարիներ դիմացաւ ու հրաշքով ապրեցաւ:

Հայոց քրիստոնէութեան դարձի պատմական իրադարձութիւններու նկարագրականը գրաբար կամ դասական հայերէնով սքանչելի կերպով ներկայացուցած են Ագաթանգեղոս եւ Մովսէս Խորենացին:

Հայոց քրիստոնէութեան դարձի պատմական իրադարձութիւններու նկարագրականը գրաբար կամ դասական հայերէնով սքանչելի կերպով ներկայացուցած են Ագաթանգեղոս եւ Մովսէս Խորենացին:

Ըստ մեր այս պատմագիրներուն, սկզբնական շրջանին քրիստոնեայնոր կրօնը, հեթանոս Հայաստանի մէջ սաստիկ հալածանքի ենթարկուեցաւ եւ ընդդիմութեան հանդիպեցաւ ո՛չ միայն թագաւորին, այլեւ՝ պալատական թէ նախարարական տուներու եւ առհասարակ իշխող դասակարգին կողմէ:

Խոր Վիրապ

ՀՌԻՓՍԻՄԵԱՆՅ ԿՈՅՍԵՐՈՒՆ ՆԱՀԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Հալածուած քրիստոնեաներուն մէջ նշանաւոր հանդիսացան Հռիփսիմեան կոյսերը, որոնց պետն էր Գայիանէ: Անոնք թիւով քառասուն, կ'ապրէին Բարթողիմէոս առաքեալի կողմէ հիմնուած Հոգեաց վանքին մէջ:

Տրդատի հալածանքներուն ժամանակ, Հռիփսիմեան կոյսերը փախան Հոգեաց վանքէն եւ պահուրտեցան Վաղարշապատի մօտերը, այգիներու մէջ: Սակայն օր մը, թագաւորին լրտեսները գտան անոնց թաղստոցը: Անոնցմէ մէկին՝ Հռիփսիմէի բացառիկ գեղեցկութիւնը,

բոլորին հետաքրքրութիւնը շարժեց: Հեթանոս Հայաստանի հեթանոս արքան Տրդատ՝ ինք եւս իմացաւ Հռիփսիմէի կուսական չքնաղ գեղեցկութեան մասին եւ ուզեց զայն կնութեան առնել: Հռիփսիմէ սակայն մերժեց ուրանալ իր հաւատքը եւ թագաւորին ամուսնութեան առաջարկը: Տրդատ դիմեց

Հռիփսիմէ եւ Տրդատ

Հռիփսիմիէ մեծաւորուհի Գայիանէի, որպէսզի համոզէ Հռիփսիմէն ենթարկուելու թագաւորին կամփին: Բայց պատահեցաւ ճիշդ հակարակը, Գայիանէ փոխանակ համոզելու իր սանը, ան յորդորեց անյողդորդ մնալ իր հաւատքին եւ քրիստոնէական սկզբունքներուն եւ եթէ հարկը ստիպէ, պատրաստ ըլլայ Քրիստոսի սիրոյն նահատակուիլ:

Թագաւորը սաստիկ զայրացած՝ հրամայեց չարչարանքով նահատակել կոյսերը: Դահիճներ սուրերով եւ դանակներով յարձակեցան անպաշտպան կոյսերու վրայ: Նախ Հռիփսիմէի բռնելով անոր լեզուն կտրեցին, եւ ջահերով մարմինը ճենճերեցին: Ապա կոյսը տակաւին ողջ, անոր որովայնը բանալով՝ աղիքները դուրս թափեցին եւ ի վերջոյ մարմինը դանակներով խողխողելով անդամահատեցին:

Նոյնանման չարչարալից նահատակութեան ենթարկուեցան Գայիանէն իր ընկերուհիներով:

Զայրոյթէ մեկնած Տրդատ արքայի հապճեպային մէկ վճիռը, անմեղ կոյսերը նահատակելու՝ զինք հոգեկան խռովքի մատնած տազնապեցուց: Խղճահարուած թագաւորը, անյոյս տառապեցաւ: Դարմանումի բոլոր միջոցները ապարդիւն անցան:

Հռիփսիմեան եւ Գայիանեան կոյսերու նահատակութիւնը տեղի ունեցաւ Գրիգոր Լուսաւորիչի Խոր Վիրապէն ելլելու տարին:

Գիշեր մը, Տրդատ թագաւորին քոյրը՝ Խոսրովադուխտ, որ իր

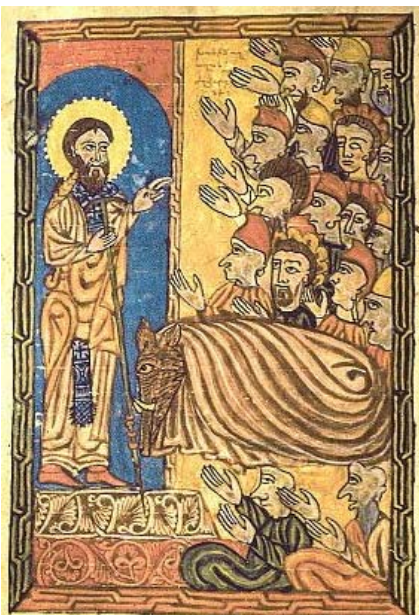

եղբորմէն գաղտնի քրիստոնէութիւնը ընդունած էր, տեսիլք մը ունեցաւ: Տեսիլքին մէջ Աստուած իրեն յայտնեց, թէ միայն Խոր Վիրապ նետուած Գրիգորը կրնայ բժշկել հոգեկան տագնապներէ տառապող իր եղբայրը: Այս տեսիլքը հինգ անգամ կրկնուեցաւ:

Վերջապէս Օտա Ամատունի նախարարը գնաց Խոր Վիրապ եւ ստուգելէ ետք, զարմանքով տեսաւ, որ տակաւին Աստուծոյ սուրբը ողջ է: Ան անմիջապէս հանել տուաւ Գրիգորը Վիրապէն եւ գայն պալատ բերաւ: Գրիգոր ջերմեռանդն աղօթեց եւ իսկոյն հիւանդ թագաւորը բժշկուեցաւ: Գրիգորի այս հրաշագործութիւնը, երկիւղած զարմանք պատճառեց պալատական նախարարներուն եւ իշխաններուն, որոնք Գրիգորի կատարած բժշկութիւնը աստուածային միջամտութեան եւ անոր պաշտած Քրիստոսին վերագրեցին:

Տրդատ թագաւորի բժշկութենէն յետոյ, թագաւորական հրովարտակով, քրիստոնէութիւնը Հայաստանի ու հայ ժողովուրդին համար պետական կրօնքը հռչակուեցաւ 301-ին: Տրդատ թագաւոր, Աշխէն թագուհին, պալատականներ, իշխաններ, բանակն ու ժողովուրդը, հնգօրեայ պատրաստութենէ եւ ապա խարուստէնէ ետք, մկրտուեցան Արածանի գետի ափին: Յաջորդող շաբաթներուն եւ ամիսներուն, թագաւորը իր բանակով քանդեց կռապաշտական

բոլոր մեհեանները: Իսկ Ս. Գրիգոր իր քարոզութիւններով եւ հրաշագործութիւններով, անոնց տեղ եկեղեցիներ կառուցեց, եպիսկոպոսներ եւ քահանաներ ձեռնադրեց, որոնք շրջեցան Հայաստանի բոլոր քաղաքները եւ քրիստոնէութիւնը տարածեցին:

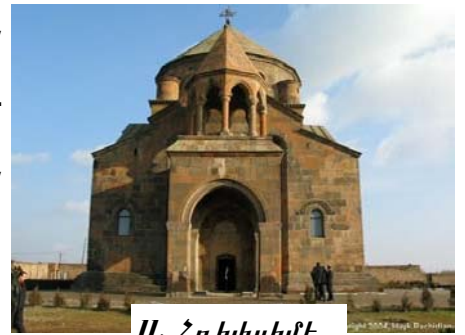

Տրդատ Գ. մեր ամենահռչակաւոր թագաւորներէն մէկը եղաւ: Իր եւ Աշխէն թագուհին օրով եւ Ս. Գրիգորի ջանքերով էր, որ Հայաստանն ու հայ ժողովուրդը, Հռովմի Կոստանդիանոս կայսեր 313ին, հրապարակած Միլանի հրովարտակով, քրիստոնէութիւնը ընդունելէն առաջ, հայեր 301ին, Քրիստոնէութիւնը արդէն որպէս պետական կրօն ընդունած էին:

Հայերը քրիստոնէութիւնը պետականօրէն ընդունող առաջին ազգը եղան:

ՆՇԱՆԱԻՈՐ ԱՌԱՋԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐ ՈՒ ԿԱՌՈՒՑՈՒՄԸ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչի առաջին գործերէն մէկը եղաւ, մէկտեղ հաւաքել նահատակ սրբուհիներու աճիւնները եւ անոնց մասունքներուն վրայ երեք վկայարան մատուռներ կառուցել:

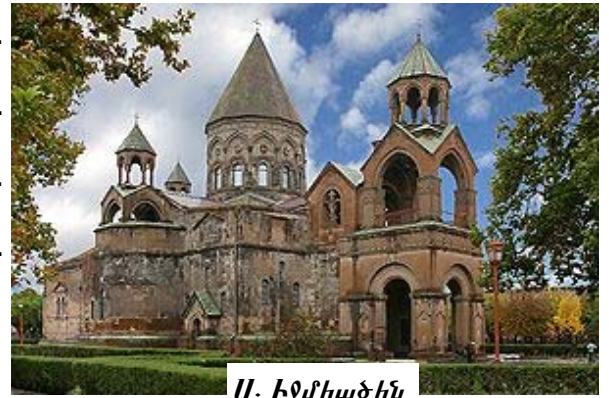
Ս. Հռիփսիմէ

Ս. Գայիանէ

Իսկ չորրորդ դարուն, Ս. Սահակ Պարթեւ հայրապետի ջանքերով կնքուեցան մասունքները ու վերակառուցուեցան նահատակ սրբուհիներու անուան նուիրուած եկեղեցիները:

Կոմիտաս կաթողիկոս եօթերորդ դարուն, սրբուհիներու վկայարան եկեղեցիները վերանորոգելէ ետք, անոնց յիշատակին նուիրուած յօրինեց «Անձինք Նուիրեալք» գմայելի շարականը:

Ս. Էջմիածին

Ս. ԷՋՄԻԱԾԻՆ ՏԱՃԱՐԻՆ ԿԱՌՈՒՑՈՒՄԸ

Գիշեր մը երբ Ս. Գրիգոր կ'աղօթէր, տեսիլք մը ունեցաւ: Տեսիլքին մէջ Աստուծոյ միածին Որդին՝ Յիսուս երկինքէն իջաւ եւ ոսկի մուրճով գետին զարնելով գծեց յատակագիծը եկեղեցիի մը: Ս. Գրիգոր իր տեսիլքը պատմեց Տրդատ թագաւորին: Հայրապետն ու թագաւորը Յիսուսի իջման վայրին վրայ շինեցին եկեղեցի մը: Եկեղեցւոյ շինութիւնը 303ին աւարտեցաւ, ու նուիրուեցաւ Ս. Աստուածածինի անուան: Ան դարձաւ հայոց կաթողիկոսներու Աթոռանիստ Մայր Եկեղեցին: Հետագային այդ եկեղեցին կոչուեցաւ Կաթողիկէ Ս. Էջմիածին, այսինքն՝ Աստուծոյ Միածին Որդի Յիսուսի իջման վայրը:

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Հայաստանի մէջ տարածելէ ետք քրիստոնէութիւնը, իր ձեռնադրած եպիսկոպոսներէն եւ քահանաներէն ղրկեց Վրաստան, Աղուանից երկիրը եւ Ատրպատական, որպէսզի Քրիստոսի Աւետարանին լոյսը նաեւ այդ երկիրներու ժողովուրդներուն ալ տարածեն:

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչի օրով էր, որ 325ին, Նիկիոյ մէջ գումարուեցաւ Տիեզերական Առաջին Ժողովը: Ժողովին մասնակցեցան 318 հայրապետներ աշխարհի ամէն երկիրներէն: Ս. Գրիգոր ծերացած ըլլալով, Ժողովին չկրցաւ մասնակցիլ: Հայոց կողմէ այդ Ժողովին ներկա-

յացուցիչ դրկեց իր կրտսեր որդին՝ Արիստակէս Հայրապետ: Ժողովը դատապարտեց ու նզովեց Արիստը, որ կ'ուրանար Քրիստոսի աստուածութիւնը: Ուղղափառ հայրապետներ, ժողովի ակարտին խմբագրեցին Նիկիական Հանգանակ՝ Հաւատամքը, որ ամէն Կիրակի, Ս. Պատարագի ընթացքին, մեր եկեղեցիներէն ներս կ'արտասանուի:

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ ժողովուրդին փափաքով իրեն յաջորդ եւ փոխանորդ կարգեց իր որդին՝ Արիստակէս, իսկ ինք իր կեանքին վերջին տարիները անցուց Սեպուհ լեռան քարայրներուն մէջ ճգնելով, եւ հոն ալ վախճանեցաւ 325ին:

Ս. Գրիգորի ջանքերով հայեր ունեցան իրենց սեփական եկեղեցին եւ Հայաստան լուսաւորուեցաւ քրիստոնէական կրօնով եւ հայ ժողովուրդը ստացաւ ինքնուրոյն դիմագիծ: Ս. Գրիգոր մեր պատմութեան մէջ, կը կոչուի Երկրորդ Լուսաւորիչ, Առաջին լուսաւորիչները ըլլալով Ս. Թադէոս եւ Ս. Բարթողիմէոս առաքեալները:

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

1.— Սուրբ Գրիգորի քրիստոսանուէր կեանքը օրինակ պէտք է ըլլայ մեր բոլորին: Ան իր զօրաւոր հաւատքով, անուաճելի կանքով, ծով համբերութեամբ եւ աղօթքով, կրցաւ տոկալ Տրդատ թագաւորին կողմէ գործադրուած անտանելի չարչարանքներուն: Իր հաւատքը չուրացաւ եւ Աստուծոյ կանքով դիմացաւ խոր Վիրապի տաժանելի կեանքին:

2.— Յռիփսիմեանց Կոյսերուն Քրիստոսի սիրոյն ցոյց տուած հաւատքի դիմադրականութիւնը արժանի է ամէն գովեստի: Իրենց կեանքը նուիրած Քրիստոսի, հետամուտ եղան Ս. Աւետարանը

քարոզել՝ մարդոց հոգիները սատանայի ու մեղքի գերութենէն ազատելու համար: Անոնք մահուան գնով, կանաւորապէս հրաժարեցան աշխարհի հաճոյքներէն եւ պատիւներէն ու նուիրուեցան աղօթքի եւ ճգնութեան, արժանանալու համար երկինքի արքայութեան:

3.— Թէեւ ներկայիս պետական հալածանք չկայ քրիստոնէութեան դէմ, մեր ապրած երկիրներուն մէջ, սակայն բազմաթիւ են փորձութիւնները, բարոյական վտանգները եւ աշխարհային հրապոյրները, որոնք կը սպառնան մոլորեցնել եւ խաթարել քրիստոնեաներուն նկարագիրը:

4.— Մեր նախահայրերը առաջին երեք դարերուն, չունէին եկեղեցւոյ շէնքեր, եւ աղօթատեղիներ, սակայն Քրիստոսի սէրը եւ քրիստոնէական հաւատքը իրենց սրտերուն մէջ, պետութեան աչքերէն հեռու, լեռներուն կամ գաղտնի վայրերու մէջ կը հաւաքուէին ու կ'աղօթէին:

5.— Տրդատ թէեւ շատ մեղքեր գործեց, սակայն ապաշխարեց եւ խոնարհեցաւ քրիստոնէութեան առջեւ երբ տեսաւ անոր ներքին ուժն ու բարոյական վսեմութիւնը: Աշխարհիկ ամէն տեսակ ուժ, կազմակերպութիւն եւ իշխանութիւն, ուշ թէ կանուխ պիտի ենթարկուին Քրիստոսի Աւետարանի ուսուցումներուն եւ Աստուծոյ օրէնքներուն:

Հարցումներուն պատասխանէ՛:

- 1.— Տրդատ իր տարած յաղթանակներուն առթիւ, ո՞ր չաստուածուհիի մեհեանին ի՞նչ կազմակերպեց եւ ի՞նչ հրամայեց:
- 2.— Ո՞վ մերժեց Անահիտ դիցուհիի արծանին երկրպագել: Ինչո՞ւ:
- 3.— Գրիգոր երբ մերժեց թագաւորին հրամանը կատարել, ո՞ւր նետուեցաւ: Հրաշքով քանի՞ տարի եւ ինչպէ՞ս ապրեցաւ:
- 4.— Որո՞նք էին Հռիփսիմեանք, ո՞ւր եւ ինչպէ՞ս կ'ապրէին:
- 5.— Հռիփսիմէ ինչո՞ւ մերժեց Տրդատի անուսնանութեան առաջարկը:
- 6.— Հռիփսիմէ, Գայիանէ եւ իրենց ընկերուհիները ի՞նչ վախճան ունեցան: Ինչպէ՞ս նահատակուեցան:
- 7.— Անմեղ Կոյսերու նահատակութենէն ետք, Աստուած ինչպէ՞ս պատժեց Տրդատ թագաւորը:
- 8.— Խոսրովադուխտ իր երազին մէջ ի՞նչ տեսաւ:
- 9.— Ո՞ր իշխանը գնաց Խոր Վիրապ: Ինչո՞ւ: Որո՞ւն ողջ գտաւ: Ի՞նչ ըրաւ: Գրիգոր երբ աղօթեց հիւանդ թագաւորին վրայ, ի՞նչ պատահեցաւ:
- 10.— Ո՞ր թագաւորին օրով եւ որո՞ւ ջանքերով քրիստոնէութիւնը հայոց պետական կրօնը հռչակուեցաւ, ո՞ր թուականին:
- 11.— Տո՞ւր նշանաւոր առաջին եկեղեցիներուն անունները եւ պատմէ՛ թէ ինչպէ՞ս կառուցուեցաւ Ս. Էջմիածնի Տաճարը:
- 12.— Ս. Գրիգոր հայոց մէջ քրիստոնէութիւնը տարածելէ ետք, ո՞ր երկիրներուն եւ ժողովուրդներուն մէջ քարոզեց քրիստոնէութիւնը:
- 13.— Ե՞րբ եւ ինչո՞ւ գումարուեցաւ Նիկիոյ Տիեզերական ժողովը: Որո՞նք մասնակցեցան: Հայոց կողմէ ժողովին ո՞վ ներկայ գտնուեցաւ: Ժողովը ի՞նչ որոշում առաւ եւ ի՞նչ խմբագրեց:
- 14.— Հայ ժողովուրդը Ս. Գրիգորի երախտարժան գործունէութիւնը գնահատելով ի՞նչ տիտղոս տուաւ:

ԱՂՕԹՔ՝ ՀԱՄԱՏՈՅ ՀԱՅՐ Ս. ԳՐԻԳՈՐ
ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉԻ

«Օրհնեա՛լ է քու անբաւ մարդասիրութիւնդ, Տէ՛ր իմ Յիսուս Քրիստոս: Ինչո՞ւ կը լքես զիս. եթէ մեղքերուս համար է, Դո՛ւն միայն առանց մեղքի ես, եւ անունդ իսկ անոխակալութեան ու մարդասիրութեան ցուցանիշ է:

«Գթա՛ ինծի, որովհետեւ Դո՛ւն միայն մարդասեր ես:

«Փրկե՛ զիս, որ մեղքերու մէջ ինկած եմ, որովհետեւ Դո՛ւն միայն մեղք չունիս:

«Վերցո՛ւր զիս անօրէնութեանս տիղմէն, որպէսզի յաւիտեան ընկղմած չմնամ հոն:

«Ազատե՛ զիս թշնամիէս, որովհետեւ ան առիծի նման կը մռնչէ, եւ կ'ուզէ զիս կլլել:

«Արդ, Տէ՛ր իմ, Քու շանթահարող փայլատակումովդ կործանե՛ անոր զօրութիւնը. թող վախնայ եւ խաւարին պէս չքանայ Քու ներկայութենէդ, որովհետեւ ան տկար է եւ անզօր՝ դիմադրելու ո՛չ միայն Քեզի, այլ նաեւ ամէն անոնց՝ որոնք Քեզ կը սիրեն: Երբ խաչիդ նշանին զօրութիւնը կը տեսնե՛ կը զարհուրի, եւ ամօթով կը հեռանայ բոլոր անոնցմէ, որոնք Քեզի կը դիմեն:

«Այժմ, Տէ՛ր, փրկե՛ զիս եւ կեանք տուր ինծի, որովհետեւ Քեզի՛ ապաւինեցայ: Այս նեղութենէն դո՛ւրս բեր զիս, որպէսզի չըլլա՛յ թէ զիս յաւիտենական կորուստի մատնէ նենգաւորը, որ ծածուկ հնարքներով հետս կը մարտնչի:

«Դուս, որ տերն ես խորհուրդներուն, եւ կը քննես սիրտերն ու միտքերը, զգուելի ու պիղծ խորհուրդներէն մաքրե՛ սիրտս ու մտածումներս, որպէսզի յաւիտենական կորուստով ի սպառ չկորսուիմ:

«Դուս, որ ամենակարող ես, գթա՛ ինծի, ո՛վ իմ Աստուածս: Տո՛ւր ինծի՝ մեղանչած հոգիս՝ արտասուքի շնորհքը, որպէսզի լուամ անթիւ մեղքերս, եւ փրկուիմ չար հրեշտակներու ձեռքէն, որոնք անողորմ կերպով գեհենի կրակին մէջ կը նետեն ամբարիշտը:

«Երանի՛ թէ միշտ լայի՝ աղաչելով Քեզի, ո՛վ Աստուած, որպէսզի այն ժամուն՝ երբ վերստին պիտի գաս՝ անարժան չգտնուիմ եւ չլսե՛մ ահաւոր վճիռդ՝ *«Յեռացի՛ր ինձմէ, անօրէնութեան մշակ, չե՛մ գիտեր՝ ուրկե՛ ես»*:

«Բարձրեա՛լ Աստուած, միայն Դո՛ւն անմեղ ես: Դատաստանի օրը Քու առատ գթութիւնդ շնորհէ մեղաւորիս, որպէսզի ծածուկ ամբարշտութիւններս ջայտնուին տեսնողներուն՝ հրեշտակներուն եւ հրեշտակապետներուն, մարգարէներուն եւ արդար սուրբերուն:

«Փրկե՛ զիս՝ ամբարիշտս, Քու ողորմութեանդ պարգեւով: Չիս երանաւետ դրախտեղ ներս ընդունե՛ կատարեալ արդարներուն հետ: Ընդունե՛ մեղաւոր ծառայիդ աղօթքները՝ բարեխօսութեամբը սուրբերուն, որոնք Քեզի հաճելի եղան, ո՛վ մեր Տերը Յիսուս Քրիստոս, որ օրհնեալ ես Հօրը եւ Սուրբ Հոգիին հետ, յաւիտեանս յաւիտենից: Ամէն»:

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Օրուան ընթացքին զանազան ժամերու, եւ շաբթուան մէջ զանազան առիթներով, մեր եկեղեցիներուն մէջ երգուող շարականները, կարդացուած սաղմոսները եւ մատուցուած յատուկ աղօթքները կը կոչուին արարողութիւններ:

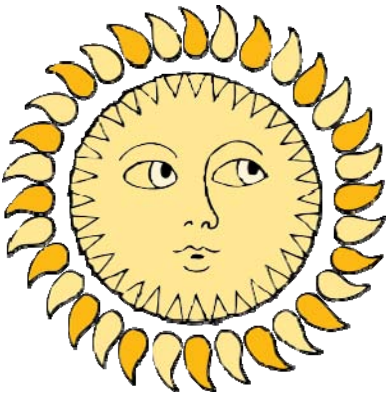
Հայ Եկեղեցւոյ արարողութիւնները կը բաժնուին *չորս* խումբի:

Ա.- Ժամերգութիւններ: Օրուան ընթացքին, եօթը տարբեր ժամերուն, եկեղեցիներուն մէջ կատարուող արարողութիւնները, հաւատացեալներու համար առիթներ են, աղօթքներ մատուցանելու, իրենց զանազան զգացումները արտայայտելու կամ Աստուծոյ շնորհակալութիւն յայտնելու:

Հայ Եկեղեցւոյ Ժամերգութիւններու թիւը եօթն է:

1.- Գիշերային Ժամերգութիւն: Այս ժամերգութիւնը անցեալին կը կատարուէր կէս գիշերէն ետք, լուսաբացէն առաջ. իսկ այժմ՝ առաւօտուն: Այս ժամերգութեամբ շնորհակալութիւն կը յայտնենք Աստուծոյ մեզի պարգեւած գիշերային հանգիստին ինչպէս նաեւ սկսելիք նոր օրուան համար:

2.- Առաւօտեան Ժամերգութիւն: Այս ժամերգութիւնը կը կատարուի արեւածագին եւ նուիրուած է Քրիստոսի յարութեան յիշատակին:

3.- Արեւագայի ժամերգութիւն: Այս ժամերգութեան ընթացքին կը փառաբանենք լոյսը, որ խորհրդանիշ է կեանքի արարիչ՝ Աստուծոյ:

4.- Ճաշու ժամերգութիւն: Արեւագայի ժամերգութեան կը յաջորդէ Ճաշու ժամերգութիւնը. նախապէս առանձին-առանձին կը կատարուէին, իսկ

հիմա միասնաբար կը կատարուին: Անոնք են.-

ա.- Երրորդ ժամի ժամերգութիւն: Եկեղեցական հին օրէնքին համաձայն կը կատարուէր առաւօտեան ժամը 9-ին:

բ.- Վեցերորդ ժամի ժամերգութիւն, որ կը կատարուէր կէսօրին, ճաշելէ առաջ:

գ.- Իններորդ ժամի ժամերգութիւն, որ կը կատարուէր կէսօրէ ետք ժամը 3-ին:

5.- Երեկոյեան ժամերգութիւն: Կը կատարուի երեկոյեան, արեւամուտէն առաջ:

6.- Խաղաղական ժամերգութիւն: Այս ժամերգութիւնը կը կատարուի, երեկոյեան ժամերգութենէն ետք, երբ օրուան հեւքը դադրած է ու մարդիկ իրենց աշխատանքներէն տուն դարձած են:

7.- Հանգստեան ժամերգութիւն: Այս ժամերգութիւնը կը կատարուի խաղաղական ժամերգութենէն ետք: Աղօթքներով եւ շարականներով Աստուծմէ կը խնդրենք, որ քնանալէ

առաջ, իր խաղաղութիւնը պարգեւէ աշխարհին ու մեր հոգիներուն:

Բոլոր ժամերգութիւնները կը սկսին ու կը

վերջանան Տէրունական աղօթք՝ «Հայր Մեր»ով:

Ներկայիս, բացի վաճառքէն, մեր եկեղեցիներուն մէջ Արեւազայի, Ճաշու, Խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութիւնները Մեծ Պահոց օրերէն կամ տօնական մասնաւոր առիթներէ զատ՝ ընդհանրապէս չեն կատարուիր:

Բ.- Խորհուրդներ: Այս արարողութիւնները կապ ունին մեր կեանքին կարեւոր դէպքերուն հետ, ինչպէս՝ Մկրտութիւն, Հաղորդութիւն, Պսակ եւ Ձեռնադրութիւն, որոնց միջոցաւ հաւատացեալներ, աստուածային շնորհքներ կ'ընդունին:

Հայ Եկեղեցոյ խորհուրդներուն թիւը եօթն է.

- 1.- Մկրտութիւն,
- 2.- Դրոշմ,
- 3.- Ապաշխարութիւն,
- 4.- Հաղորդութիւն,
- 5.- Պսակ կամ ամուսնութիւն,
- 6.- Ձեռնադրութիւն,
- 7.- Կարգ հիւանդաց կամ Վերջին Օծում:

Ուղղակի մեր Տիրոջ Յիսուս Քրիստոսի կողմէ հաստատուած խորհուրդներն են Մկրտութիւնը եւ Հաղորդութիւնը: Սակայն յետագային, եկեղեցին հաւատացեալներու հոգեւոր կարիքներուն գոհացում տալու եւ Քրիստոսով սկսած փրկագործութիւնը եւ աստուածային շնորհքները բաշխելու համար, անոնց թիւը բարձրացուց եօթի, անշուշտ միշտ հիմք ունենալով Աստուածաշունչը:

Խորհուրդները Աստուծոյ անտեսանելի շնորհքներուն տեսանելի նշաններն են, զորս կարելի է ըմբռնել հաւատքով եւ հոգեւոր աչքերով: Անոնք հոգեւոր ազդակներ եւ միջոցներ են քրիստոնեաներուն համար, որպէսզի առաքինի եւ աստուածահաճոյ կեանք ապրին: Աստուծոյ Ս. Հոգիի շնորհքներու գէնքով պայքարին չարին ու փորձութիւններու դէմ, որպէսզի Աստուծոյ արքայութիւնը եւ արդար օրէնքները հաստատեն աշխարհի վրայ ու արժանանան երկինքի արքայութեան:

Գ.- Զանազան տօներու եւ սուրբերու յիշատակին նուիրուած արարողութիւններ: Օրինակ՝ Ս. Ծննդեան, Տեառնընդառաջի, Ս. Խաչի, Ս. Յարութեան տօնին, Վարդանանցի կամ այլ սրբոց յիշատակին նուիրուած արարողութիւններ:

Դ.- Հաւատացեալներու փափաքով եւ բարեպաշտական բնոյթ ունեցող ուխտի մը առթիւ կատարուող արարողութիւններ: Օրինակ՝ տուն օրհնելու, մատաղի համար աղ օրհնելու, հոգեհանգիստ կատարելու, գործի յաջողութեան համար կամ մազ կտրելու նուիրուած արարողութիւններ:

Եկեղեցական բոլոր արարողութիւնները օրինաւորապէս կատարելու համար անհրաժեշտ են՝

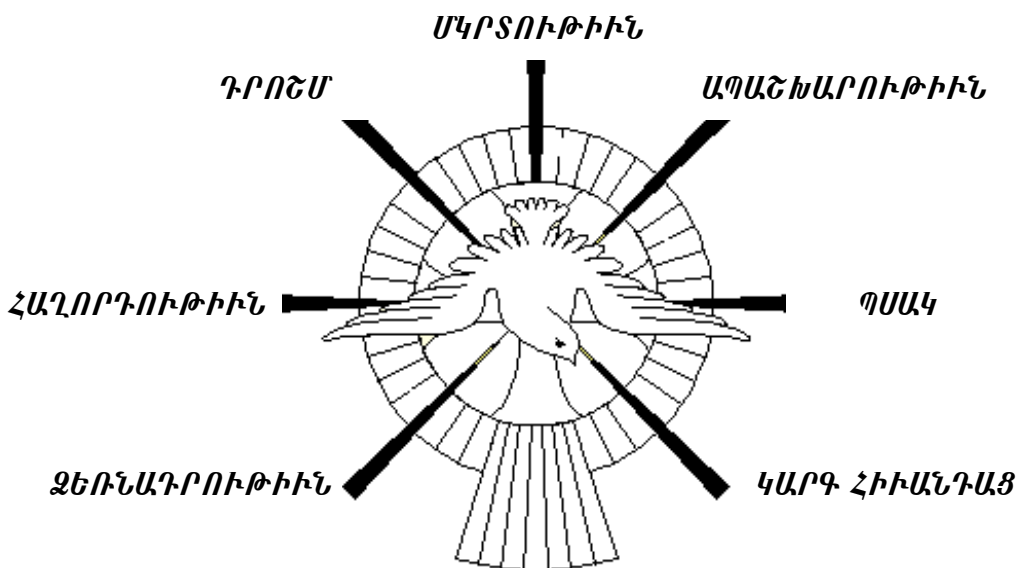
- ա.- Զեռնադրեալ եկեղեցականը,
- բ.- Աստուածաշնչական հատուածները,
- գ.- Երգուող յատուկ շարականները,
- դ.- Բանաձեւերն ու աղօթքները,
- ե.- Զգալի կամ շօշափելի իրերը:

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

1.– Պէտք է լաւ սորվիլ մեր եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցած արարողութիւններուն իմաստը, որպէսզի գիտակցաբար մասնակցինք անոնց: Եկեղեցական ծեսերն ու արարողութիւնները քրիստոնէական մեր ամենօրեայ կեանքին կապուած հոգեւոր ապրումները եւ վիճակները կ'արտայայտեն: Անոնք միջոցներ են, որ մենք մշտական յարաբերութեան մէջ մնանք Աստուծոյ՝ մեր արարիչին հետ եւ ստանանք իր օրհնութիւններն ու պաշտպանութիւնը:

2.– Խորհուրդները եկեղեցական այն արարողութիւններն են, որոնց ընթացքին Աստուծոյ Սուրբ Հոգին է, որ բազմազան շնորհքներով անտեսանելիօրէն կը ներգործէ հաւատացեալներու կեանքին տարբեր ժամանակներուն կամ հանգրուաններուն, որպէսզի արժանի ըլլան փրկութեան: Աստուածային շնորհքներու կամ օրհնութիւններու ներգործումը շօշափելի կերպով չենք կրնար տեսնել, այլ միայն հաւատքով եւ հոգիով կ'ըմբռնենք:

Չարցումներուն պատասխանէ՛:

1.– Ի՞նչ կը նշանակէ արարողութիւն:

2.– Քանի՞ տեսակ արարողութիւն կը կատարուի մեր եկեղեցւոյ մէջ:

3.– Ի՞նչ է թիւը հայ եկեղեցւոյ ժամերգութիւններուն: Թուէ՛ զանոնք:

4.– Ի՞նչ է թիւը հայ եկեղեցւոյ խորհուրդներուն: Թուէ՛ զանոնք:

5.– Ի՞նչ է տարբերութիւնը ժամերգութիւններուն եւ խորհուրդներուն:

6.– Ո՞ր խորհուրդները ուղղակի հաստատուած են մեր Տիրոջ Յիսուսի կողմէ:

7.– Բացատրէ՛ խորհուրդ բառին իմաստը եւ նպատակը:

8.– Ուրիշ ի՞նչ առիթներով արարողութիւն կը կատարուի:

9.– Եկեղեցական արարողութիւնները օրինաւորապէս կատարուելու համար ի՞նչ անհրաժեշտ են:

10.– Ինչո՞ւ պէտք է լաւ սորվիլ մեր եկեղեցական ծէսերու եւ արարողութիւններուն իմաստը:

ՄԿՐՏՈՒԹԻՒՆ

Ի՞նչ կը նշանակէ Մկրտութիւն:

Մկրտութիւն բառը կը նշանակէ լուացում, մաքրութիւն: Իսկ կրօնական իմաստով, մկրտութիւնը այն արարողութիւնն է, որ օրհնուած ջուրով կը կատարուի մաքրելու, սրբելու համար մկրտուողին Աղամական կամ Սկզբնական մեղքը:

Ի՞նչ է Աղամական կամ Սկզբնական մեղքը:

Ըստ Աստուածաշունչի Աղամական կամ սկզբնական մեղքը, մեր նախածնողաց Աղամի եւ Եւայի անհնազանդութեան յանցանքն է, որուն պատճառաւ անոնք կորսնցուցին իրենց սրբութիւնը, շնորհքէ զրկուեցան ու դրախտէն վռնտուեցան: Անոնց այս մեղքը ժառանգաբար անցաւ սերունդէ սերունդ բոլոր մարդոց:

Ո՞վ հաստատեց Մկրտութեան Խորհուրդը: Ինչո՞ւ:

Մկրտութեան Խորհուրդը հաստատեց մեր Տէրը Յիսուս: Յորդանան գետին մէջ Յովհաննէս Մկրտիչի կողմէ մկրտուելով՝ ցոյց տուաւ թէ մկրտութիւնը անհրաժեշտ պայման է մեղաւոր Աղամորդիներու համար, որոնք աստուածահաճոյ հոգեւոր նոր կեանքի մը պիտի սկսին:

Յիսուս երկինք համբառնալէ առաջ ի՞նչ պատուիրեց իր առաքեալներուն:

Յիսուս իր ուսուցումներուն ընթացքին, յաճախ յիշեցուց եւ շեշտեց մկրտութեան կարեւորութիւնը: Իսկ իր երկինք համբառնալէն առաջ պատուիրեց իր առաքեալներուն ըսելով. **«Գացէ՛ք, եւ բոլոր ժողովուրդները ինձի աշակերտ դարձուցէ՛ք: Զանոնք մկրտեցէ՛ք՝ Հօր, Որդիին եւ Սուրբ Հոգիին անունով»** (Մատթ. 28:19):

Ինչո՞ւ համար Մկրտութիւնը կը կոչուի նաեւ Վերստին Մնունդ:

Մկրտութիւնը կը կոչուի նաեւ **Վերստին** կամ **Հոգեւոր Մնունդ**, որովհետեւ մկրտուողը եկեղեցոյ աւագանին մէջ մկրտուելով եւ դուրս գալով՝

ա.- կը սրբուի եւ կը մաքրուի Ադամական ու այլ ամէն տեսակի մարդկային մեղքերէն,

բ.- Աստուծոյ որդի կը դառնայ,

գ.- քրիստոնեայ կ'ըլլայ,

դ.- եկեղեցոյ անդամ կ'ըլլայ,

ե.- երկինքի արքայութեան ժառանգորդ կ'ըլլայ,

զ.- հին, մեղաւոր մարդը կը մեռնի եւ Քրիստոսով նոր կեանքի մը կը սկսի:

Ի՞նչ է Մկրտութեան զգալի նշանը կամ նիւթը:

Մկրտութեան խորհուրդի նիւթն է մաքուր ջուրը: Մկրտիչ քահանան ջուրը կ'օրհնէ խաչով եւ Ս. Միւռոն կը կաթեցնէ անոր մէջ:

Մկրտութեան թեկնածուն ի՞նչ կը կոչուի: Ի՞նչ են մկրտութեան պայմանները:

Մկրտութեան թեկնածու անձը կը կոչուի *երախայ*: Երախայ բառը հոս կը նշանակէ չմկրտուած անձ: Եկեղեցւոյ օրէնքով, ամէն տարիքի չմկրտուածներ երախայ կը կոչուին եւ մկրտութեան համար որոշուած ժամանակէն 40 կամ

աւելի օրեր առաջ, յատկապէս չափահասներ կամ ուրիշ կրօնքի պատկանողներ, պէտք է քրիստոնէական հաւատքի եւ գիտելիքներու մէջ պատրաստուին, որպէսզի սուրբ խորհուրդը ընդունին:

Պայման է որ մկրտութեան թեկնածուներ հաւատան եւ մկրտուին Ամենասուրբ Երրորդութեան անունով, այնպէս ինչպէս Քրիստոս պատուիրեց ըսելով. «Ով որ հաւատայ եւ մկրտուի՝ պիտի փրկուի, իսկ ով որ չհաւատայ՝ պիտի դատապարտուի» (Մարկոս 16:16): «Ձանոնք մկրտեցէ՛ք՝ Հօր, Որդիին եւ Սուրբ Հոգիին անունով» (Մատթ. 28:19):

Եկեղեցին ինչո՞ւ համար կը մկրտէ անչափահաս մանուկները, որոնք հաւատքի կամ Ս. Երրորդութիւնը դաւանելու գիտակցութիւնը չունին:

Յիսուս Քրիստոս երբ իր աշակերտներուն պատուիրեց երթալ մկրտել բոլոր հեթանոսները, տարիքի խտիր չդրաւ: Գործ Առաքելոցէն եւ առաջին դարու եկեղեցւոյ պատմութենէն կ'իմանանք, որ քրիստոնէական հաւատքը ընդունողներ՝ ընտանիքի մեծ ու փոքր անդամներով մկրտուած են:

Եկեղեցին փոքրերու մկրտութիւնը պարտադիր դարձուց, որպէս-

զի անոնք փոքր տարիքէն չգրկուին աստուածային շնորհքներէն եւ յաւիտենական կեանքի բարիքներէն: Անչափահաս փոքրիկը թէեւ չի կրնար հասկնալ ու խօսիլ, սակայն եկեղեցին անչափահասները կը մկրտէ անոնց ծնողքին եւ կնքահօր փափաքին ու հաւատքին վրայ: Կնքահայրը ըլլալով փոքրիկին հոգեւոր դաստիարակը, արարողութեան սկիզբը, փոքրիկին փոխարէն կը նգովէ սատանան եւ կը յայտարարէ իր ուղղափառ հաւատքը:

Մկրտութենէն վերջ ո՛չ միայն ծնողքը, այլեւ կնքահայրը, պարտաւոր են քրիստոնէական հաւատքով եւ բարոյական արժէքներով դաստիարակել նորակնունք մանուկը, որպէսզի մկրտուածներ Ֆիզիքապէս եւ հոգեպէս աճին իրենց ուղղափառ հաւատքին ու Շնորհքի մաքուր կեանքին մէջ եւ չչեղին ու չկորսնցնեն իրենց որդեգրութիւնը եւ փրկութիւնը (Ա.Պետրոսի 3:21):

Քանի՞ ձեւերով կրնայ կատարուիլ մկրտութիւնը:
Ո՞վ կրնայ մկրտութիւն կատարել:

Մկրտութիւնը կրնայ կատարուիլ երեք ձեւերով.

ա.- Հեղմամբ, այսինքն՝ մկրտուողին վրայ ջուր թափելով:

բ.- Ընկղմամբ կամ թաղմամբ, այսինքն՝ մկրտուողը ջուրին մէջ թաղելով:

գ.- Սրսկմամբ, այսինքն՝ մկրտուողին վրայ ջուր սրսկելով:

Մկրտութեան խորհուրդը կրնան կատարել եկեղեցւոյ ձեռնադրեալ պաշտօնեաները:

Ինչո՞ւ մկրտութիւնը անկրկնելի խորհուրդ է: Ի՞նչ է արեան մկրտութիւնը:

Մարդ միայն մէկ անգամ կը ծնի: Մկրտութիւնն ալ հոգեւոր ծնունդ ըլլալով, մէկ անգամ միայն կը կատարուի եւ չի կրնար կրկնուիլ: (Եփես. 4:5, Հռոմ. 6:3): Մկրտութիւնը խորհրդանշէ և Քրիստոսի մահուան, թաղման եւ յարութեան: Յիսուս մէկ անգամ միայն մեռաւ եւ մէկ անգամ յարութիւն առաւ: Կրկնամկրտութիւնը սխալ է եւ Աստուծոյ խօսքին դէմ մեղանշում է (Եբր. 6:4-6):

Իսկ արեան մկրտութիւն ըսելով կը հասկնանք.

ա.- Երբ մարդ կը հաւատայ Յիսուսի եւ կը նահատակուի իր հաւատքին համար, առանց մկրտուած ըլլալու, իր նահատակութիւնը կը համարուի մկրտութիւն: Հետեւաբար արժանի կ'ըլլայ մկրտուողի մը նման Աստուծոյ կողմէ տրուած բոլոր շնորհքներուն: «Այն որ կը կորսնցնէ իր անձը իմ սիրոյս համար պիտի գտնէ զայն» (Մատթ. 10:39):

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

1.— Մկրտութեան թեկնածուն կամ կնքահայրը Առաքելական հետեւեալ Հանգանակը կը կարդայ մկրտութեան խորհուրդի արարողութեան.-

«Կը հաւատամ ամենակալ Հայր Աստուծոյ, երկինքի եւ երկրի արարիչին, եւ Անոր միածին Որդի՝ մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսի, որ Սուրբ Հոգիով յղացաւ եւ ծնաւ կոյս Մարիամէն. չարչարուեցաւ Պոնտացի Պիղատոսի օրով, խաչուեցաւ, մեռաւ եւ թաղուեցաւ, եւ երրորդ օրը յարութիւն առաւ մեռելներէն. երկինք համբարձաւ եւ ամենակալ Հօր Աստուծոյ աջ կողմը նստաւ, ուրկէ պիտի գայ դատելու ողջերն ու մեռելները:

Կը հաւատամ Սուրբ Հոգիին, ընդհանրական սուրբ Եկեղեցիին, սուրբերու հաղորդութեան, մեղքերու թողութեան, մարմնի յարութեան եւ յաւիտենական կեանքին. ամէն:

2.— Որպէս քրիստոնեայ, ամէն օր առիթ պէտք է ստեղծենք մեր մէջ վերանորոգելու մկրտութեան մեր ուխտը հաւատքով, յոյսով եւ սիրով ապրելու:

3.— Մտածէ՛, ընտրէ՛ շիտակ բառը ու պատասխանէ՛ *զարդարուած կըլլայ աստուածային, մարդկային, երկրաւոր, զաւակը, որդեգիրը, փրկեալը:*

• Մկրտութենէն առաջ երախան արատաւորուած էր ադամական մեղքով, մկրտութենէն վերջ անիկա _____
_____ շնորհքներով:

• Մկրտութենէն առաջ երախան Աստուծոյ մէկ արարածն էր. մկրտութենէն վերջ դարձաւ աստուծոյ _____:

ԴՐՈՇՄ

Ի՞նչ է Դրոշմի խորհուրդը:

Դրոշմը այն խորհուրդն է, որով Աստուած կը պարգեւէ Սուրբ Հոգին եւ անոր ինը շնորհները, որպէսզի իմաստութեամբ գորանանք ու պաշտպանենք մեր հաւատքը: Դրոշմի խորհուրդը կը կոչուի նաեւ *կնուէք*, որովհետեւ մկրտուածին մարմնին ինը մասերը՝ ճակատը, աչքը, ականջը, քիթը, բերանը, ձեռքերը, սիրտը, կռնակը եւ ոտքերը Ս. միւռոնով կը կնքուին:

Հայ եկեղեցին Դրոշմի խորհուրդը կը կատարէ մկրտութենէն անմիջապէս վերջ: Կաթողիկ եկեղեցին 13-րդ դարէն վերջ, դրոշմի խորհուրդը բաժնեց մկրտութենէն, եւ մինչեւ անոնց 8-10 տարեկան հասակը, քրիստոնէական որոշ գիտելիքներ փոխանցելէ ետք միայն, դրոշմի խորհուրդը կը կատարէ: Անկլիքան եկեղեցին դրոշմի խորհուրդը խափանած է, եւ միայն ձեռք դնելով դրոշմի խորհուրդը կը կատարէ: Իսկ Բողոքականներ չունին դրոշմի խորհուրդ:

Հայ եկեղեցւոյ մէջ դրոշմի խորհուրդը կրնան կատարել ձեռնադրուած եւ օծում ստացած եկեղեցականներ:

Դրոշմի խորհուրդն ալ մկրտութեան պէս անկրկնելի է:

Ի՞նչ կը նշանակէ շնորհք:

Շնորհք կը նշանակէ պարգեւ: Մկրտուած մանուկը Ս. միւռոնով կնքուելով կամ դրոշմուելով, կը ստանայ Աստուծոյ Ս. Հոգիին պարգեւները, գորութիւնն ու իմաստութիւնը, որպէսզի արթուն մնայ հաւատքին մէջ ու չմոլորի:

Որո՞նք են Ս. Հոգիին ինը շնորհքները:

Ս. Հոգիին ինը շնորհքներն են.-

ա.- սէր,

բ.- ուրախութիւն,

գ.- խաղաղութիւն,

դ.- համբերատարութիւն,

ե.- ազնուութիւն,

զ.- բարութիւն,

է.- հաւատարմութիւն,

ը.- հեզութիւն,

թ.- չափաւորութիւն:

Ո՞վ հաստատեց Դրոշմի խորհուրդը:

Դրոշմի խորհուրդը դարձեալ Յիսուս հաստատեց: Մեր Տէրը Յորդանան գետին մէջ Յովհաննէս Մկրտիչի կողմէ մկրտուելէ ետք, երկինքը բացուեցաւ, Աստուծոյ ձայնը լսուեցաւ եւ ստացաւ Սուրբ Հոգին, որ աղաւնիի կերպարանքով իր վրայ հանգչեցաւ: Յիսուսի յարութենէն ետք, երբ երկինք պիտի համբառնար, առաքեալներուն

խոստացաւ Սուրբ Հոգին զրկել: Արդարեւ, Յիսուսի համբարձումէն տասը օր ետք, երբ առաքեալներ վերնատան մէջ կ'աղօթէին, Աստուծոյ Սուրբ Հոգին, կրակի լեզուներու ձեւով իջաւ եւ հանգչեցաւ անոնց վրայ: Առաքեալներ Սուրբ Հոգիով լեցուեցան: Երկնային իմաստութիւն, քաջութիւն եւ զօրութիւն ստացան:

Դրոշմի խորհուրդի զգալի նշանը ի՞նչ է:

Դրոշմի խորհուրդին զգալի նշանը կամ նիւթը Սուրբ Միւռոնն է, որ կը խորհրդանշէ Սուրբ Հոգին: Միւռոնը օրհնուած ձէթ է, որուն մէջ խառնուած կ'ըլլան բաշատան եւ քառասուն տեսակ անուշահոտ ծաղիկներու, բոյսերու, համեմներու հիւթեր, խունկեր եւ արմատներ: Միւռոնօրհնէքի արարողութիւնը եօթը տարին անգամ մը կը կատարուի, եւ այդ վերապահուած է հայոց կաթողիկոսին:

Օծումէն ետք, երախային կը հագցնեն նոր ճերմակ հագուստ, նշան անմեղութեան:

Դրոշմի խորհուրդը ստացողներ ի՞նչ կը կոչուին եւ ի՞նչ է հայ ծնողաց պարտականութիւնը:

Մկրտուած եւ դրոշմուած երախաներ կը կոչուին **Աստուծոյ օծեալներ** եւ **կնքուածներ**: Անոնք Աստուծոյ փրկեալ զաւակներն են եւ ժառանգորդներ երկինքի արքայութեան՝ պայմանաւ որ աստուածահաճոյ եւ քրիստոնէավայել կեանք ապրին:

Հետեւաբար, Մեղքերէ սրբուելու եւ Աստուծոյ որդեգիրը ըլլալու

Համար անհրաժեշտ է, որ հայ ծնողներ, յարգեն իրենց եկեղեցւոյ օրէնքները եւ իրենց փոքրիկները մկրտել ու կնքել տան, անոնց ծնունդէն ութը կամ քառասուն օրեր ետք, անշուշտ եթէ բժշկական արգելիչ պատճառ մը չկայ:

Այն ծնողները, որոնք առանց բանաւոր պատճառի, անհոգ ու անտարբեր կը կենան եւ ժամանակին մկրտել չեն տար իրենց զաւակները, իրենց թերացումին պատճառաւ, Աստուծոյ առջեւ ծանրապէս պատասխանատու պիտի նկատուին:

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

1.— Միշտ պէտք է յիշել, որ մեր մարմնի բոլոր անդամները օծուած եւ սրբուած են սուրբ միւռոնով եւ Աստուծոյ Սուրբ Յոգիին կնիքը կայ անոնց վրայ:

Ս. Յոգիի նշան կնիքը, մեզի կը միացնէ, կը կապէ Քրիստոսի եւ կը պարզելէ նոր կեանք, լուսաւոր վարք, պայծառ հաւատք եւ մտքի արթնութիւն, աչքերու լուսաւորութիւն, ականջներու աստուածային պատուիրաններու լսողութիւն, բերանի պահպանութիւն, ձեռքերու բարեգործութիւն, սրտի սրբութիւն, հոգիի ուղղութիւն, մէջքի ամրութիւն չարի դէմ պայքարելու եւ ոտքերու դէպի յաւիտենական կեանք ուղիղ ընթացք:

2.- Ընթերցում

Եկեղեցականը երբ խաչածեւ կ'օծէ մկրտուած երախային մարմնին ինը մասերը, այսպէս կ'ըստ.

ճակատը.- Այս անուշ իւղը Յիսուս Քրիստոսի անունով կը թափուի քու վրայ, իբրեւ կնիք երկնաւոր անապական պարգեւներուն:

Աչքերը.- Այս կնիքը Յիսուս Քրիստոսի անունով թող լուսաւորէ քու աչքերդ, որպէսզի երբէք մահով չննջես:

Ականջները.- Այս սուրբ օծումը թող քեզի լսելի ընէ աստուածային պատուիրանները:

Քիթը.- Յիսուս Քրիստոսի անունով այս կնիքը թող քեզի ըլլայ անուշահոտութիւն՝ այս կեանքէն հանդերձեալ կեանքին:

Բերանը.- Յիսուս Քրիստոսի անունով այս կիքը թող պահպանութիւն ըլլայ քու բերանիդ եւ ամուր դուռ՝ քու շրթունքներուդ:

Ձեռքերը.- Յիսուս Քրիստոսի անունով այս կնիքը թող պատճառ ըլլայ քեզի բարեգործութեան եւ ամէն տեսակի առաքինի գործերու եւ վարքի:

Սիրտը.- Աստուածային այս կնիքը թող մաքուր սիրտ հաստատէ քու մէջդ եւ ուղիղ հոգի նորոգէ քու ներսդ:

Կռնակը.- Յիսուս Քրիստոսի անունով այս կնիքը թող քեզի ըլլայ ամուր վահան, որով կարենաս չարին բոլոր նետերը վտարել:

Ոտքերը.- Աստուածային այս կնիքը թող ուղղէ քու քայլերդ դէպի յաւիտենական կեանք, որպէսզի երբէք չսասանիս:

Խաղաղութիւնը քեզի հետ ըլլայ, ո՛վ Աստուծոյ փրկեալ, խաղաղութիւնը քեզի հետ ըլլայ, ո՛վ Աստուծոյ օծեալ:

3.-Կարդանք եւ տեղեկանանք
ՍՐԲԱԼՈՅՍ ՄԻՌՈՆԻ
ԲԱՂԿԱՅՈՒՑԻՉ ՆԻԹԵՐՈՒՆ

Let us read and come to know the list of the
48 AROMAS AND FLOWERS USED TO
PREPARE THE HOLY MURON

1.- Բալասան	25.- Դափնեծաղիկ	1.- Balsam oil	25.- Laurel flower
2.- Ձեթ	26.- Լատան	2.- Olive oil	26.- Crystal tea
3.- Մեխակ	27.- Կոճապղպեղ	3.- Carnation	27.- Ginger
4.- Մշկընկոյզ	28.- Մազտաքէ	4.- Nutmeg	28.- Mastic
5.- Բաղշտակ	29.- Մուշկ	5.- Sweet Flag	29.- Musk
6.- Յնդիկ Նարդոս	30.- Յակինթ	6.- Spikenard	30.- Hyacinth
7.- Սեւ Բերան	31.- Նարնջածաղիկի ջուր	7.- Gooseberry	31.- Orange flower water
8.- Դարիսենիկ	32.- Վարդի ջուր	8.- Cinnamon	32.- Rose water
9.- Խունկ	33.- Հալուէ	9.- Incense	33.- Aloes
10.- Արջտակ	34.- Անդրիտակ	10.- Cyclamon	34.- Cardamon
11.- Զրքում	35.- Ճանդան	11.- Crocus	35.- Sandal
12.- Մարգանն	36.- Վարդ	12.- Sweet Marjoram	36.- Rose
13.- Կղմուխ	37.- Կնդրուկ	13.- Hors elder	37.- Olibanum
14.- Վաղմեռուկ	38.- Ստաղի	14.- Camel's hair	38.- Storax
15.- Մրուանտակ	39.- Կիպեռիս	15.- Hazelwort	39.- Galingale
16.- Երիցուկ	40.- Յնդկապղպեղ	16.- Camomile	40.- Cubeb
17.- Մանիշակ	41.- Հումաս	17.- Violet	41.- Lavender
18.- Նունուֆար	42.- Խնկունի	18.- Water Lilly	42.- Rosemary
19.- Նարնջածաղիկ	43.- Թոր	19.- Orange flower	43.- Lemon balm
20.- Դարապղպեղ	44.- Անանուխ	20.- Allspice	44.- Spearmint
21.- Դափնի	45.- Դաղձ	21.- Laurel	45.- Wild mint
22.- Մուրտ	46.- Ռահան	22.- Myrtle	46.- Basil
23.- Նարկիզ	47.- Թիւմ	23.- Narcissus	47.- Thyme
24.- Դափնեհունտ	48.- Ծողորին	24.- Laurel seed	48.- Summer Savory

ԱՊԱՇԽԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ի՞նչ կը նշանակէ ապաշխարութիւն:

Ապաշխարել կը նշանակէ գղջալ, լալ կատարուած մեղքի, սխալի մը, յանցանքի մը համար, խոստովանիլ զայն ու Աստուծմէ թողուլիւն խնդրել:

Ի՞նչ կը նշանակէ մեղք:

Մեղք կամ յանցանք կը նշանակէ կրօնական, բարոյական մեղանշում: Բնութեան եւ Աստուծոյ օրէնքներուն, կանոններուն եւ ճշմարտութիւններուն դէմ գործուած յանցանք, հակառակութիւն:

Ի՞նչ է մեղքին հետեւանքը եւ վարձքը:

Մեղքը մեզ կը հեռացնէ Աստուծմէ ու աստուածային որդեգրութեան շնորհքներէն: Մեղքին, անհնազանդութեան հետեւանքը (մահէն ետք) յաւիտենական տանջանք է: Բայց երբ խոստովանի իր մեղքերը ու ապաշխարէ, թողութեան կ'արժանանայ:

Ի՞նչ է ապաշխարութիւնը խորհուրդը:

Ապաշխարութեան խորհուրդը, կը ջնջէ մկրտութենէն ետք մեր գործած մեղքերը: Մարդ արարածը մեղանշական է, եւ հակամէտ՝ մեղք

գործելու: Թէեւ ան մկրտութեան եւ դրոշմի խորհուրդներով կը սրբուի իր մեղքերէն: Մարդ ունենալով տկար բնութիւն, իր կեանքի ընթացքին, շատ յաճախ կը սխալի, կամայ թէ ակամայ մեղք կը գործէ: Սակայն երբ կ'անդրադառնայ իր մեղքերուն վրայ, կը զղջայ, կը ցաւի, կու լայ, կը խոստովանի, եւ կ'ապաշխարէ՝ կը սրբուի իր մեղքերէն եւ հոգեկան խաղաղութիւն կ'ունենայ: Մարդու կեանքին մէջ կատարուած ներքին այս փոփոխութիւնը խորհուրդ է: Ապաշխարութեան խորհուրդի կարեւորութիւնը շեշտելով, Քրիստոս մեզի կը զգուշացնէ պատգամելով. *«Եթէ չապաշխարէք, բոլորդ պիտի կորսուիք»* (Ղուկաս 13:3): Ապաշխարութեան խորհուրդը նիւթ չունի:

Որո՞ւ պէտք է խոստովանինք մեր մեղքերը:

Աստուծոյ պէտք է խոստովանինք մեր մեղքերը եւ թողութիւն խնդրենք: Եկեղեցին համաձայն Քրիստոսի այն պատուէրին, որ կ'ըսէ. *«Եթէ մէկուն ներէք իր մեղքերը՝ թող ներուած ըլլան, եւ եթէ չներէք մէկուն մեղքերը՝ թող ներուած չըլլան»* (Յովհաննէս 20:23), իշխանութիւն տուաւ առաքեալներուն եւ անոնց յաջորդող ձեռնադրեալ եւ օծեալ եկեղեցականներուն, խոստովանութեամբ ապաշխարողներու մեղքերը Աստուծոյ անունով ներելու եւ թողութիւն տալու: Հետեւաբար խոստովանութեամբ ապաշխարողներ, եկեղեցականին միջոցաւ Աստուծոյ քաւութիւն եւ թողութիւն կը ստանան իրենց գործած մեղքերուն համար:

Խոստովանութիւնը ինչպէ՞ս կը կատարուի Հայ Եկեղեցւոյ մէջ:

Խոստովանութիւնը ամէնէն առաջ մարդու խղճմտանքին մէջ կը կատարուի: Հայ Եկեղեցիէն ներս, խոստովանութիւնը երկու ձեւով կը կատարուի. ա.- առանձին, եւ բ.- հաւաքական:

ա.- Ապաշխարողը կ'անդրադառնայ եւ կ'ընդունի իր մեղաւոր ըլլալը, եկեղեցի կ'երթայ եւ իր մեղքերը կը խոստովանի քահանային: Քահանայէն բարի խորհուրդներ կը ստանայ, ապա կը հաղորդուի: Հին ատեն ապաշխարողներու գործած մեղքերու ծանրութեան համապատասխան, եկեղեցին պատիժներ կը սահմանէր: Հիմա կը թելադրուի գործուած մեղքերու եւ յանցանքներու փոխարէն, բարիք ընել:

բ.- Հայ եկեղեցւոյ մէջ ընդհանրապէս խոստովանութիւնը կը կատարուի հաւաքական կերպով: Ապաշխարութեան եւ խոստովանութեան եկողներէն մէկը, կը կարդայ խոստովանանքի յատուկ *Զղջումի* կամ *Մեղայի* աղօթքը: Քահանան *Ողորմեսցի* աղօթքը կ'արտասանէ եւ Աստուծոյ անունով մեղքերէ կ'արձակէ խոստովանողները: Ներումը ստանալէ ետք, խոստովանողներ պատրաստ կ'ըլլան ընդունելու Սուրբ Հաղորդութիւնը:

Խոստովանանքի պայմանները:

Որպէսզի ապաշխարող մեղաւորին խոստովանանքը ընդունելի ըլլայ, պէտք է լրացնէ հետեւեալ պայմանները.-

- 1.- Իր մեղքը ճանչնալէ, սխալները ընդունելէ ետք, խղճահար մեղաւորը, մտովին պէտք է յիշէ իր գործած մեծ ու փոքր մեղքերը, սրտանց գղջայ եւ որոշէ չմեղանչել:
- 2.- Պէտք է երկիւղածութեամբ աղօթէ եւ Աստուծմէ թողութիւն

խնդրէ: Պէտք է հաւատայ որ Աստուած պիտի ներէ իր մեղքերը:

3.- Միշտ յիշելու է որ ինք Քրիստոսի արիւնով փրկուած է եւ պարտաւոր է հետեւիլ Անոր կեանքին եւ գործադրել Աստուծոյ կամքը:

Ապաշխարողը վերստին չմեղանչելու համար ի՞նչ միջոցներ գործածելու է:

Հաղորդուելէ եւ մեղքերէ սրբուելէ ետք, փորձութիւններու եւ մեղքի մէջ չիյնալու համար, հաւատացեալներ պէտք է միշտ աղօթեն, յաճախ ծոմ եւ պահք պահեն, եկեղեցի յաճախեն, հոգեշունչ քարոզներ մտիկ ընեն, Աստուածաշունչ եւ հոգեւոր բնօյթի բարոյալից գիրքեր կարդան ու բարիք գործեն:

Որո՞նք կրնան ապաշխարութեան խորհուրդը կատարել:

Ապաշխարութեան խորհուրդը կրնան կատարել քահանաները, վարդապետները, եպիսկոպոսները եւ կաթողիկոսները:

Ապաշխարութիւնը կրնա՞յ կրկնուիլ:

Այո՛: Ապաշխարութիւնը կրնայ կրկնուիլ: Մարդ արարածը մեղանչական է եւ յաճախ կամայ թէ ակամայ յանցանքներ կը գործէ: Ան պարտաւոր է միշտ խոստովանիլ իր մեղքերը, թողութիւն խնդրել Աստուծմէ եւ հաղորդուիլ:

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ.-

ՉՂՋՈՒՄ

Խոստովանող անձերը ծունկի կու գան Քահանային կամ Յոգեւորականին առջեւ, Աւանդատան մէջ, իսկ հաւաքական խոստովանութեան պարագային՝ Եկեղեցւոյ մէջ: Չղջումի այս բանաձեւին բարձրաձայն ընթերցումին հետ, իւրաքանչիւր տունի աւարտին՝ ենթական կամ ենթակաները կը կրկնեն «Մեղայ Աստուծոյ»:

1.- Մեղանչեցի ամենասուրբ Երրորդութեան՝ Զօրը, Որդիին եւ Սուրբ Զոգիին դէմ: Մեղաւոր եմ Աստուծոյ առջեւ: Բոլոր գործած մեղքերս կը խոստովանիմ Աստուծոյ առջեւ, սուրբ Աստուածածինին եւ բոլոր սուրբերուն առջեւ, ինչպէս նաեւ քու առջեւդ, հայր սուրբ: Մեղանչեցի՝ մտածումով, խօսքով ու գործով. երբեմն կամաւորաբար, երբեմն ակամայ, երբեմն գիտակցաբար եւ երբեմն անգիտակցաբար՝ մեղայ Աստուծոյ:

2.- Մեղանչեցի՝ թէ՛ հոգիովս եւ անոր ձգտումներովը, թէ՛ միտքովս եւ անոր գրգիռներովը, եւ թէ՛ մարմնովս, զգայարանքներով:

ա. Մեղանչեցի՝ հոգեկան ձգտումներովս.- Խորամանկութեամբ, անզգամութեամբ, յանդգնութեամբ եւ երկչոտութեամբ, շռայլութեամբ եւ ժլատութեամբ, զեղխութեամբ եւ անիրաւութեամբ. չարիքին հաւանութիւն տալով, եւ ինքզինքս յուսահատութեան ու կասկածամտութեան մատնելով՝ մեղայ Աստուծոյ:

բ. Մեղանչեցի՝ մտքիս չար խորհուրդներովը.- Նենգութեամբ, ատելութեամբ, ծուռ նայուածքով, նախանձով եւ չար աչքով: Գիշեր ու ցերեկ վաւաշոտ եւ պոռնկական խորհուրդներ ունեցայ՝ ըլլա՛յ արուական, ըլլա՛յ իգական, ըլլա՛յ անասնական, ըլլա՛յ գազանական: Երեւակայութեամբ գիշութիւն ըրի եւ երագի մէջ իսկ գարշելի աղտոտութիւն ընելով՝ մեղայ Աստուծոյ:

գ. Մեղանչեցի՝ մարմնական ցանկութիւններովս.- Զեշտասիրութեամբ, թուլամորթութեամբ, քնկոտ յօրանջումներով, մարմնական գրգիռներով, եւ զանազան պժգաւի ախտերով: Ականջներս հեշտագին խօսքերու տուի, աչքերս՝ անամօթ նայուածքներու, սիրտս՝ անառակ ցանկութիւններու, ռունգերս՝ մեղկ բուրմունքներու, եւ բերանս՝ ցանկալից համբոյրներու: Անժուժկալութեամբ, շուայտութեամբ, եւ արբեցութեամբ՝ մեղայ Աստուծոյ:

3.- Մեղանչեցի՝ լեզուովս.- Չարախօսութեամբ, ստախօսութեամբ, սուտ երդումով, երդմնազանցութեամբ, հակառակախօսութեամբ, վիճաբանութեամբ, սատանայութեամբ, շողոքորթութեամբ, մատնութեամբ, դատարկաբանութեամբ եւ ծաղրով, զրպարտութեամբ, պառակտիչ խօսքերով ու անեծքով: Տրտնջալով, դժգոհելով, բամբասելով եւ հայիոյելով՝ մեղայ Աստուծոյ:

4.- Մեղանչեցի՝ ձեռքերովս.- Գողնալով, ագահելով, գրկելով, գարնելով, սպանելով եւ քաշկռտելով՝ մեղայ Աստուծոյ:

5.- Մեղանչեցի՝ շինուածքիս բոլոր մասերովը եւ մարմնիս բոլոր անդամներովը, հինգ զգայարանքներովս եւ հոգիիս վեցեակ շարժումներովը.-

ա. Վերամբարձ գոռոզութեամբ տկարները ոտնահարելով,

բ. գետնաքարշ կեղծաւորութեամբ զօրաւորները շողոքորթելով,

գ.-դ. աջ ու ձախ խոտորելով,

ե. ինձմէ առաջ գտնուողներուն դէմ մեղանչելով, եւ

զ. ինձմէ ետք եկողներուն չար օրինակ դառնալով՝ մեղայ Աստուծոյ:

6.- Տակաւին, մեղանչեցի այն եօթը յանցանքներով որոնք մահացու մեղքերն են.-

ա. Հպարտութեամբ, բ. Նախանձով, գ. Բարկութեամբ, դ. Ծուլութեամբ, ե. Ագահութեամբ, զ. Որկրամոլութեամբ, է. Պղծասիրութեամբ, եւ ասոնց բոլոր տեսակներովը՝ մեղայ Աստուծոյ:

7.- Եւ դեռ՝ մեղանչեցի Աստուծոյ բոլոր պատուիրաններուն դէմ, թէ՛ յանձնառութիւններուն եւ թէ՛ հրաժարելիքներուն մէջ, որովհետեւ ո՛չ յանձն առածներս կատարեցի եւ ո՛չ ալ հրաժարած բաներս հեռացայ: Օրէնքը սորվեցայ, սակայն Օրէնքի գործադրութեան մէջ ծուլացայ: Զրիստոնեութիւնը ընդունեցի, բայց գործերովս անարժան գտնուեցայ: Չարիքը գիտնալով հանդերձ՝ կամաւորաբար շեղեցայ, եւ ես իմ կամքովս բարի գործերէն հեռացայ: Վա՛յ ինծի, վա՛յ ինծի, վա՛յ ինծի. ո՞ր մէկը ըսեմ, ո՞ր մէկը խոստովանիմ, ա՛յնքան շատ են յանցանքներս, չըսուելի՛ք են անօրէնութիւններս, աններելի են ցաւերս եւ անբժշկելի են վերքերս. մեղայ Աստուծոյ:

8.- Հա՛յր սուրբ, ինծի համար հաշտութեան միջնորդ եւ բարեխօս եղիր Աստուծոյ Միածին Որդիին քով, եւ քեզի տրուած իշխանութեամբ՝ զիս իմ մեղքերուն կապանքներէն արձակէ՛, կ'աղաչե՛մ:

ԱՐՁԱԿՈՒՄ

Ողորմէ՛, Տէ՛ր, ողորմէ՛, Տէ՛ր, ողորմէ՛, Տէ՛ր:

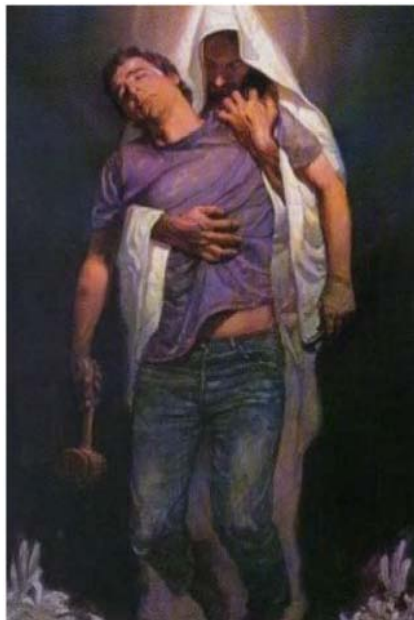
Թող ամենազօր Տէրը ողորմի քեզի եւ թողութի՛ն շնորհէ քու բոլոր յանցանքներուդ, թէ՛ խոստովանածներուդ եւ թէ՛ մոռցածներուդ: Իսկ ես՝ քահանայական կարգիս իշխանութեամբ եւ աստուածային հրամանին համաձայն՝ թէ **«Ինչ որ երկրի վրայ արձակէք՝ երկինքի մէջ ալ արձակուած ըլլայ»**, Զօրը, Որդիին եւ Սուրբ Հոգիին անունով

կ'արձակեմ քեզ՝ մտածումով, խօսքով ու գործքով կատարած բոլոր մեղքերեդ, եւ վերստին կը յանձնեմ սուրբ եկեղեցւոյ խորհուրդներուն, որպէսզի ի՛նչ բարիք որ գործես՝ Աստուծոյ քով բարեգործութիւն նկատուի քեզի համար եւ հասնիս յաւիտեանական կեանքի փառքին: Ամէն:

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

1.– Մեր խիղճը, որ Աստուծոյ Սուրբ Հոգիին ձայնն է, յաճախ մեր հոգիի աչքերը եւ միտքը կը բանայ եւ ցոյց կու տայ մեր մեղքերը, անօրէնութիւններն ու սխալները, կը յորդորէ եւ կը մղէ, որ խոստովանինք, ապաշխարենք, թօթափենք մեր մեղքերը ու հաշտուինք Աստուծոյ հետ: Աստուած խիստ դատաւոր չէ, այլ՝ բժիշկ: Սպաննող դահիճ չէ, այլ՝ գորովագութ Յայր:

2.– Անկեղծ հաւատքով եւ սրտանց զղջումով պէտք է մօտենանք ապաշխարութեան խորհուրդին, որպէսզի բարեգութ Աստուած, թողութիւն շնորհէ մեր մեղքերուն եւ արժանի ըլլանք ընդունելու Սուրբ Հաղորդութիւնը:

ՍՈՒՐԲ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Քրիստոս Ս. Հաղորդութեան խորհուրդը հաստատեց իր մահուան նախընթաց օրը, ինչպէս կը վկայեն աւետարանները: Վերջին Ընթրիքի ընթացքին, Տէր Յիսուս, այն գիշեր երբ պիտի մատնուէր, հաց առաւ, օրհնեց, կտրեց եւ

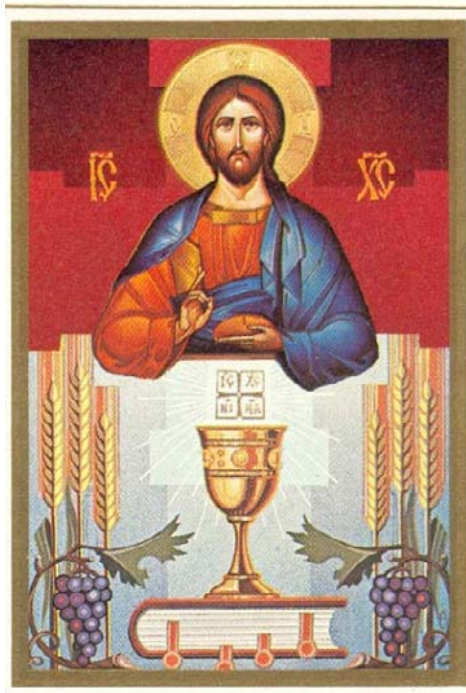

տուաւ աշակերտներուն ըսելով. *«Առէ՛ք կերէ՛ք, ասիկա իմ մարմինս է, որ ձեզի համար կը բաշխուի, մեղքերու քաւութեան եւ թողութեան համար»*: Նոյնպէս բաժակը առաւ աղօթեց եւ ըսաւ. *«Խմեցէ՛ք ասկէ: Ասիկա Աստուծոյ Նոր Ուխտն է, որ իմ արիւնովս կը կնքուի, մեղքերու քաւութեան եւ թողութեան համար: Ամէն անգամ որ ասիկա կատարէ՛ք՝ զիս յիշեցէ՛ք»* (Մատթէոս 26:26-29, Մարկոս 14:22-25, Ղուկաս 22: 17-20, Ա. Կորնթացիս 11:23-29):

Ի՞նչ է Ս. Հաղորդութեան Խորհուրդը

Սուրբ Հաղորդութիւնը այն խորհուրդն է, որ մեզ հաղորդութեան եւ յարաբերութեան մէջ կը դնէ Յիսուս Քրիստոսի անձին, շնորհներուն եւ ուժին հետ: Քրիստոս իր հետեւորդներուն ըսաւ. *«Ով որ մարմինէս կ'ուտէ եւ արիւնէս կը խմէ՝ իմ մէջ կը բնակի եւ ես՝*

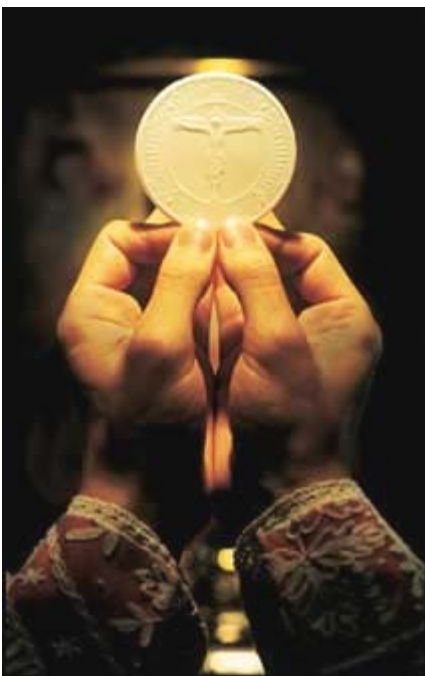
անոր մէջ... եւ ես անոր յարուժիւն պիտի տամ վերջին օրը»։ ... Լաւ գիտցէք, որ եթէ չուտէք Մարդու Որդիին մարմինէն եւ չխմէք Անոր արիւնէն՝ կեանք պիտի չունենաք» (Յովհաննէս 6:53-56)։ Հետեւաբար քրիստոնեայ հաւատացեալին համար, հաղորդուիլը պայման է յաւիտենական կեանքը ժառանգելու համար։

Որո՞նք են Ս. Հաղորդութեան զգալի նշանները։

Ս. հաղորդութեան զգալի նշաններն են բաղարջ (անխմոր) հացն ու անապակ (ջուր չխառնուած) գինին։

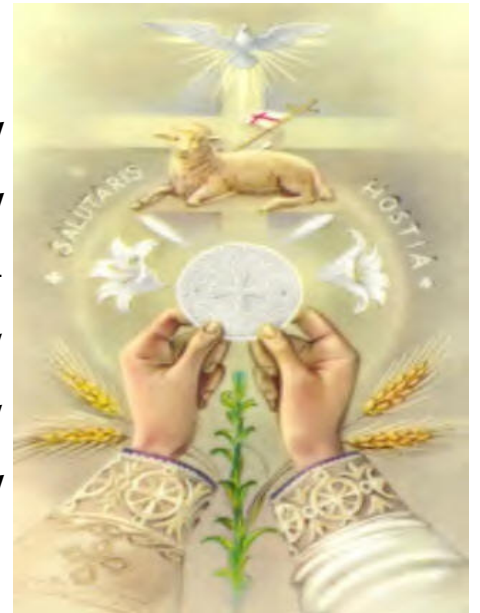
Հաղորդութիւնը՝ հացի եւ գինիի նիւթական բաղարջութեամբ, պատարագի ընթացքին, Աստուծոյ օրհնութեամբ, մեր աղօթքներով եւ Ս. Հոգիի ներգործութեամբ կը գոյափոխուին, կը վերածուին Յիսուս Քրիստոսի մարմինին եւ արեան։ Մեր զգայարանքներուն համար հացը կը մնայ հաց եւ գինին՝ գինի իրենց տեսքով եւ նիւթով, առանց

փոխելու իրենց նիւթական ձեւն ու համր, սակայն անոնք ճշմարտապէս գոյափոխուած, նիւթական իրենց գոյութիւնը փոխած՝ Քրիստոսի խորհրդական մարմնին ու արեան կը փոխակերպուին, կը վերածուին։ Հետեւաբար երբ կը հաղորդուինք, կը ճաշակենք մեր Տիրոջ Յիսուսի մարմինն ու արիւնը։ Մեր ներսիդին ընդունած կ'ըլլանք եւ կը միանանք մեր Փրկիչին։

Ինչո՞ւ համար խորհուրդ է Ս. Հաղորդութիւնը:

Որովհետեւ Ս. Պատարագի ընթացքին, հացի եւ գինիի գոյափոխութիւնը, այսինքն՝ Քրիստոսի մարմնին եւ արիւնին փոխուելը, ինչպէս նաեւ հաղորդուող հաւատացեալին Քրիստոսի հետ միացումը, մարմնական աչքերով չենք կրնար տեսնել, այլ կ'ըմբռնենք հաւատքով եւ հոգիի աչքերով:

Ինչպէ՞ս պատրաստուելու եւ մօտենալու ենք Ս. Հաղորդութեան

Ինքնաքննութեամբ, գղջումով մաքուր խղճմտանքով, երկիւղածութեամբ եւ վայելուչ հագուստով (կիներ իրենց գլուխները ծածկած): Պայման է որ հաղորդուողներ, իրենց մեղքերը խոստովանին եւ Աստուծո՛վ թողութիւն խնդրեն, դարձեալ չմեղանչելու որոշումով:

Ով որ անարժանաբար հաղորդուի, ճաշակէ Յիսուսի մարմինն ու արիւնը, իր մեղքերուն վրայ աւելի ծանր մեղք կ'աւելցնէ եւ դատապարտութեան կ'արժանանայ, քանի որ զանազանութիւն չի դներ սովորական հացին եւ Տիրոջ մարմինին միջեւ (Ա. Կորնթացիս 11:27-29):

Ի՞նչ ազդեցութիւն եւ օգտակարութիւն ունի Ս. Հաղորդութեան ճաշակումը:

Ինչպէս որ աղօթքը մեր արարիչ երկնաւոր Հօր Աստուծոյ հետ անկեղծ խօսակցութիւն, յարաբերութիւն եւ կապ է, այնպէս ալ երբ կը ճաշակենք Քրիստոսի մարմինն ու արիւնը, մենք կը հաղորդուինք, մեր ներսիդին կ'ընդունինք մեր Տէրն ու Փրկիչ Աստուածը, որ կը սրբէ եւ

կը մաքրէ մեզ մեր մեղքերէն, Ս. Հոգիի շնորհքներով կը զօրացնէ, որպէսզի դէմ դնենք սատանայի փորձութիւններուն, զգուշանանք մեղք գործելէ, Աստուծոյ օգնութեամբ յաղթենք մեղքին եւ արժանի ըլլանք Երկինքի արքայութեան:

Որո՞ն կրնան հաղորդութիւն տալ, հաղորդել:

Սուրբ Հաղորդութեան խորհուրդը կրնան կատարել քահանաները, վարդապետները, եպիսկոպոսները եւ կաթողիկոսները:

Հաւատացեալը տարին քանի՞ անգամ հաղորդուելու է:

Հաւատացեալ մը պատարագի ընթացքին կամ որեւէ ատեն, երբ փափաքի հաղորդուիլ, ծոմապահութեամբ եւ խոստովանութեամբ պատրաստուելէ ետք, աղոթքով եւ երկիւղածութեամբ կը մօտենայ հաղորդուելու: Հաղորդուողներ, պէտք է խաչակնքեն եւ ըսեն «մեղայ Աստուծոյ»:

Եկեղեցին կը թելադրէ, որ հաւատացեալներ յաճախ հաղորդուին, մանաւանդ տօնական օրերուն: Հայ քրիստոնեայ հաւատացեալը տարին նուազագոյնը հինգ տաղաւարներուն՝ Ս. Ծնունդին, Ս. Զատիկին, Այլակերպութեան, Ս. Աստուածածինի վերափոխման տօնին եւ Խաչվերացին հաղորդուելու է: Ով որ չի հաղորդուիր Քրիստոսի մարմնով եւ արեամբ, օտար կը մնայ Քրիստոսի եւ դուրս՝ եկեղեցոյ կեանքէն:

Ամէն մարդ անխտիր կրնա՞յ հաղորդուիլ:

Անոնք որոնք չեն մկրտուած, չեն կրնար մկրտուիլ: Հաղորդուողը պէտք է ըլլայ քրիստոնեայ եւ հաւատարիմ իր եկեղեցւոյ դաւանանքին ու կարգ կանոնին:

Հին ատեններ պատարագի ընթացքին, ճաշու արարողութեան աւարտին, երբ սարկաւազը խորանէն կ'երգէր ազդարարելով. «Մի՛ ոք յերախայից, մի՛ ոք ի թերահաւատից, մի՛ ոք յապաշխարողաց եւ յանմաքրից մերձեցի յաստուածային խորհուրդս», այդ պահուն պէտք էր եկեղեցւոյ զաւիթը երթային եւ այնտեղէն հետեւէին Բուն Պատարագի արարողութեան, չմկրտուածները, թերահաւատները, ապաշխարողները (եկեղեցական իշխանութեան կողմէ՛ ապաշխարանքի տակ եղողները) եւ անմաքուրները:

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

1.— Յիսուսի սուրբ մարմինը ճաշակելով, կը սրբուինք մեր գործած ֆիզիքական մեղքերէն: Իսկ քաւչարար արիւնը խմելով՝ մեր հոգեկան ախտերուն բուժում կը ստանանք, կը վերանորոգուինք եւ փրկութեան յոյսը մեր սրտերուն, մեր ներսդին Քրիստոս կը ներգործէ: Կը վերակենդանանանք բարոյապէս մահացածներս եւ աստուածահաճոյ կեանք ապրելու վճռականութեամբ՝ յուսատու մեր աչքերը Փառաց Պսակին կը սեւեռենք:

2.— Բոլոր անոնք որոնք անկեղծ հաւատքով, մաքուր հոգիով, սուրբ սրտով, ահ ու դողով ու մեծ յոյսով կը մօտենան Սուրբ Հաղորդութեան (Քրիստոսի), Սուրբ Հոգիով կը լուսաւորուին եւ իրենց կեանքը օրըստօրէ առաքինի գործերով կը հարստացնեն:

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Ներկե՛ր ցորենի հասկը եւ խաղողի ողկոյգները: Հասկին դիմաց գրե՛. «Հասկը մեզի հաց կու տայ, որ կը վերածուի Յիսուսի մարմնին»: Իսկ խաղողի ողկոյգներուն տակ գրե՛. «Խաղողը մեզի կու տայ կարմիր գինի, որ կը վերածուի Յիսուսի արիւնին»:

Հարցումներուն պատասխանէ՛:

1.– Ո՞վ, հաստատեց Սուրբ Հաղորդութեան խորհուրդը եւ ե՞րբ:

2.– Յիսուս Վերջին Ընթրիքի ընթացքին հացը առաւ, օրհնեց եւ ի՞նչ ըսաւ:

3.– Նոյնպէս գինիի բաժակը առաւ, աղօթեց եւ ի՞նչ ըսաւ:

4.– Ի՞նչ է իմաստը Սուրբ Հաղորդութեան խորհուրդին:

5.– Յիսուս ի՞նչ ըսաւ անոնց համար որոնք կը հաղորդուին եւ անոնց համար որոնք չեն հաղորդուիր:

6.– Որո՞նք են Սուրբ Հաղորդութեան զգալի նշանները:

7.– Հացը եի գինին ե՞րբ եւ ինչպէ՞ս կը փոխուին Յիսուսի մարմնին ու արեան:

8.– Ինչո՞ւ համար խորհուրդ է Սուրբ Հաղորդութիւնը:

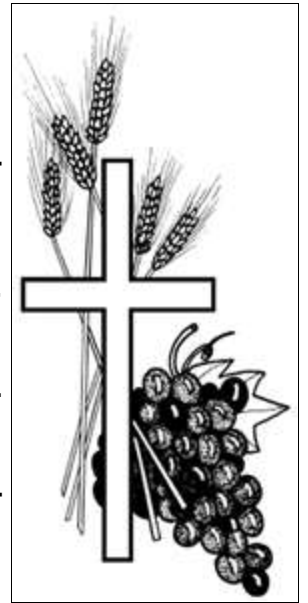
9.– Ինչպէ՞ս պատրաստուելու եւ մօտենալու ենք Ս. Հաղորդութեան:

10.– Ի՞նչ ազդեցութիւն եւ օգտակարութիւն ունի Ս. Հաղորդութեան ճաշակումը:

11.– Որո՞նք կրնան Ս. Հաղորդութիւն տալ:

12.– Հաւատացեալը տարին քանի՞ անգամ հաղորդուելու է:

13.– Ամէն մարդ անխտիր կրնա՞յ հաղորդուիլ:

ՍՈՒՐԲ ՊԱՏԱՐԱԳ

(Սուրբ Հաղորդութեան Խորհուրդին Արարողութիւնը)

Ի՞նչ կը նշանակէ Պատարագ

Պատարագ բառը կը նշանակէ զոհ, ընծայ, նուէր: Պատարագիչ կը նշանակէ ձեռնադրեալ եւ օծեալ եկեղեցականը, որ պատարագի խորհուրդը կը կատարէ: Պատարագիչը փոխանորդաբար Քրիստոսի անձը կը ներկայացնէ, որ Աստուծոյ Սեղանին կամ Խորանին վրայ *հացի* եւ *գինիի* ձեւերուն տակ, Քրիստոսի մարմինն եւ արեան ընծայումը կը կատարէ, իր եւ մարդոց մեղքերու քաւութեան եւ թողութեան համար:

Ի՞նչ կը նշանակէ Ուխտ եւ ի՞նչ է Հին Ուխտը:

Ուխտ կը նշանակէ հանդիսաւոր խոստում, դաշինք, համաձայնութիւն: Հին Ուխտը Աստուծոյ եւ Իսրայէլի ազգին միջեւ, Աբրահամի միջոցաւ կատարուած հանդիսաւոր դաշինք մըն էր: Աբրահամ խոստացած էր հաւատարիմ մնալ Աստուծոյ եւ պահել Անոր տուած Օրէնքներն ու կանոնները: Իսկ Աստուած ուխտած եւ խոստացած էր օրհնել Իսրայէլի ազգը, եւ ժամանակներու լրումին, աշխարհ ուղարկել իր

Միածին Որդի Յիսուսը, համայն աշխարհի մարդոց փրկութեան եւ մեղքերու քաւութեան համար:

Հետեւարար, կրնանք ըսել, որ Հին Ուխտի դէպքերը, պատգամները, մարգարէական յայտնութիւնները, ժամանակի ընթացքին մարդիկը նախապատրաստեցին, հասկնալու, ըմբռնելու եւ հաւատալու Աստուծոյ փրկագործութեան ծրագիրը, որ պիտի իրագործուէր Միածին Որդի Յիսուս Քրիստոսի աշխարհ գալով:

Հին Ուխտի շրջանին մարդիկ պատարագը ինչպէ՞ս կը մատուցանէին:

Հին ուխտի շրջանին մարդիկ կենդանիներ կը մորթէին, գանոնք գոհասեղանի վրայ դնելով ու այրելով Աստուծոյ կը նուիրէին՝ իրենց մեղքերու քաւութեան համար: Կենդանիներու կողքին կը նուիրէին նաեւ անուշահոտ խունկ, հաց, գինի, ձէթ ու երկրի արտադրած բերքերէն: Պատահած է որ ժամանակին մարդիկ, (ընդհանրապէս հեթանոսներ), իրենց չաստուածներուն, նոյնիսկ իրենց գաւակները գոհած են:

Հեթանոսական այս սովորութիւնը, երբեմն իսրայելացիք ալ գործադրած են, յիշենք Իսահակի եւ Յեփթայէի աղջկան պարագաները: Առաջինը, Աստուած Աբրահամի հաւատքը փորձելու համար, պահանջեց, որ ան իր մէկ հատիկ որդին՝ Իսահակը իրեն գոհէ: Իսկ Յեփթայէ խոստացաւ Աստուծոյ, որ եթէ Աստուած Ամմոնացիներուն դէմ իսրայելացիներուն յաղթանակ պարգեւէ, պատերազմէ վերադարձին, որո՞ւն որ առաջին անգամ հանդիպէր՝

Աստուծոյ պիտի զոհէր: Յեփթայէի առաջին դիմաւորողը եղաւ իր մէկ հատիկ աղջիկը: Յեփթայէ Աստուծոյ տուած իր խոստումը յարգելու համար, Աստուծոյ խորանին զոհեց իր մէկ հատիկ աղջիկը:

Ի՞նչ է Նոր Ուխտը:

Նոր Ուխտը Աստուծոյ դաշինքն է համայն աշխարհի մարդոց հետ, որ իր Միածին Որդի

Յիսուսի արեամբ կնքեց: Աստուած երբ ժամանակը հասած նկատեց, մարմնացաւ եւ մարդացաւ Յիսուսի անձին մէջ, որպէսզի իր անարատ արիւնով լուար եւ մաքրէր, Ադամի անհնազանդութեան պատճառաւ, մարդոց ժառանգած մեղքի եւ մահուան դատապարտութիւնը եւ անմահութիւն պարգեւէր: Հայր Աստուած ընդունեց իր Միածին Որդի Յիսուսի պատարագումը, նուիրումն ու խաչին վրայ զոհաբերումը եւ բացաւ դրախտի, երկինքի դուռը բոլոր մարդոց առջեւ, որ փակուած էր Ադամի

անհնազանդութեամբ:

Նոր Ուխտի հաստատումով, խափանուեցաւ եւ վերջացաւ Հին Ուխտը եւ դադրեցաւ կենդանիներու զոհագործումով մեղքերու քաւութիւնը: Քրիստոս Չատիկի տօնին, որպէս անարատ գառնուկ, խաչին վրայ զոհուեցաւ եւ իր արիւնը թափելով՝ մարդոց մեղքերու քաւութիւն եւ հոգիներու փրկութիւն շնորհեց:

Ներկայիս եկեղեցւոյ մէջ մատուցուող պատարագը ի՞նչ է:

Ինչպէս տեսանք պատարագ կը նշանակէ զոհ, ընծայ նուէր: Իսկ պատարագ մատուցանել կը նշանակէ, Աստուծոյ զոհ, ընծայ, նուէր տալ: Մեր եկեղեցիներու մէջ մատուցուող պատարագը, Սուրբ Հաղորդութեան խորհուրդի արարողութիւնն է, որ կը կոչուի նաեւ անարիւն պատարագ: Ս. պատարագի արարողութեան ընթացքին, օրհնուած հացն ու գինին իբրեւ Քրիստոսի մարմինն ու արիւնը հաւատացեալներուն կողմէ պատարագիչ քահանային ձեռամբ՝ կ'ընծայուին Աստուծոյ:

Առաքելական շրջանին, Կիրակի օրեր քրիստոնեաները հաւաքուէին, առաքեալներուն կը յանձնէին իրենց հետ բերած ուտելիքը: Սուրբ գրային եւ մարգարէական ընթերցումներէ, սաղմոսներ երգելէ, աղօթելէ եւ գիրար խաղաղութեան համբոյրով ողջպւնելէ ետք, հացի բեկանումը կը կատարէին: Ապա կը հաղորդուէին ու միասին կը ճաշէին: Իսկ մնացեալը աղքատներուն կը բաժնէին: Այս ճաշը կը կոչուէր Միրոյ ճաշ: Այժմ սուրբ պատարագի աւարտին բաժնուող մասը առաքելներու օրերէն մնացած սիրոյ ճաշին յիշատակ մնացորդացն է:

Ո՞վ հաստատեց Ս. Հաղորդութեան խորհուրդը կամ Ս. Պատարագը:

Ս. Պատարագը կամ Ս. Հաղորդութեան խորհուրդը հաստատեց մեր Տէրը Յիսուս Քրիստոս Վերնատան մէջ՝ Վերջին Ընթրիքի ընթացքին: Ս. Պատարագը, Աստուծոյ

փրկագործութեան խորհուրդի յիշատակութիւնն է, որ իրագործուեցաւ Գողգոթայի խաչին վրայ Յիսուսի պատարագումով: Ս. Պատարագի արարողութեան ընթացքին կարդացուող աղօթքները, Սուրբ գրային ընթերցումներն ու երգերը կը պատմեն Քրիստոսի մարդեղութիւնը, խաչելութիւնը, մահը, թաղումը, հրաշալի յարութիւնը եւ երկրորդ գալուստը:

Յիսուս Քրիստոս հացի եւ գինիի ձեւին տակ Հօր Աստուծոյ ընծայուելով՝ մարմինը որպէս հաց եւ արիւնը գինի բաշխուելով՝ կը սրբէ հաւատացեալներուն մեղքերը եւ անոնց մէջ կը բնակի:

Ի՞նչ է քահանային դերը Ս. պատարագի արարողութեան մէջ:

Քահանան Քրիստոսի խորհրդական մարմինը եւ արիւնը՝ հացը եւ գինին, ժողովուրդի անունով Աստուծոյ ընծայող խորհրդակատարն է: Ան Աստուծոյ սուրբ սեղանին առջեւ կ'աղօթէ իր եւ ժողովուրդին մեղքերուն քաւութեան համար: Նոյն ատեն որպէս Քրիստոսի փոխանորդը, կ'արտասանէ Վերջին Ընթրիքի ընթացքին Քրիստոսի արտասանած խօսքերը եւ Աստուծոյ Ս. Հոգիէն կը խնդրէ, որ երկինքէն իջնէ եւ խորհրդաւորութեամբ սրբագործէ հացն ու գինին, որպէսզի Քրիստոսի մարմնին ու արեան փոխակերպուին: Ապա որպէս հաղորդութիւն՝ կը բաշխէ հաւատացեալներուն:

Ի՞նչ է Սարկաւագին եւ Դպիրներուն պաշտօնը:

Սարկաւագը պատարագիչ քահանային օգնականն է: Ան կը

սպասաւորէ պատարագի սուրբ սեղանին, կը խնկարկէ, Աւետարան կը կարդայ եւ սուրբ հաղորդութիւնը պարունակող Սկիհը, վերաբերում կատարելով, պատարագիչ քահանային կ'ընծայէ եւ ժողովուրդը աղօթելու եւ հաղորդուելու կը հրաւիրէ: Իսկ դպիրներ եւ դպրուհիներ, կը կատարեն սուրբ պատարագի երգեցողութիւնը:

Ի՞նչ է ժողովուրդին պարտականութիւնը:

Ժողովուրդին պարտականութիւնն է ուշադրութեամբ հետեւիլ արարողութեան եւ մեղմօրէն ձայնակցիլ դպիրներու երգեցողութեան: Իսկ սուրբ հաղորդութեան մօտենայ հաւատքով եւ երկիւղածութեամբ:

Մեր եկեղեցւոյ պատարագը քանի՞ մասերէ կը բաղկանայ: Ամփոփ ներկայացո՛ւր պատարագի մասերը:

Մեր եկեղեցւոյ պատարագը կը բաղկանայ չորս մասերէ.

Ա. Պատրաստութիւն Ս. Պատարագի: Այս մասը կ'ընդգրկէ պատարագիչ քահանային զգեստաւորումը, խորան բարձրանալը, յատուկ աղօթքներով ընծաներուն՝ նշխարի եւ գինիի պատրաստութիւնը եւ եկեղեցւոյ մէջ թափօր դառնալը: Թափօրը կը խորհրդանշէ մարդոց

փրկութեան համար Քրիստոսի աշխարհ
գալուստը, քարոզութիւնը, հրաշքներն ու
երկինքի արքայութեան հրաւերը: Նոյն-
պէս քահանան ժողովուրդին մէջ կ'իջնէ եւ
խնկարկելով Աստուծոյ շնորհքները կը
բաշխէ հաւատացեալներուն:

Բ. Ճաշու Պաշտօն: Այս բաժինով կ'երգուի Սուրբ Աստուածը, կը
կարդացուին Հին եւ Նոր Կտակարաններէն հատուածներ եւ կ'արտա-
սանուի Հաւատամքը:

Գ. Բուն Պատարագ: Բուն պատարագը կը սկսի վերաբերումով:
Վերաբերում կը նշանակէ սկիհին մէջ գետեղուած ընծայ՝ հացի եւ
գինիի յանձնումը Աստուծոյ խորանին: Ապա կ'երգուին «Ողջոյն տուք
միմեանց» եւ «Սուրբ սուրբ», «Հայր երկնաւոր», «Որդի Աստուծոյ» եւ
Հոգի Աստուծոյ» շարականները, որոնց ընթացքին քահանան կը խնդրէ
Աստուծոյ Սուրբ Հոգիին էջքը հացին եւ գինիին վրայ, որպէսզի անոնք
Յիսուսի մարմնին ու արեան փոխուին: «Հայր մեր»էն ետք, հաղորդու-
թիւն ստանալ փափաքողներ, պէտք է ծոմ պահած ըլլան, խոստովանին,
մաքուր մարմնով եւ երկիւղածութեամբ մօտենան հաղորդուելու:

Դ. Արձակում: Պատարագի ավարտին, քահանան կ'աղօթէ աշխար-
հի խաղաղութեան, հաւատացեալներու երջանկութեան եւ բարօրու-
թեան համար: Ապա խորանէն վար կ'իջնէ, «Պահպանիչ» աղօթքով
կ'օրհնէ ժողովուրդը: Իսկ ժողովուրդը Աւետարանը համբուրելէ ետք,
կը մեկնի եկեղեցիէն:

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Ա.- Դասարանով սորվիլ եւ երգել, Ս. Պատարագի երգերէն:

Խորհուրդ խորին

Խորհուրդ խորին, անհա՛ս անսկիզբն, որ զարդարեցեր զվերի՛ն պետութիւնդ, ի յառագաստ անմատոյց լուսո՛յն՝ գերապանծ փառօ՛ք զդասս հրեղինա՛ց:

Անճառահրաշ զօ՛րութեամբ ստեղծեր զԱդամ պատկեր տիրական, եւ նազելի փառօք զգեստաւորեցեր ի դրախտն Ադենի՛ տեղի բերկրանա՛ց:

Թագաւոր ե՛րկնաւոր, զեկեղեցի քո անշա՛րժ պա՛հեա, եւ զերկրպագուս անուանըդ քուն պահեա՛ ի խաղաղութեա՛ն:

Մարմին Տէրունական

Մարմին տէրունական եւ արիւն փրկչական կա՛յ առա՛ջի. երկնայի՛ն զօրութիւնքն յաներեւոյ՛թս երգեն եւ ասեն անհա՛նգիս՛տ բա՛րբա՛ռով. սու՛րբ, սու՛րբ, սու՛րբ, Տէր զօրութեանց:

Երգ Ողջոյնի

Քրիստոս ի մէջ մեր յայտնեցաւ. որ է՛նն Աստուած աստ բազմեցաւ: Խաղաղութեան ձայն հնչեցաւ. սուրբ ողջունի հրաման տուաւ: Եկեղեցիս մի անձն եղել. համբոյրս յօդ լրման տուաւ: Թշնամութիւնըն հեռացաւ. սէրն յընդհանուրս սփռեցաւ: Արդ պաշտօնեայք բարձրեալ զձայն, տո՛ւք զօրհնութիւն ի մի բերան միասնական Աստուածութեան, որուն սրովբէքն են սբա՛բա՛ն:

Սուրբ, Սուրբ...

Սու՛րբ, Սու՛րբ, Սու՛րբ, Տէ՛ր զօրութեանց. լի՛ ե՛ն երկի՛նք ե՛ւ ե՛րկիր փառօ՛ք Քո՛. օրհնութիւն ի՛ բարձու՛նս. օրհնեա՛լդ որ ե՛կի՛ր ե՛ւ զա՛լոցդ ե՛ս անուա՛մբ Տեա՛ռն: Ո՛վսա՛ննա՛ ի՛ բարձու՛նս:

Բ.- Աշակերտին կարծիքը:

1.- Ընկերդ ըսաւ քեզի.

«Ես տունը կ'աղօթեմ, հետեւաբար պէտք չունիմ եկեղեցի երթալու եւ պատարագին ներկայ գտնուելու»:

Ի՞նչ պիտի ըսես զինք համոզելու համար, որ ներկայ ըլլայ կիրակի օրուան պատարագին:

2.- Ի՞նչ է քու կարծիքովդ լաւագոյն միջոցը պատարագին ներկայ ըլլալու եւ օգտուելու անոր բարիքներէն:

ա.- Լռելով եւ պատարագիչ քահանային ծիսական, արարողական ձեւերը, շարժումները դիտելով:

բ.- Դպիրներու շարականները մտիկ ընելով:

գ.- Պատարագի ատեն անձնական աղօթք՞ր ընելով:

դ.- Ամբողջ հոգիով պատարագիչ քահանային եւ աղօթքներուն մասնակի՞ց ըլլալով:

3.- Պատասխանէ՛ եւ բացատրէ՛:

ա.- Ատենէ մը ի վեր Յակոբիկ խոստովանանքի չ'երթար: Ուրեմն կրնա՞յ հաղորդուիլ:

բ.- Յակոբիկ չի լոգնար: Ուրեմն կրնա՞յ հաղորդուիլ: Ինչո՞ւ:

գ.- Յակոբիկ կիրակի օր երբ եկեղեցի կ'երթար, ճամբան անուշավաճառէն անուշեղէն գնեց ու կերաւ: Յակոբիկ կրնա՞յ հաղորդուիլ:

դ.- Յակոբիկ ամբողջ շաբաթը իր մօրը պատուէրներուն շատ կարեւորութիւն չէր տար եւ անհոգ էր իր դասերուն հանդէպ: Ի՞նչ պէտք է ընէ, որ կարենայ հաղորդուիլ:

ե.- Յակոբիկ իր ընկերոջ հետ չէր խօսեր, քէն էր ըրած: Վրայ հասաւ Ջատիկը: Ի՞նչ պէտք է ընէ հաղորդուելէ առաջ:

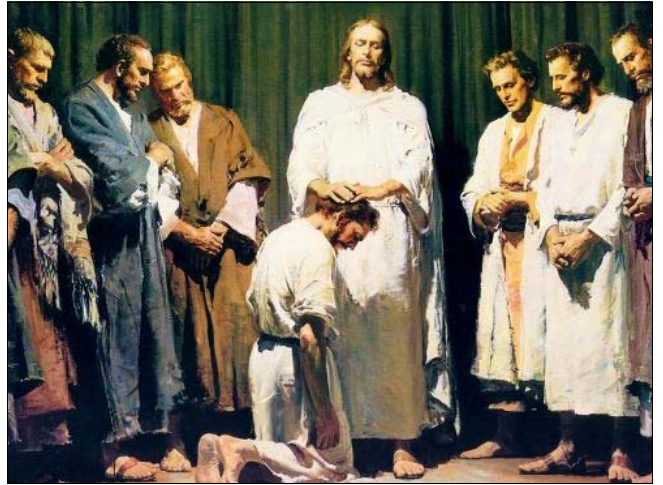

ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Եկեղեցական Փոքր Աստիճաններ (Ա. Բաժին)

Ի՞նչ է Ձեռնադրութեան խորհուրդը:

Ձեռնադրութիւնը այն խորհուրդն է, որով եկեղեցոյ կողմէ ընտրուած հոգեւորականի կոչում եւ ուսում ունեցող պատրաստուած մարդիկ կը ձեռնադրուին, կ'օծուին եւ կը սրբացուին: Անոնց կը տրուի մասնա-

ւոր իրաւունք եւ իշխանութիւն, Աւետարանը քարոզելու, կատարելու եկեղեցական արարողութիւնները, խորհուրդները եւ այլ պարտաւորութիւններ: Հետեւաբար Ձեռնադրութիւնը, կրօնական աստիճանի եւ կարգի տուչութիւն է, որ կը կատարուի ընծայեալին գլխուն վրայ ձեռք դրուելով: Ձեռնադրութեան խորհուրդը հաւատքով կ'ըմբռնենք, թէ նուիրեալը ձեռնադրութեամբ Աստուծոյ կ'ընդունի եկեղեցական կարգ, իշխանութիւն եւ երկնային իմաստութիւն:

Որո՞նք կը կոչուին ընծայեալ: Ի՞նչ պայմաններ պէտք է լրացնեն:

Ընծայեալ կը կոչուին այն անձերը, կամ թեկնածուները որոնք կ'ուզեն Աստուծոյ ու եկեղեցոյ ծառայութեան նուիրուիլ: Ընծայեալները պէտք է լրացնեն հետեւեալ պայմանները.

ա.- Չափահասութիւն, բ.- Անթերի Ֆիզիքական, գ.- Հոգեկան եւ մտաւորական պատրաստութիւն, դ.- Նուիրունի եւ ծառայութեան

*որի, ե.- Յարմարութիւն եւ ար-
ժանաւորութիւն:*

*Որո՞նք կրնան Ձեռնադրութիւն
կատարել:*

*Ձեռնադրութիւն կրնան
կատարել եկեղեցւոյ եպիսկո-
պոսները եւ կաթողիկոսները:*

Իսկ ձեռնադրութիւնը կը սրբագործուի Սուրբ Միլուոնի օծումով:

Ո՞վ հաստատեց Ձեռնադրութեան խորհուրդը: Ի՞նչ ըսաւ:

*Մեր Տէրը Յիսուս Քրիստոս հաստատեց ձեռնադրութեան խոր-
հուրդը: Ան իր տասներկու աշակերտները օրհնեց, քահանայական եւ
եպիսկոպոսական ամէն իշխանութիւն տուաւ Աւետարանը քարոզելու,
մկրտելու, բժշկելու, դեւեր հանելու, մեղքերու թողութիւն տալու եւ
մեղքերը կապելու: Ան ըսաւ. «Ամէն իշխանութիւն տրուեցաւ ինձի
երկինքի մէջ եւ երկրի վրայ: Ինչպէս Հայրը զիս զրկեց, այնպէս ալ ես
ձեզ կը զրկեմ: Գացէ՛ք եւ բոլոր ժողովուրդները ինձի աշակերտ
դարձուցէ՛ք: Զանոնք մկրտեցէ՛ք՝ Հօր Որդիին եւ Սուրբ Հոգիին
անունով: Անոնց սորվեցուցէ՛ք այն բոլոր պատուիրանները որ ես ձեզի
տուի. եւ ահա միշտ ձեզի հետ պիտի ըլլամ, մինչեւ աշխարհիս
վախճանը» (Մատթէոս 28:18-20):*

*Առաքեալներ իրենց ստացած եկեղեցական իշխանութիւնը որո՞նց
փոխանցեցին:*

Առաքեալներ Յիսուսէ ստացած եկեղեցական իշխանութիւնը

ձեռնադրութեամբ
իրենց հիմնած եկե-
ղեցիներուն վրայ
սարկաւազներ, քա-
հանաներ եւ եպիսկո-
կոպոսներ ձեռնադ-
րելով՝ անոնց փո-
խանցեցին եկեղեցա-
կան կարգը եւ իշխանութիւնը:

Ի՞նչ կը նշանակէ եկեղեցական նուիրապետութիւն: Քանի՞ խումբի կը բաժնուին: Որո՞նք են:

Եկեղեցական նուիրապետութիւն կը նշանակէ ձեռնադրեալ եկեղեցականներու ունեցած յատուկ կարգերը կամ աստիճանները: Եկեղեցական աստիճանները կը բաժնուին երկու խումբերու.

1.— Փոքր աստիճաններ եւ

2.— Մեծ աստիճաններ:

Թուէ՛ եկեղեցական փոքր աստիճանները իրենց պարտականութիւններով:

Եկեղեցւոյ փոքր աստիճաններն են.

ա.- Դռնապանութիւն. դռնապանին պարտականութիւնն է եկեղեցւոյ դուռը բանալ եւ գոցել ու հսկել կարգապահութեան:

բ.- Ընթերցողութիւն. ընթերցողին պարտականութիւնն է եկեղեցւոյ մէջ կարդալ Հին Կտակարանի գիրքերը եւ Առաքելական նամակները:

դ.- Երդմնեցուցչութիւն. Երդմնեցուցիչին պարտականութիւնն է հիւանդներու վրայ Սուրբ Գիրք եւ աղօթք կարդալ: Մկրտութեան եկողները սատանայէն հրաժարեցնել եւ Յիսուս Քրիստոսի անունով չար ոգիները հալածել:

դ.-Ջահընկալութիւն. Ջահընկալին պարտականութիւնն է եկեղեցւոյ ջահերը, կանթեղները եւ մոմերը վառել եւ մարել:

Ներկայիս այս չորս պաշտօնները միացուած են **դպրութեան** աստիճանին մէջ: Դպիրները այն փոքրիկ մանուկները կամ երիտասարդներն են, որոնք ժամերգութեան եւ պատարագի ընթացքին շապիկ կը հագնին, մոմ կը բռնեն եւ կը մասնակցին

երգեցողութեան: Իսկ ժամկոչներն ու լուսարարները կը գրադին եկեղեցւոյ ջահավառութեամբ, մաքրութեամբ եւ այլ գործերով, իսկ կարգապահութեան կը հսկեն թաղականները կամ եկեղեցւոյ հոգաբարձուները:

ե.- Կիսասարկաւագութիւն. ընդհանրապէս հիմա ուրարակիրներն են, որ կիսասարկաւագին պաշտօնը կը կատարեն: Եկեղեցական արարողութեանց ընթացքին կ'օգնեն սարկաւագին, քարոզները եւ Աւետարանը կը կարդան, կը խնկարկեն եւ կը զգեստաւորեն պատարագիչը:

զ.- Սարկաւագութիւն. սարկաւագը եկեղեցւոյ բոլոր արարողութիւններուն, ժամերգութիւններուն եւ խորհուրդներու կատարման ընթացքին, քահանային կ'օգնէ: Անոր կողքին իր մասնակցութիւնը կը

բերէ քարոզները կը կարդայ, կը խնկարկէ: Իսկ պատարագի ընթացքին, պատարագիչին կը սպասաւորէ, խորանէն կ'երգէ, օրուան Աւետարանը կը կարդայ, կը խնկարկէ եւ վերաբերումը կ'ընէ: Սարկաւագները արարողութեանց ժամանակ իրենց ձախ ուսին ուրար կը դնեն:

Ի՞նչ է կղերիկոսութիւնը:

Կղերիկոս կը նշանակէ ժառանգաւոր: Եկեղեցական ծառայութեան կոչում ունեցողներ, կրօնական ուսում եւ դաստիարակութիւն կը ստանան, եւ կը պատրաստուին եկեղեցական փոքր աստիճաններումէջ հետզհետէ բարձրանալու եւ Աստուծոյ ու եկեղեցւոյ ծառայութեան նուիրուելու:

ՋԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Եկեղեցական Մեծ Աստիճաններ (Բ.Բաժին)

Թուէ՛ եկեղեցւոյ մեծ աստիճանները իրենց պաշտօններով:

Եկեղեցւոյ մեծ աստիճաններն են.

ա.- Քահանայութիւն. քահանան ամուսնացած եկեղեցականն է:

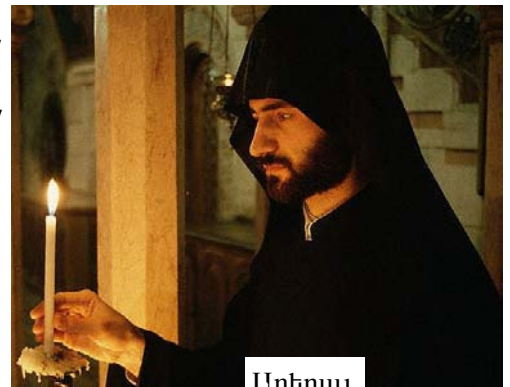
Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը եպիսկոպոսներով

Անոր պաշտօնն է Աստուծոյ խօսքը քարոզել, ժամերգութիւն, պատարագ, մկրտութիւն, պսակ եւ թաղում կատարել, տունները եւ հիւանդանոցները այցելել, օգնել բոլոր անոնց, որոնք ընտանեկեան կամ գործի դժուարութիւն ունին, աղօթել եւ մխիթարել հիւանդներն ու սգաւորները:

Քահանայ

Մեր եկեղեցին ունի նաեւ կրօնակրօն քահանաներ որոնք Արեղայ կը կոչուին: Անոնք կ'ապրին վանքերու մէջ եւ ունին քահանայական բոլոր իրաւասութիւնները: Կրօնակրօն եկեղեցականները վեղար կը կրեն: Անոնք կ'ուխտեն չամուսնանալ եւ նուիրուիլ միայն Քրիստոսի ու անոր Եկեղեցւոյ ծառայութեան:

Արեղայ

Ի՞նչ կը նշանակէ Վարդապետ:

Վարդապետ կը նշանակէ ուսուցանող, ուսուցիչ:

Վարդապետները ուսեալ արեղաներ են, որոնք քարոզելու եւ ուսուցանելու մասնաւոր իշխանութեան չորս աստիճանները ունին: Այս աստիճանները ստանալու համար, իրենց ուսման շրջանը աւարտելէ ետք, վարդապետական աւարտաճառ մը պէտք է պատրաստեն: Վարդապետները եկեղեցւոյ մէջ քարոզի ատեն, իրենց ձեռքին կը կրեն օձագլուխ գաւազան:

Ծայրագոյն կամ Մեծ վարդապետութեան տասը աստիճանները կը տրուին այն վարդապետներուն, որոնք համալսարանական բարձր ուսում, եկեղեցական ծառայութեան վաստակ եւ փորձառութիւն ունին: Ծայրագոյն վարդապետն ալ վարդապետական օձագլուխ գաւազան կը բռնէ եկեղեցւոյ մէջ, քարոզելու ատեն:

բ.- Եպիսկոպոսութիւն. Եպիսկոպոս կը նշանակէ՝ վերատեսուչ, վերահսկիչ: Ան եկեղեցւոյ իշխանաւորն է: Եպիսկոպոսը ընդհանրապէս թեմի մը առաջնորդական պաշտօնը կը վարէ: Ան իր թեմի բոլոր եկեղեցիներուն, անոնց վարչական մարմիններուն, ժողովուրդին, քահանաներուն եւ պաշտօնէութեանց պատասխանատուն ու

Եպիսկոպոս

վերահսկիչ ղեկավարն է: Իր գլխաւոր պարտականութիւններն են՝ ձեռնադրել քահանաներ, սարկաւազներ եւ դպիրներ: Նոր ծուխեր հաստատել եւ օծել եկեղեցիներ, Տէրունական եւ սրբոց պատկերներ ու եկեղեցւոյ սպասներ:

Եպիսկոպոսական
Գաւազան

գ.- Կաթողիկոսութիւն. Մեր եկեղեցւոյ ընդհանուր եւ գերագոյն պետը կաթողիկոսն է: Ան կը կոչուի նաեւ Քահանայապետ,

Եպիսկոպոսապետ: Ան եպիսկոպոսներու մէջէն կ'ընտրուի եւ կը ստանայ օծում: Անոր իշխանութիւնը եւ պաշտօնը ցկեանս է: Որպէս հովուապետ կը վերահսկէ իր իշխանութեան ներքեւ գտնուող թեմերուն եւ վարչական տնօրինումներ կ'ընէ: Կը հսկէ եկեղեցւոյ ծիսական, վարչական կարգ-կանոնին եւ ուղղափառ դաւանութեան պահպանումին: Իրեն վերապահուած իրաւասութիւններն են՝ եպիսկոպոս ձեռնադրել, միւռոն օրհնել, եպիսկոպոսական ժողով գումարել, Ազգային ընդհանուր ժողովին նախագահել, արժանաւոր եպիսկոպոսներուն Արքութեան եւ քահանաներուն Աւագութեան տիտղոսներ շնորհել եւ ամուսնաշուծման վճիռ տալ:

Արամ Ա. կաթողիկոս

Ի՞նչ կը նշանակէ Պատրիարք:

Պատրիարք կը նշանակէ՝ հայրապետ, եպիսկոպոսապետ:

Հայաստանեայց Եկեղեցին նուիրապետական քանի՞ Աթոռներ ունի: Որո՞նք են:

Հայաստանեայց Եկեղեցին ունի նուիրապետական չորս Աթոռներ.

ա.- Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութիւն, որուն կեդրոնն է Ս. Էջմիածինը:

բ.- Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւն, որուն ներկայի կեդրոնն է Լիբանանի Անթիլիաս քաղաքը:

գ.- Երուսաղէմի Պատրիարքութիւն:

դ.- Կոստանդնուպոլսոյ Պատրիարքութիւն:

ՊԱՏՐՈՒԱՆՈՒՆՆԵՐ ՀԱՅ ՀՈԳԵՒՈՐԱԿԱՆ ԴԱՍԻՆ

Հայ ժողովուրդը ի՞նչ պատուանուններ եւ տիտղոսներ տուած է իր հոգեւորական դասին:

Հայ ժողովուրդը իր եկեղեցականներուն տուած է հետեւեալ պատուանունները եւ տիտղոսները:

- 1.- Էջմիածնի եւ Կիլիկիոյ կաթողիկոսներուն կ'ըսեն.
- *Վեհափառ Տէր կամ Շնորհազարդ Հայրապետ:*
- 2.- Երուսաղէմի եւ Պոլսոյ պատրիարքներուն կ'ըսեն.
- *Ամենապատիւ Տէր:*
- 3.- Արքեպիսկոպոսին եւ Եպիսկոպոսին կ'ըսեն.
- *Գերաշնորհ Սրբազան Հայր:*
- 4.- Ծայրագոյն Վարդապետին կ'ըսեն.
- *Գերապատիւ Հայր Սուրբ:*
- 5.- Վարդապետին եւ Աբեղային կ'ըսեն-
- *Հոգեշնորհ Հայր Սուրբ:*
- 6.- Քահանային կ'ըսեն.
- *Արժանապատիւ Տէր Հայր:*
- 7.- Սարկաւազին կ'ըսեն.
- *Բարեշնորհ Սարկաւազ կամ Տիրացու Եղբայր:*

Դասարանով սորվինք հոգեւորականներու տիտղոսները եւ զանոնք բարեւելու ձեւերը:

Երբ աշխարհականները պիտի բարեւեն եկեղեցականներուն, կ'ըսեն.-

- *Աստուած օգնական Վեհափառ Տէր (կաթողիկոսին):*
- *Աստուած օգնական Սրբազան Հայր (Եպիսկոպոսին, արքեպիսկոպոսին):*

– Աստուած օգնական Չայր Սուրբ (ծայրագոյն վարդապետին եւ վարդապետին):

– Օրհնեա՛ Տէր (քահանային):

Չայ եկեղեցականը աշխարհականները կը բարեւէ ըսելով.

– Ողջոյն ձեզ:

Պաշտօնական առիթներով կամ գրաւոր թղթակցութեանց ատեն, իրենց աստիճանին ու պաշտօնին համեմատ, հետեւեալ մակդիրները կը դրուին հայ եկեղեցականներու անուններուն առջեւ:

Ամենայն Չայոց Կաթողիկոսին՝

- Նորին Սուրբ Օծութիւն

Տէր Տէր (անունը)

Կաթողիկոս եւ Ծայրագոյն Պատրիարք

Ամենայն Չայոց Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին

Մեծի Տանն Կիլիկոյ Կաթողիկոսին՝

- Նորին Սուրբ Օծութիւն

Տէր Տէր (անունը)

Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկոյ

Անթիլիաս-Լիբանան

Երուսաղէմի Պատրիարքին՝

- Ամենապատիւ

Տէր (անունը)

Սրբազան Արքեպիսկոպոս (մականունը)

Պատրիարք հայոց Երուսաղէմի

Առաքելական Աթոռոյն

Կոստանդնուպոլսոյ Պատրիարքին՝

- Ամենապատիւ

Տէր (անուներ)

Սրբազան Արքեպիսկոպոս (մականունը)

Պատրիարք հայոց Կոստանդնուպոլսոյ

Արքեպիսկոպոսին կամ Եպիսկոպոսին՝

- Գերաշնորհ

Տէր (անուներ)

Սրբազան Արքեպիսկոպոս կամ Եպիսկոպոս (մականունը)

Եթէ առաջնորդ է՝ կ'աւելցուի.

- Առաջնորդ Հայոց (թեմին անունը) Թեմին

Ծայրագոյն Վարդապետին՝

- Գերապատիւ

Տէր (անունը) Ծայրագոյն Վարդապետ (մականունը)

Վարդապետին՝

- Հոգեշնորհ

Տէր (անունը) Վարդապետ (մականունը)

Աբեղային՝

- Հոգեշնորհ

Տէր (անունը) Աբեղայ (մականունը)

Քահանային՝

- Արժանապատիւ

Տէր (անունը) Քահանայ (մականունը)

Սարկաւագին՝

- Բարեշնորհ Տիրացու (անունը) Սարկաւագ (մականունը):

Ս. ՊՍԱԿ ԿԱՄ ԱՄՈՒՄԵՆՈՒԹԻՒՆ

Ի՞նչ է Ս. Պսակի խորհուրդը:

Ս. Պսակի խորհուրդը այր եւ կնոջ միութիւնն է Աստուծոյ օրհնութեամբ: Ան կը սրբացնէ եւ կը հաստատէ անոնց միութիւնը: Այր ու կին երկու ըլլալով՝ Աստուծոյ օրհնութեամբ կը դառնան մէկ սիրտ, մէկ հոգի՝ անքակտելի միութեամբ:

Ամուսնացող գոյգեր Աստուծոյ եւ հանրութեան առջեւ կը խոստանան եւ կ'ուխտեն հաւատարիմ սիրով իրար սիրել, յարգել, գործակցիլ եւ քրիստոնեայ համերաշխ ընտանիք կազմել:

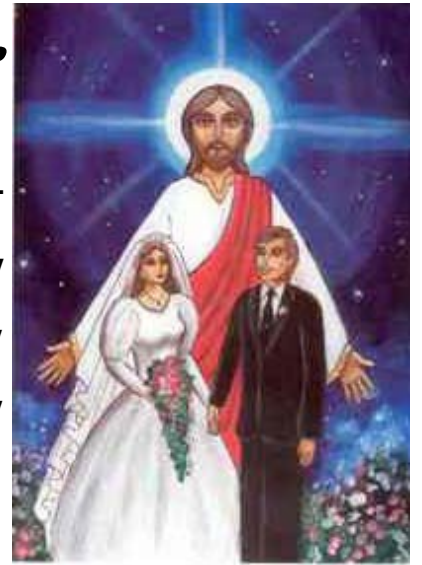
Այրը կը խոստանայ մինչեւ մահ տէր եւ պաշտպան ըլլալ իր կնոջ: Կինը կը խոստանայ հնազանդիլ իր ամուսինին եւ օգնական ըլլալ անոր մինչեւ մահ: Այս խոստումէն ետք, քահանան որպէս Աստուծոյ ներկայացուցիչը, անոնց ձեռքերը եւ ճակատները կը միացնէ եւ գանոնք կ'օրհնէ:

Ո՞վ հաստատեց ամուսնութեան խորհուրդը: Ինչո՞ւ:

Պսակի կամ ամուսնութեան խորհուրդը հաստատեց Աստուած: Ան Ադամը ստեղծելէ ետք, անոր կողէն ստեղծեց Եւա կինը եւ երկուքը

օրհնեց ըսելով. **«Աձեցէ՛ք եւ բազմացէ՛ք ու տիրեցէ՛ք երկրին»:**

Աստուած հաստատելով ամուսնութեան խորհուրդը, փափաքեցաւ եւ ուզեց որ աշխարհի վրայ բազմանայ մարդկային ցեղը: Մարդիկ միշտ յիշեն իրենց արարիչ Աստուածը եւ երախտապարտ ըլլան Անոր պարգեւներուն:

Յիսուս ի՞նչ ըսաւ ամուսնութեան խորհուրդին մասին:

Յիսուս վերահաստատեց Հին Կտակարանին խօսքերը, պատուիրելով՝ թէ Աստուած օրհնեց Ադամի ու Եւայի միութիւնը, եւ ամուսնութեան խորհուրդը հաստատեց յայտարարելով. **«այսուհետեւ անոնք**

ոչ թէ երկու, այլ մէկ մարմին պիտի ըլլան. ուրեմն այն որ Աստուած միաւորեց՝ մարդ չհամարձակի բաժնել» (Մարկ. 10:6-9):

Պօղոս առաքեալ ի՞նչ բանի կը նմանցնէ Ս. Պսակի խորհուրդը:

Պօղոս առաքեալ, Եփեսացիներուն գրած իր նամակին մէջ, այրերուն եւ կիներուն կը թելադրէ, Աստուծոյ երկիւղով հնազանդիլ իրարու: Առաքեալը սուրբ պսակի խորհուրդը կը նմանցնէ Քրիստոսի եւ Անոր եկեղեցիին փոխադարձ սիրոյն եւ անքակտելի միութեան: Հոն կը կարդանք. **«Կիներ, հնազանդեցէ՛ք ձեր ամուսիններուն, ինչպէս Տիրոջ պիտի հնազանդէիք. որովհետեւ ամուսին մը**

իր կնոջ գլուխն է, այնպէս՝ ինչպէս Քրիստոս գլուխն է եկեղեցին...

Այրեր սիրեցէ՛ք ձեր կիները, ինչպէս Քրիստոս սիրեց եկեղեցին եւ իր կեանքը տուաւ անոր համար: ...Ամէն այր պէտք է իր կինը սիրէ իր անձին պէս, եւ ամէն կին պէտք է յարգէ իր ամուսինը (Եփեսացիս 5:22-33):

Ինչո՞ւ համար ամուսնութեան արարողութիւնը Ս. Պսակ կը կոչուի:

Ամուսնութեան արարողութիւնը Ս. Պսակ կը կոչուի, որովհետեւ արարողութեան ընթացքին փեսային եւ հարսին գլխուն թագ կամ պսակ կը դրուի: Այդ պատճառով փեսան կը կոչուի **թագաւոր** եւ հարսը՝ **թագուհի**: Աստուծոյ երկրաւոր արքայութեան՝ եկեղեցւոյ մէջ, իւրաքանչիւր քրիստոնեայ ընտանիք, փոքրիկ թագաւորութիւն մըն է, որ կը կառավարուի Աստուծոյ օրէնքներով եւ պատուիրաններով:

Ս. Պսակի խորհուրդին պայմանները:

Ս. պսակի խորհուրդին ներկայանալէ առաջ, թեկնածուները պէտքով է լրացուցած ըլլան հետեւեալ պայմանները.

1.- Ամուսնացողները պէտք է չափահաս ըլլան:

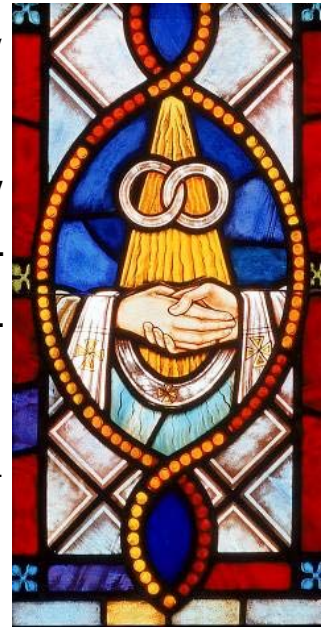
Անհրաժեշտ է, որ տղան նուագագոյնը 18 տարեկան, իսկ աղջիկը՝ 16 տարեկան ըլլան:

2.- Ամուսնացողները պէտք է Ֆիզիքապէս եւ մտապէս առողջ ըլլան:

3.- Ամուսնացողները պէտք է սիրով եւ ազատ կամքով որոշում տան իրարու հետ ամուսնանալու:

4.- Ամուսնացողները պէտք է նոյն կրօնքի, նոյն եկեղեցւոյ եւ նոյն ազգի պատկանին, որպէսզի ապագային բարդութիւններ չստեղծուին՝ մանաւանդ զաւակներու դաստիարակութեան շուրջ:

5.- Ամուսնացողները առողջ զաւակներ ունենալու համար, պէտք չէ իրարու մօտիկ ազգական ըլլան:

Ի՞նչ է խաչեղբօր դերը Ս. Պսակի արարողութեան ընթացքին:

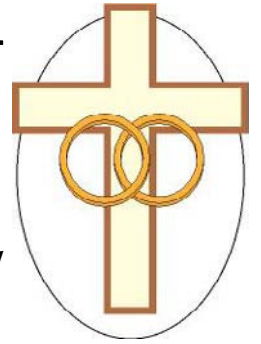
Խաչեղբայրը փեսային եւ հարսին օրինաւոր ամուսնութեան պաշտօնական վկան եւ խորհրդատուն է, որ արարողութեան ընթացքին, Քրիստոսի խաչը հովանի կը բռնէ անոնց գլխուն վերեւ: Իսկ ամուսնութենէ ետք, ընտանեկան դժուարութեանց պարագային ուղղութիւն տուող եւ թելադրութիւն կատարող խորհրդատուն է:

Ինչո՞ւ համար Ս. Պսակի արարողութեան վերջաւորութեան գինին կ'օրհնուի ու կը բաշխուի:

Եկեղեցականին կողմէ գինիի օրհնութիւնն ու բաշխումը, յիշատակութիւնն է Կանայի հարսանիքին, ուր Յիսուս ջուրը գինիի փոխեց, օրհնեց ամուսնացողները եւ ուրախացուց հարսնեւորները: Քահանան գինիի բաժակին վրայ կատարած աղօթքով կ'օրհնէ պսակուող զոյգը, կ'ուրախացնէ հարսնեւորները եւ ապա խրատական եւ բարեմաղթական խօսքերով ինք ալ ուրախակից կ'ըլլայ անոնց:

Ի՞նչ է ամուսնութեան նպատակը եւ ի՞նչ են ամուսնացողներու պարտաւորութիւնները:

Ամուսնութեան նպատակը որդեծնութիւն է, այսինքն՝ որդիներու ծնունդ տալ եւ ընտանիք կազմել է, որպէսզի Եկեղեցին ու ազգը զօրանան նոր ուժերով:

Ամուսնացողներու պարտաւորութիւններն են.

1.- Հաւատարմութիւն: Ուխտել եւ խոստանալ մինչեւ իրենց կեանքին վերջը հաւատարիմ սիրով գիրար յարգել ու սիրել:

2.- Նուիրում, հոգածութիւն, զոհաբերութիւն, հանդուրժողութիւն եւ ներողամտութիւն ցուցաբերել իրարու եւ իրենց զաւակներուն նկատմամբ:

3.- Խնամել եւ հոգածու ըլլալ իրենց զաւակներուն եւ անոնց տալ քրիստոնէական հայեցի դաստիարակութիւն:

4.- Կազմել օրինակելի քրիստոնեայ ընտանիք մը, որ նպաստէ ընկերութեան եւ հայրենիքի յառաջդիմութեան:

Աստուծոյ անունով Եկեղեցիին կապած ամուսնութիւնը ոեւէ մէկը կրնա՞յ լուծել:

Ո՛չ: Աստուծոյ անունով Եկեղեցիին կապած ամուսնութիւնը, ոեւէ անձ, կամ քաղաքական իշխանութիւն չի՛ կրնար լուծել:

Եկեղեցին ամուսնութիւնը եկեղեցւոյ ընդունած եօթը խորհուրդներէն մին դասելով՝ անլուծելի կը նկատէ:

Եկեղեցիին արտօնուած է լուծելու ամուսնութիւն մը:

Այո՛: Եկեղեցին աշխարհի վրայ Քրիստոսի փոխանորդը ըլլալով՝

գոյգերը միացնելու, օրհնելու եւ ամուսնալուծելու իշխանութիւն ունի:

Հայ եկեղեցին բացառաբար բաժանման թուղթ, ամուսնալուծում կամ ամուսնութիւնը անվաւեր կը հռչակէ միայն այն պարագաներուն, երբ Աւետարանի վարդապետութեան հակադրուող հակաքրիստոնէական, հակաեկեղեցական պատճառներ կամ բարոյական օրէնքներու խախտումներ կը կատարուին:

Ամուսնալուծման վճիռ արձակելու եւ վճիռը ստորագրելով վաւերացնելու մենաշնորհը տրուած է վեհափառ կաթողիկոսին:

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

1.- Նշանախօսեալ գոյգեր նախ քան ամուսնութիւն, ամուր եւ անխախտ պահելու համար ամուսնական իրենց կապն ու ընտանեկան կեանքը, անհրաժեշտ է, Յովիւին հետ ամուսնական կեանքի, բարոյական եւ ընկերային հարցերու, պարտականութեանց եւ պարտաւորութիւններու շուրջ խորհրդատուական հանդիպումներ ունենան:

2.- Ամուսնութեան թեկնածուներ, պէտք է մկրտուած եւ դրոշմըւած ըլլան ու լրացուցած ամուսնական օրինական պայմանները:

3.- Ամուսնութեան խորհուրդը կրնան կատարել քահանաները, վարդապետները, եպիսկոպոսները եւ կաթողիկոսները:

4.- Եկեղեցին դուրս որեւէ իշխանութիւն, հեղինակութիւն կամ հաստատութիւն, իրաւասութիւն չունի պսակի խորհուրդը կատարել:

5.- Ամուսնութեան խորհուրդը կատարողը Քրիստոս է, որ Ա. Յոգիի ներգործութեամբ եւ եկեղեցականին միջոցաւ կ'օրհնէ ու կը

սրբագործ է խորհուրդը:

6.- Եկեղեցւոյ մէջ քահանան, փեսայէն ու հարսէն իրարու նըկատմամբ անոնց խոստումները եւ ուխտը առնելէ ետք, մատանիները օրհնելով ձեռնտուութիւն կը կատարէ: Ապա յատուկ աղօթքներով, Աւետարանի ընթերցումներով, պսակադրումով եւ գինիի օրհնութեամբ կը սրբագործէ զոյգին ամուսնական կապը:

7.- Յիսուսի համար ընտանիքը Աստուծոյ կողմէ հիմնուած սուրբ հաստատութիւն էր: Իսկ այր եւ կնոջ միութիւնը, հաւասար իրաւունքներով եւ փոխադարձ պարտաւորութիւններով անքակտելի ու ցկեանս էր՝ հիմնուած սիրոյ եւ քրիստոնէական բարոյական արժէքներու վրայ:

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ

Չայ եկեղեցին ապահարգանի դէմ ըլլալով եւ ամուսնական միութեան խզումը արգիլող խիստ օրէնքներ սահմանելով հանդերձ, արձակման կամ ամուսնալուծման թուղթ կու տայ հետեւեալ բացառիկ պարագաները եւ պատճառները նկատի ունենալով:

1.- Երբ ամուսիններէն մին բազմիցս յորդորներէ ետք, արտաամուսնական փաստուած ապօրէն կենակցութեան եւ պոռնկութեան անուղղայ ընթացքին մէջ շարունակէ մնալ:

2.- Բռնութիւն, ընտանեկան խռովութիւն եւ անհանդուրժելի թունալից կացութիւններ: Իրարու դէմ փաստուած մահափորձի պարագաներ, ոճրային արարք եւ սպառնալիքներ կանխարգիլելու նպատակաւ՝ բաժանման թուղթ կը տրուի:

3.- Անբուժելի խելագարութիւն:

4.- Սեռային անբուժելի անկարողութիւն:

Անշուշտ կան նաեւ զանազան այլ պատճառներ որոնցմով կը զբաղին պետական կամ դատաստանական մարմիններ: Այն երկիրներուն մէջ ուր տակաւին կը տիրէ համայնքային դրութիւն՝ Առաջնորդարաններու դատաստանական խորհուրդները ամուսնալուծման բոլոր հարցերը մանրամասն կը քննեն եւ իրենց եզրափակիչ տեղեկագիրները կը դրկեն Վեհափառ Չայրապետին առ ի պատշաճ տնօրի-

նութիւն: Իսկ ընդհանրապէս Ամերիկայի, Եւրոպայի եւ արեւմտեան երկիրներու մէջ, պետական դատարաններն են որ կը քննեն ամուսնական բազմաբնոյթ խնդիրները եւ իրենց օրէնքներուն համաձայն որոշումներ կ'առնեն:

Ըստ Աւանդական եւ Առաքելական Ուղղափառ եկեղեցիներու, եկեղեցին կը սրբագործէ զոյգերու ամուսնական միութիւնը եւ միայն եկեղեցւոյ պետն է, որ իրաւունք ունի լուծելու պսակի խորհուրդը: Իսկ այն զոյգերը որոնք պետական արձանագրութեամբ կ'ամուսնանան, քաղաքային իշխանութեանց ամուսնութեան վերաբերեալ ձեւակերպութիւնները լրացնելէ ետք՝ պարտին եկեղեցւոյ մէջ կրօնական ծէսով օրհնել տալ իրենց պսակի միութիւնը: Որովհետեւ եկեղեցական ծէսով չօրհնուած ամուսնութիւններ, անվաւեր կը նկատուին եկեղեցւոյ եւ եկեղեցական իշխանութեանց կողմէ:

Հայ եկեղեցւոյ համար ամուսնութիւնը կրկնելի է երբ կողմերէն մին մեռած է: Եկեղեցական կանոնը թոյլ կու տայ որ նման պարագաներուն ամուսին մը երեք անգամ պսակուի: Աւելին հակառակ է ոչ միայն կանոնի, այլեւ բարոյագիտութեան: Դարձեալ երբ ամուսիններէն մէկը ճամբորդէ կամ թէ պատերազմի ու այլ պատճառաւ կորսուի եւ եօթը տարի որեւէ լուր ու տեղեկութիւն չառնուի՝ միւսը կրնայ ամուսնանալ, անշուշտ եթէ փափաքի ամուսնանալ: Իսկ կորսուած կողակիցը եօթը տարի ետք երբ յանկարծ յայտնուի, ան ալ իրաւունք կ'ունենայ վերամուսնանալու: Ամուսիններու մէկուն կամ միւսին կրօնափոխութեան պարագային եւս կը լուծուի պսակի խորհուրդը:

ԿԱՐԳ ՀԻՒԱՆԴԱՑ

Ի՞նչ է կարգ հիլանդաց խորհուրդը:

Հիլանդուլթիւնները ընդհանրապէս հետեւանք են մարդոց կամայ թէ ակամայ գործած մեղքերուն, չարիքներուն եւ սխալներուն: Կան հիլանդուլթիւններ, որոնք ժառանգական են, իսկ այլ հիլանդուլթիւններ, որոնց պատճառը մարդիկ են:

Եթէ մարդիկ ապրէին զգուշաւոր եւ Աստուծոյ պատուիրաններուն համաձայն շնորհքի կեանք մը, պիտի չմեղանչէին ու նուազ պիտի հիլանդանային: Առհասարակ չար մոլութիւններէ, անբնական կենցաղէ յառաջացած ախտերն ու հիլանդուլթիւնները մեղսալից կեանքի մը արդիւնքը ըլլալով՝ քրիստոնէական մեր հաւատքը կը պարտաւորեցնէ որ հիլանդը արհրաժեշտ պէտքը ունի Փիզիքական եւ հոգեկան բժշկութեան: Հետեւաբար կարգ հիլանդացը այն խորհուրդն է, որ կը կատարուի հիլանդներուն վրայ ձեռք դնելով, աղօթելով, հաղորդելով եւ երբեմն ալ միւռոնով օծելով:

Ի՞նչո՞ւ խորհուրդ կը կոչուի կարգ հիլանդացը:

Որովհետեւ հաւատքով կ'ըմբռնենք, որ արարողութեան ընթացքին, Աստուած հաւատացեալ հիլանդին աղօթքը լսելով եւ ընդունելով անոր անկեղծ գղջումը իր գործած կամայ եւ ակամայ մեղքերուն՝ թողութիւն եւ բժշկութիւն կը շնորհէ: Իսկ մանուկներու պարագային

կարգ հիւանդաց արարողութիւնը կը կատարուի ծնողներու հաւատքին համաձայն:

Ո՞վ հաստատեց կարգ հիւանդաց խորհուրդը:

Մեր Տէրը Յիսուս հաստատեց կարգ հիւանդաց խորհուրդը: Ան իր աշակերտներուն իշխանութիւն տուաւ հիւանդներուն վրայ ձեռք դնելու եւ աղօթելու, ցաւերը բժշկելու եւ պիղծ ոգիները հալածելու:

(Մատթէոս 10:1, Մարկոս 6:13, 16:18): Իսկ Յակոբոս առաքեալ իր Ընդհանրական նամակին մէջ հետեւեալը կը թելադրէ. *«Եթէ ձեզմէ մէկը հիւանդացա՞ւ՝ թող կանչէ եկեղեցւոյ երէցները, որպէսզի իր վրայ աղօթեն եւ Տիրոջ անունով օծեն զինք: Հաւատքով կատարուած աղօթքը պիտի բժշկէ ու փրկէ հիւանդը: Տէրը զայն ոտքի պիտի հանէ, եւ եթէ ոեւէ մեղք գործած է՝ պիտի ներէ անոր: Հետեւաբար ձեր յանցանքներն ու մեղքերը իրարու խոստովանեցէք եւ իրարու համար աղօթեցէ՛ք, որպէսզի բժշկուիք. որովհետեւ արդարի մը Չերմեռանդ աղօթքը ազդեցիկ է եւ մեծապէս կ'օգնէ (Յակոբոս 5:14-16):*

Ինչպէ՞ս կը կատարուի հիւանդաց կարգի արարողութիւնը:

Քահանան Տէրունական աղօթք «Հայր Մեր»ը արտասանելէ ետք, կը կարդայ «Ողորմեա ինձ Աստուած» գղջումի 51-րդ սաղմոսը, ապա կը խոստովանեցնէ հիւանդը: Աւետարանէն կը կարդայ Յիսուսի կա-

տարած բժշկութիւններէն եւ ձեռքը հիւանդին վրայ դնելով կ'աղօթէ, որ Աստուած մաքրէ հիւանդին հոգեկան եւ մարմնական ախտերէն եւ հիւանդութիւններէն, թողութիւն շնորհէ եւ ներէ անոր գործած կամայ թէ ակամայ մեղքերը: «Պահպանիչ եւ յոյս հաւատացելոց» աղօթքէն ետք, քահանան հիւանդին համբուրել կու տայ խաչն ու Աւետարանը: Հիւանդը եթէ փափաքի՝ կրնայ նաեւ հաղորդուիլ:

Արարողութեան աւարտին, քահանան ըստ պատշաճի, Աստուածաշունչի խօսքերով կը մխիթարէ, կը քաջալերէ հիւանդը:

Ի՞նչ է վերջին օծումը:

Վերջին օծումը, ծանր կամ մահամերձ հիւանդները իւղով օծելու արարողութիւնը, հրէական սովորութիւն մըն էր, որ առաքելական ժամանակներուն Եկեղեցին շարունակեց կատարել: Մահամերձը սուրբ միւռոնով կնքուելով կամ օծուելով՝ կը սրբուէր մեղքերէն եւ պատրաստ կ'ըլլար Քրիստոսով ննջելու:

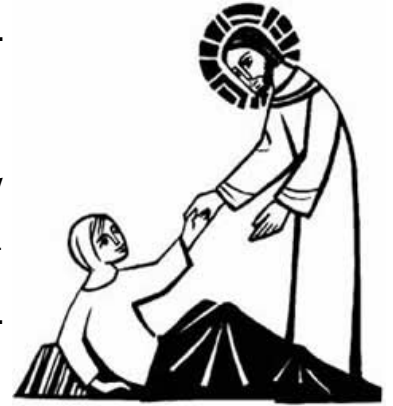
Հայ Եկեղեցին ներկայիս ե՞րբ վերջին օծում կը կատարէ:

Հայ Եկեղեցին անցեալին վերջին օծում կատարած է մահամերձներու: Սակայն ներկայիս, հիւանդներուն վրայ վերջին օծման արարողութիւնը չի՛ կատարեր, տրամաբանական հետեւեալ պատճառներով:

ա.- Մարդիկ չեն գիտեր թէ ե՞րբ, ո՞ւր եւ ինչպէ՞ս պիտի մեռնին. տա՞ն կամ հիւանդանոցի մէջ, յանկա՞րծ թէ երկար հիւանդութեամբ,

ճամբորդութեան ընթացքին, արկածով թէ թշնամիի ձեռքով:

բ.- Շատեր անտարբեր եւ անհոգ են, իրենց մեղքերը խոստովանելու, ապաշխարելու եւ մեղքերէ սրբուելու՝ իրենց յոյսը կը դնեն վերջին օժման արարողութեան:

Որպէսզի հաւատացեալներ չգրկուին վերջին օժումէն, Հայ Եկեղեցին վերջին օժումը միացուցած է դրոշմի խորհուրդին հետ, որ կը կատարուի մկրտութենէն անմիջապէս ետք: Դրոշմի խորհուրդի արարողութեան ատեն, քահանան սուրբ միւռոնով կ'օծէ ու կը կնքէ մկրտեալին մարմնին *ինը մասերը*, որոնց երեքը՝ ճակատը, սիրտն ու կռնակը *դրոշմի խորհուրդի* մաս կը կազմեն. իսկ մնացեալ *վեց մասերը*՝ աչքերը, ականջները, քիթը, բերանը, ձեռքերն ու ոտքերը կը պատկանին *վերջին օժման*:

Մեր եկեղեցւոյ հայրերը վերջին օժումը դրոշմի խորհուրդին միացնելով, հետամուտ եղած են, որ հաւատացեալները իրենց մեղքերուն թողութիւն ստանալու համար, միշտ խոստովանին ու ապաշխարեն, եւ ապրին աստուածահաճոյ օրինակելի կեանք մը, եւ փրկութեան իրենց յոյսը միայն չդնեն վերջին օժման վրայ:

Կարգ հիւանդաց խորհուրդը կրնան կատարել քահանաները, վարդապետները, եպիսկոպոսները եւ կաթողիկոսները:

Հիւանդաց կարգի գլխաւոր կէտերն են զղջում, ապաշխարութիւն, աղօթք եւ Ս. հաղորդութիւն:

Ինչո՞ւ համար կ'օծեն ննջեցեալ եկեղեցականներու մարմինները:

Մեր եկեղեցականները՝ կաթողիկոս, եպիսկոպոս եւ քահանայ, երբ վախճանին, եկեղեցին վերջին անգամ միւռոնով կ'օծէ անոնց մարմինը, ո՛չ թէ իբրեւ խորհուրդ, այլ բարի սովորութիւն եւ նմանութիւն Քրիստոսի մարմնի օծումին, որ երբ խաչէն իջեցուցին Անոր անշնչացած մարմինը՝ անուշահոտ իւղերով օծեցին: Եկեղեցին որպէս վերջին յարգանք, հանգուցեալ եկեղեցականները օծելով՝ կը նուիրագործէ անոնց բարի յիշատակը:

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

1.— Հիւանդաց կարգի արարողութիւնը, հիւանդին թողութիւն կը շնորհէ եւ հոգեկան խաղաղութիւն կը պարգեւէ: Եթէ Աստուծոյ կամքն է որ հիւանդը առողջանայ՝ կը կազդուրուի ֆիզիքապէս եւ հոգեպէս կը զօրանայ: Իսկ եթէ հիւանդութիւնը մահուան պիտի առաջնորդէ, կարգ հիւանդացի արարողութիւնը քաջութիւն, մխիթարութիւն եւ Աստուծոյ ողորմութեան արժանանալու յոյսով՝ հոգեկան կորով կը պարգեւէ, համբերութեամբ տոկալու եւ յոյսով լեցուած կը պատրաստուի դիմակալելու հանդերձեալ կեանքը:

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ

Յիսուս յաճախ բժշկութիւններ կատարելէ առաջ, հիւանդներուն մեղքերը կը ներէր եւ կը պատուիրէր որ այլեւս մեղք չգործեն (Մատթ. 9:3, Յովհ.5:14):

Մեղքեր եւ մոլութիւններ: Մարմնին թշնամի եւ կործանող մեղքերն ու մոլութիւններն են.

ա.- Հպարտութիւն, **բ.-** Նախանձ, **գ.-** Բարկութիւն, **դ.-** Ծուլութիւն, **ե.-** Ազահութիւն, **զ.-** Որկրամոլութիւն եւ **է.-** Բղջախոհութիւն:

Այս եօթը մոլութիւնները յառաջ կը բերեն եսասիրութիւն, փառամոլութիւն, ջղային եւ հոգեկան խանգարում, անտեղի կասկածամտութիւն եւ դժգոհութիւն:

Մեղքի առաջնորդող մոլութիւնները, անբնական կենցաղի արդիւնքն են, որոնք հակառակ են Աստուծոյ եւ բնութեան օրէնքներուն: Օրինակ՝ բնութեան եւ ֆիզիքական օրէնքները կը պահանջեն, որ մարդիկ չափաւորութեամբ ուտեն, խմեն, աշխատին, քնանան եւլն.: Նոյն ատեն՝ ցուրտը, տաքը, անձրեւը, արեւը վայելելով հանդերձ՝ անոնց դէմ պաշտպանուին: Անզգուշութիւնը պատճառ կը դառնայ ֆիզիքական տկարութեան եւ մարմնական հիւանդութիւններու, ինչ որ Աստուծոյ եւ բնութեան օրէնքներու դէմ է, որովհետեւ մեր մարմինները Աստուծոյ տաճարներն են ու կը պատկանին Աստուծոյ (Ա. Կորնթացիս 6:19-20):

Ծնողներ Աստուծոյ առջեւ պարտաւոր են հոգ տանելու եւ խնամելու իրենց անչափահաս զաւակները, եւ հետամուտ ըլլալու են ո՛չ միայն անոնց մարմնական առողջութեան, այլեւ՝ աչալուրջ ըլլալու են անոնց հոգեւոր, բարոյական դաստիարակութեան:

Ո՞վ կրնայ ազատել մարդ արարածը այս մոլութիւններէն:

Միայն Յիսուս Քրիստոս: Երբ հիւանդը հաւատքով դիմէ Քրիստոսի, աղօթէ եւ խոստովանի իր մեղքերը՝ Քրիստոսի խաղաղութեամբ կը լեցուի անոր հոգին, կ'ազատագրուի մոլութիւններու ծանր շղթաներէն եւ փրկուելով հոգեկան ախտերէն՝ շնորհք ստացած կը բժշկուի (Յակոբոս 5:14-16):

Քրիստոս իրենց մեղքերը խոստովանողները եւ իրեն դիմողները չի՛ մերժեր: Զինք սիրողները կ'ընդունի եւ անոնց մէջ կը բնակի. անոնց մահացու մեղքերը կը մաքրէ եւ չար մոլութիւններէն ազատելով՝ առաքինութիւններով եւ շնորհքներով կը զարդարէ:

Չպարտութիւնը կը փոխարինուի խոնարհութեան: Նախանձը՝ մարդասիրութեան: Բարկութիւնը՝ հեզութեան: Ծուլութիւնը՝ աշխատասիրութեան: Ազահութիւնը՝ ողորմածութեան: Որկրամոլութիւնը՝ ժուժկալութեան: Բղջախոհութիւնը՝ ողջախոհութեան:

Առողջութեան ազդող լաւ կամ վատ տրամադրութիւններ:

Սողոմոն իմաստուն Առակաց գիրքին մէջ այս մասին գրելով՝ հետեւեալը կ'ըսէ. *«Ուրախ սիրտը դեղի պէս օգտակար է, իսկ կոտրած սիրտը ոսկորները կը չորցնէ»* (Առակ 17:22):

Ուրախ տրամադրութիւնը մարմինը առողջ ու կայտառ կը պահէ, իսկ վատ տրամադրութիւնը կը հիւժէ, կ'ընկճէ եւ կը քայքայէ մարմինը:

Ուրախ տրամադրութիւնը յառաջ կու գայ ներքին, հոգեկան խաղաղութենէ, որ Աստուած կը շնորհէ եւ ոեւէ մէկը չի կրնար այդ ուրախութիւնը խլել:

Մեր Տէրը Յիսուս խօսելով ներքին, հոգեկան խաղաղութեան մասին հետեւեալը կը պատուիրէ. *«Ձեզի իմ խաղաղութիւնս կու տամ, որ այս աշխարհի տուած խաղաղութենէն տարբեր է: Մի՛ խռովիք ու մի՛ վախճաք»:* «...Ձեր սրտերը ուրախութեամբ պիտի լեցուին. ուրախութեամբ մը՝ որ ոչ ոք պիտի կարենայ խլել ձեզմէ» (Յովհաննէս 14:27, 16:22):

Աստուծոյ շնորհած հոգեկան խաղաղութեան եւ ուրախութեան արժանանալու համար, հաւատացեալը միշտ գոհանալու է Աստուծմէ եւ ջանալու է Անոր օրէնքները, կանոններն ու պատուիրանները գործադրել: Յօժար, ուրախ տրամադրութեամբ բարիք ընելու է եւ յարատել աղօթելու է:

Իսկ ընդհակառակը, սրտին տրտմութիւնները յառաջ կու գան խղճի խայթ, անտեղի մտահոգութիւններէ, նախանձէ, ատելութենէ, անզիջող, դժգոհող, աններող, եւ Աստուծմէ չգոհացող, չվստահող սրտէ: Պօղոս Առաքեալի խրատն է, որ հաւատացեալներ, հեռու կենան ամէն տեսակ ոխէ, դառնութենէ, չարութենէ, բարկութենէ եւ պոռչտութէ: Իրարու հետ քաղցրութեամբ վարուին: Գթասիրտ ու ներող ըլլան, այնպէս ինչպէս Աստուած ներեց մեզի Քրիստոսով: Որովհետեւ խաղաղութեան իշխան՝ Յիսուս Քրիստոս, միշտ պաստրաստ է հոգեկան ուրախութիւն եւ անդորրութիւն շնորհելու բոլոր խռովեալ հոգիներու, որոնք Իրեն կը դիմեն:

Տէրը զինք սրտանց սիրողներուն եւ պաշտողներուն հացն ու ջուրը կ'օրհնէ եւ անոնց հիւանդութիւնները կը բուժէ (Ելից 23:25):

Տիրոջ ապաւինողը ամօթով պիտի չմնայ: Պիտի վերանորոգուի եւ վերագտնէ

իր ուժն ու կորովը: Արծիւի թւերով երկինք պիտի բարձրանայ, ճախրէ ու սլանայ: Երկրի վրայ պիտի վազէ ու չտկարանայ, պիտի քալէ ու չյոզնի (Եսայի 40:31):

Հիւանդութիւններու բարոյական արժեւորումը:

Որեւէ հիւանդութիւն առանց պատճառի յառաջ չի գար, ոչ ալ տեղ կը բռնէ մեր մարմնին մէջ: Սակայն այս չի նշանակեր որ հիւանդութիւններէ կամ տկարութիւններէ բոլորովին զերծ պիտի մնանք, կամ թէ եզրակացնել ու հաստատել, որ հիւանդ անպայման մեղաւոր մըն է: Մենք տեսանք ու գիտենք, որ հիւանդութիւնները ընդհանրապէս մէկ կողմէ արդիւնքն են մեր մեղքերուն եւ անզգուշ կենցաղին, սակայն միւս կողմէ, հիւանդութիւններ ալ կան, որոնք կը փոխանցուին օդին, ջուրին, ուտելիքներուն ու միջոցին մէջ գտնուող մանրէներու միջոցաւ: Իսկ հիւանդութիւններ ալ կան, որոնք ժառանգական են: Հիւանդութիւններ եւ տկարութիւններ կան որոնք ծերութեան արդիւնք են: Հիւանդութիւններ կան որոնք մահացու են կամ մահուան համար են: Հիւանդութիւններ կան որոնք Աստուծոյ փառքին համար են: Հիւանդութիւններ կան որոնք հաւատացեալը խրատելու եւ դաստիարակելու համար են: Հիւանդութիւններ կան որոնք մարդոց մեղսալից եւ ապաբարոյ կենցաղին արդիւնք են: Հիւանդութիւններ ալ կան որոնք մարդոց ամբարտաւանութեան, գոռոզութեան պատճառաւ Աստուծոյն զրկուած պատիժներ են:

Աստուած ողորմած, գթած ու մարդասէր է: Ան միշտ պատրաստ է մարդոց մեղքերը ներելու եւ հիւանդութիւնները բժշկելու, պայմանաւ որ անոնք զգաստանան, խոնարհին իր առջեւ, զղջան, ապաշխարեն, խոստովանին իրենց մեղքերը եւ Աստուծոյ ողորմութիւնը եւ ներողութիւնը խնդրեն:

Վերջապէս ցաւերը, հիւանդութիւններն ու նեղութիւնները հաւատացեալներուն համար միջոցներ ու առիթներ պէտք է ըլլան, նկարագիր կոփելու, հաւատք ու հոգի զօրացնելու ազդակներ: Որպէսզի թերութիւններէ ձերբազատուած, ներքնապէս մաքրուած եւ հոգեփոխուած, մօտենան Աստուծոյ, ուղղեն իրենց կեանքի ընթացքը ու կատարելութեան ձգտին:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՍ 1	Երեմիա	էջ 3
ԴԱՍ 2	Եզեկիէլ	էջ 8
ԴԱՍ 3	Դանիէլ	էջ 13
ԴԱՍ 4	Աւետարանիչներ -Մատթէոս -Մարկոս	էջ 22
ԴԱՍ 5	-Ղուկաս -Յովհաննէս	էջ 28
ԴԱՍ 6	Հեթանոսաց Աւետարանիչ՝ Ս. Պօղոս	էջ 34
ԴԱՍ 7	Հայոց Աւետարանիչ՝ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ	էջ 42
ԴԱՍ 8	Հայաստանի Ամբողջական Դարձը	էջ 47
ԴԱՍ 9	Հայ Եկեղեցւոյ Արարողութիւնները -Ժամերգութիւններ -Զանազան Առիթներով կատարուող -Խորհուրդներ	էջ 57
ԴԱՍ 10	Մկրտութիւն	էջ 63
ԴԱՍ 11	Դրոշմ	էջ 69
ԴԱՍ 12	Ապաշխարութիւն	էջ 75
ԴԱՍ 13	Հաղորդութիւն	էջ 82
ԴԱՍ 14	Ս. Պատարագ	էջ 89
ԴԱՍ 15	Զեռնադրութիւն (Ա. Բաժին) Եկեղեցական Փոքր Աստիճաններ	էջ 98
ԴԱՍ 16	Զեռնադրութիւն (Բ. Բաժին) Եկեղեցական Մեծ Աստիճաններ	էջ 103
ԴԱՍ 17	Պատուանուններ Հայ Հոգեւորական Դասին	էջ 106
ԴԱՍ 18	Պսակ	էջ 109
ԴԱՍ 19	Կարգ Հիւանդաց	էջ 117